

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Summary

The professionalism of social workers is presumably established during the education of social workers and will subsequently be influenced by the subject area and the particular organization the individual works for. The purpose of this survey is to find out which circumstances primarily seem to affect professionalism of social workers in practice, as this competence is assumed to be based on logics other than that of the support system.

Furthermore, the survey aims to find out to which extent the expected influence of Evidence will affect professionalism, namely because the recent debate on Evidence-based social work takes this influence, in particular, into consideration.

In order to examine these relations, I have chosen to use the theory on social systems, including organizations as systems, by Niklas Luhmann. Accordingly, I chose to apply two approaches to Efficiency and Evidence-based work in the support system. The first one I touch on is by Hans Wadskjær, which describes the support system as arising from the dysfunction of other systems in order to reflect upon other systems' mechanisms of exclusion. This approach points out that making the support system effective will cause the social support system to start excluding as well and that it, in doing so, loses the effect it has within the form that it was originally intended.

The other one is a theory by Peter Sommerfeld and it deals with how politicians need to ensure voters' trust that they can solve the greater social issues, in the long run. They create this trust mainly through communication on efficiency, measurability, and evaluation in social work.

The empirical material was conducted via systematic interviews with four social workers, two of them employees in the prison service and the other two employed in a family unit. The interviews focus on social workers' premises for making decisions in social work. Based on this, an analysis is built around the logics that social workers draw from and hereby which elements constitute their primary professional competence. Furthermore, questions are raised concerning their attitudes towards prescribed methods, uniformity, and generalization, which lead to an analysis of the expected influence of Evidence on social worker competence.

The survey concludes that social worker competence seems to primarily draw on logics from the support system and only to a limited degree links with codes from other systems. By looking at

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

these reports, it seems that the social workers decisions are based on premises such as over all holistic views, psychological factors, communication, network, contexts and motivation. Only in a few and smaller contexts are legislation, resources and other elements mentioned as being premises for decisions made in social work.

Therefore, it is concluded in this survey that social worker professionalism primarily draws on logics from the support system, as influenced by the educational foundation, and which seems to continue in the organizations that the social workers become members of.

Evidence and uniform methods appear to be perceived very differently. By some they are seen as a control of irrelevant factors in social work and by others as something that qualifies the decision making that social workers make in practice. Mainly, the attitude towards Evidence seems to be affected by a communicated purpose of its implementation and hereby it is concluded that Evidence, in order to have an effect upon social worker competence, must be communicated as something that can enter into a premise in the decisions made in social work and which does not enter as an element that deprives social workers of their holistic view and ability to make decisions based on more, individually selected, relevant premises.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Index

1.0 Faglighed - Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold?	4
1.2 Faglighed	7
2.0 Socialt arbejde i historisk perspektiv	8
3.0 Socialrådgiveruddannelsen i historisk perspektiv	11
4.0 Hjælpesystemets opståen	13
5.0 Evidensbevægelsen	16
5.1 Evidens i socialt arbejde	18
6.0 Problemformulering	18
7.0 Valg af teori	19
7.1 Niklas Luhmann.....	19
7.2 Systemer	20
7.3 Funktionssystemer og binære koder	22
7.4 Interaktionssystemer	22
7.5 Organisation som system	22
7.6 Biologiske og psykiske systemer	23
7.7 Kommunikation	24
7.8 Iagttagelse af en forskel	24
7.9, 1. og 2. ordens iagttagelser	25
7.10 Kontingens	25
7.11 Komplexitet	25
7.12 Autopoiesis	26
7.13 Mening	26
7.13 Strukturelle koblinger mellem systemer	27
7.14 Medie	27
7.15 Peter Sommerfeld	28
8.0 Luhmann's videnskabsteoretiske udgangspunkt.....	29
8.1 Systemteori	29
8.2 Konstruktivisme.....	29
8.3 Ontologi og Epistemologi.....	30
9.0 Metode	30
9.1 Interview	32
9.2 Det systemiske interview	32
9.3 Analyse af faglighed	33
9.4 Analyse af evidensbevægelsens betydning for fagligheden	34
10. Socialrådgiverens faglighed baseret på uddannelsessystemets kriterier for egnethed	35
10.1 Ændringer af den eksisterende socialrådgiveruddannelse	36
11. Analyse.....	37
11.1 Interview med respondent 1.....	38
11.2 Interview med respondent 2.....	50
11.3 Delkonklusion vedr. socialrådgivere ansat på Statsfængslet Kragsskovhede.....	60
11.4 Interview med respondent 3.....	61
11.5 Interview med respondent 4.....	71
11.6 Delkonklusion for de to socialrådgivere i Familieafdelingen.....	79
11.7 Analyse af evidensbevægelsens indflydelse på socialrådgiverfagligheden	81
11.8 Delkonklusion om evidensens indflydelse på socialrådgiverfagligheden	89
12. Samlet Konklusion	90
13. Kritiske overvejelser	92
14. Perspektivering.....	95

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

1.0 Faglighed - Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold?

Socialt arbejde foregår på mange niveauer og udføres af mange mennesker; både faglærte, ufaglærte og frivillige, i den danske velfærdsstat. Det fælles formål er at øge den menneskelige trivsel og minimere problemer for den danske stat.

Socialarbejderne søger, på baggrund af forskellige teorier og ved hjælp af forskellige metoder, at gribe ind i forhold mellem individer, grupper og miljøer, som kan øge ulighed og en evt. deroute for den enkelte, hvilket de gør ud fra demokratiske idealer om lige menneskeværd i vores samfund (<http://www.ifsw.org/en/p38000407.html>).

”International Federation of Social Workers” udarbejdede i 2000 denne definition af socialt arbejde:

”Det sociale arbejde virker til at fremme social forandring og problemløsning i menneskelige og samfundsskabte forhold. Socialt arbejde støtter det enkelte menneske i at frigøre sig fra understykkende strukturer og sætter det i stand til at øge sin trivsel. Ved hjælp af teorier om menneskelig adfærd og sociale systemer griber socialt arbejde ind på områder, hvor mennesker og miljø påvirker hinanden. Principperne for menneskerettigheder, for ikke-diskrimination og for social retfærdighed er fundamentale for socialt arbejde” (Mortensen og Schiermacher, 2004:20)

Når der i det danske samfund opstår sociale problemer, søges disse løst af flere veje. Der udarbejdes bl.a. politikker og laves love, således man kan yde hjælp til de, der har behov for det, og således socialarbejderen har et fundament for, som udgangspunkt, at samarbejde med den enkelte borger. Dette sociale arbejde består ofte i, at søge at identificere de problemstillinger den pågældende har og derudfra yde den rette hjælp til den enkelte. Til denne del ansættes ofte socialrådgivere, da disse er uddannet til at kunne begå sig i hjælpesystemets logikker og dermed være borgernes adgang til den offentlige støtte. Hermed bliver en stor del af socialrådgiverne ansat som myndighedsudøvere i den offentlige forvaltning, hvor de både skal sikre borgerne og samtidig skal sikre den danske velfærdsstat mod at blive udnyttet af borgerne. Herudover bliver socialrådgiverne ansat på områder der, mere snævert, tager sig af udsatte grupper som hjemløse, psykisk syge, misbrugere, hjemløse og udsatte børn og unge. Ydermere er der opstået en række nye sociale problemområder, som man er påbegyndt det sociale arbejde indenfor. Det drejer sig bl.a. om problemer i kølvandet af

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

globaliseringen, som fx består af den kulturelle frisættelse med øget individualisering og manglende tilhørsforhold som resultat. Af specifikke problemer kan nævnes en stor stigning indenfor selvskadende adfærd, som synes at "smitte" gennem bl.a. medierne, og fx misbrug af designerdrugs, hvor misbruger miljøet er et andet end det traditionelle misbrugsmiljø (Porsborg, Nørrelykke og Antczak, 2008:34-35).

Det arbejde socialrådgiverne udfører i det sociale felt er ofte afhængig af den enkeltes faglighed og prioriteringer, da der oftest er både metodefrihed og personlige skøn involveret i sagsbehandlingen, hvilket betyder, at socialrådgiver faget besidder en relativ stor autonomi. Der er dog også tale om en faglighed, der er påvirket af fx den politiske styringskæde, medierne, økonomi, ressourceoptimering og kritiske forskningsrapporter (Porsborg, Nørrelykke og Antczak, 2008: 36-40).

Dermed kan der ikke umiddelbart tales om automatisk udførsel af den faglighed, den enkelte måtte lære gennem sin uddannelse, men sandsynligvis en sammensat faglighed, der afhænger af langt flere elementer end den grundlæggende socialrådgiver faglighed.

Denne sammensatte faglighed, kombineret med den relativt høje grad af autonomi og de individuelle kontekster sociale problemer befinder sig i, gør det vanskeligt at sige præcist, hvilke problemer der fører til en indsats frem for en anden, samt hvilke påvirkninger, der har ført til et givent resultat.

Denne usikkerhed om socialt arbejdes udførsel og effekt har bl.a. ført til et øget krav om at anvende evidens i socialt arbejde, således det politiske niveau kan søge optimal udnyttelse af ressourcerne, og således man søger at undgå en negativ sag i medierne. Dette øgede krav om evidens skal, ud fra nærmere definerede kriterier, kvalitetssikre de vurderinger og metoder, der anvendes i det sociale arbejde, således man optimerer muligheden for, at det bliver ensartede præmisser, der fører til ensartede beslutninger i socialt arbejde. Der er på denne baggrund opstået en del diskussion omkring beskyttelse af netop socialrådgivernes autonomi (Porsborg, Nørrelykke og Antczak, 2008:17-19).

Årsagen til at jeg finder socialrådgiverens faglighed særligt interessant er, at den sociale faglighed, hvad enten den er kodet gennem logikker fra hjælpesystemet eller gennem logikker fra andre systemer, har betydning for hvilke problemer, der anses som problemer, der skal føre til hjælp, samt hvilken hjælp de bør føre til. Ligeledes har fagligheden betydning for, hvornår et socialt problem anses som værende løst eller omvendt, hvornår en mere indgribende intervention findes nødvendig.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Ydermere findes socialrådgiverfagligheden svær at præcisere og differentiere fra andre fag. Det har været diskuteret, hvorvidt fagligheden eksisterer som en selvstændig faglighed eller om socialrådgiver faget er en sammensætning af andre fagområder som fx psykologi, sociologi, politologi og jura. Dette har ført til et udtrykt behov hos socialrådgiverne for at få deres faglighed anerkendt som en selvstændig disciplin, og til diskussion mellem socialrådgivere og andre faggrupper angående faglighedens indhold. Det har herunder været diskuteret, hvorvidt det er manglende fællesskab, i den kommunikation socialrådgiveren bygger deres afgørelser på, der kommer til at fremstå som manglende fælles faglighed. Tanken er, at flere socialfaglige udtryk, som grundlag for en beslutning, kunne hjælpe med at synliggøre en fælles socialrådgiver faglighed. Andre igen argumenterer for, at socialrådgiverens faglighed kan genkendes i mødet med borgerne, hvor anerkendelse og systematik er nogle af de tilgange, der er medvirkende til at udgøre en socialrådgivers faglighed, hvorudfra man kan udlede, at disse må forudsætte, at anerkendelse og systematik generelt udgør en del af en socialrådgivers faglighed

(http://www.socialrdg.dk/multimedia/Fokus_p_socialr_dgiverfaglighed_final.pdf).

Disse diskussioner viser, at der forventes et fællesskab i uddannelse såvel som i repræsentation af faget. De forskellige standpunkter synes at blive taget uden forbehold for, hvor socialrådgiveren skal udføre sin faglighed, samt i hvilke relationelle kontekster fagligheden skal indgå. Der synes således at være en forventning om en fælles faglighed blandt socialrådgivere, uanset hvilken organisation de er medlem af. Ud fra forskelligheden i de områder socialrådgivere ansættes på, og ud fra forskelligheden i de ydelser disse områder skal tilbyde, finder jeg det interessant at kigge på, hvorvidt der bliver tale om forskellige organisatorisk funderede fagligheder, eller om der eksisterer en fælles socialrådgiverfaglighed på tværs af ansættelsesforhold.

Jeg vil, ud fra ovenstående overvejelser, søge at identificere og adskille den faglighed, der er fælles for socialrådgivere på tværs af organisationer, fra den faglighed som synes at bunde i organisatoriske tilhørsforhold. Det betyder, at jeg skal søge at adskille elementer fra hjælpesystemet fra andre funktionssystemers elementer i det socialrådgiverne kommunikerer som værende præmisser for deres beslutninger.

For at søge at præcisere hvor der eksisterer en faglighed baseret på fælles uddannelse, vil jeg undersøge de anvendte koder fra hjælpesystemet i form af beskrivelser af socialrådgiver uddannelsen og efterfølgende interviewe repræsentanter fra faget ansat i forskellige organisationer. På denne måde kan jeg søge at adskille præmisser og beslutninger baseret på elementer fra

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

hjælpesystemet, fra præmisser og beslutninger baseret på elementer fra andre funktionssystemer, som der kobles an til i den organisation, den enkelte er medlem af.

For at undersøge faglighed, isoleret fra de andre bestanddele af socialt arbejde, vil jeg til at begynde med søge at definere faglighed, som begrebet vil blive anvendt i denne opgave.

1.2 Faglighed

Faglighed defineres forskelligt alt efter hvor man søger. Fx defineres den sociale faglighed som

”forudsætning for, at en medarbejder kan udføre de opgaver, som han eller hun er ansat til”

(www.ordbogen.com)

Denne forudsætning for udførsel af socialfaglige opgaver kan, ud over faglighed, også bestå af socialrådgiverens professionalisme, forstået som den etiske indpakning af fagligheden, da den ligeledes udgør en del af den ydelse borgerne modtager. Ydermere kan socialrådgiverens og/eller organisationens videnskabsteoretiske vinkel påvirke tilgangen til den problemstilling, der er tale om. Der er således mange aspekter, der må antages at påvirke udførselen af det sociale arbejde, idet fx faglig etik kan påvirke klientens forståelse af socialrådgiverens budskab, ligesom organisationens kultur og det psykiske systems videnskabsteoretiske vinkel vil påvirke den information, der optages som værende vigtig.

Den videnskabsteoretiske vinkel skal, i denne opgave, forstås som den måde hvorpå socialarbejderen anskuer verden på. Der kan fx være udtalt enighed om, at de fleste menneskelige problemer forårsages af påvirkninger af et barns psyke gennem opvæksten, hvilket kan give en psykodynamisk tilgang til forståelse og løsning af sociale problemer. Det betyder, at man som sagsbehandler evt. ser problemerne som værende opstået gennem opdragelsen, og eventuelle traumatiske løsninger i barndommen og løsningen kan ligge i at få løst op for disse mønstre i psyken, fx gennem et samtaleforløb hos en psykolog eller gennem socialt gruppearbejde. Der kan også være tale om en kritisk tilgang, hvor individets situation evt. anskues ud fra strukturelle forskelle i samfundet, og hvor løsningen derfor ligger i at hjælpe individet til mere kontrol over eget liv fx gennem empowerment.

Eller der kan være tale om en funktionalistisk tilgang, hvor det fx er vigtigt er at forstå, hvilke funktioner de gældende problemstillinger har i individets liv, og hvilke løsninger man kan

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

fremkomme med, som kan skabe en ny og bedre funktionalitet i den enkeltes tilværelse. Dette kan fx være via fokus på uddannelse eller arbejde, således økonomi og inklusion kan komme til at fungere.

Selve beskrivelserne af socialrådgiverens faglighed vil, ud fra ovenstående definition, kunne blive en kombination af de ovennævnte begreber, ligesom der kan komme andre vinkler og elementer ind i refleksioner over det sociale arbejde. Jeg vil derfor søge at finde frem til præmisserne for de beslutninger, socialrådgivere, ansat i forskellige organisationer, træffer, således det tydeliggøres, hvilke af ovennævnte begreber der evt. indgår, og hvilke der ikke gør.

Mit fokus vil være på kommunikationen af fagligheden, som i dette tilfælde vil bestå af socialrådgivernes egne iagttagelser om egen faglighed, i form af præmisser for deres beslutninger om handlinger i socialt arbejde, og disse 1. ordens iagttagelser, vil danne grundlag for min 2. ordens iagttagelse i analysen.

Jeg vælger således at definere faglighed, som værende den beskrivelse respondenterne vil give vedr. deres grundlag for beslutninger, i det job de bestrider. Det bliver dermed både de kompetencer socialrådgiveren kommunikerer at have til rådighed, når det sociale arbejde skal udføres, og måden hvorpå socialrådgiveren oplyser at anvende sine kompetencer.

For grundlæggende at kunne forstå kommunikation om socialrådgiverens faglighed, må man først søge at forstå, hvordan den er opstået, idet kommunikationen vil være baseret på selektioner fra socialrådgivningens historie; selektioner der bl.a. er foretaget på baggrund af den historiske samfundsudvikling, idet behovet for kommunikation om hjælp har ændret sig gennem tiden. I det følgende vil jeg derfor først søge at skitsere socialt arbejde gennem tiden, for derefter at skitsere selve socialarbejderens historik, med henblik på at opnå forståelse for den sociale fagligheds kontekster. Slutteligt vil jeg søge at redegøre for, hvordan hjælpesystemet opstod, samt hvilken funktion det har i nutidens samfund.

2.0 Socialt arbejde i historisk perspektiv

Socialt arbejde synes at kunne identificeres helt tilbage til næstekærlige gerninger, som vi kender dem fra bibelhistorien om ”Den barmhjertige Samaritaner”. At hjælpe andre er således noget, der har været kendt gennem alle tider, men grundlaget for hjælpen, samt synet på de trængende, har ændret sig væsentligt i takt med samfundets udvikling.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Fra at hjælp til andre var et spørgsmål om næstekærlighed, blev hjælpen i 1869 organiseret således, at der blev givet mere systematisk støtte til forskellige grupper af trængende. Denne organisering kunne finde sted gennem reelle organisationer og bevægelser oprettet for at varetage en hjælpefunktion, eller den kunne være funderet i religiøse og kirkelige organisationer, hvilket bl.a. var tilfældet i Danmark frem til slutningen af 1800 tallet. Her ændrede strukturerne sig, idet vandringerne fra land til by, under den første industrialiserings bølge, havde ført til, at store grupper i befolkningen levede i nød og fattigdom. At fattigdom ikke længere kunne ses som en individuel karakterbrist, som den var blevet indtil da, blev påpeget af fagforeninger og progressive borgere, der pegede på, at stavnsbåndenes ophævelse udgjorde en stor del af forklaringen på fattigdommen, idet disse havde ført til, at ikke alle havde et sted at få hjælp. Samtidig med dette, finder vi de første anvendelser af selve begrebet ”sociale problemer”, hvor der altså blev sat fokus på dette som et egentligt fagområde (Porsborg, Nørrelykke og Antczak, 2008:59-65).

På det politiske niveau førte ændringerne til Estrup-reformen¹ i 1891, som var den, der grundlagde principperne for den skattefinansierede sociale velfærd, som vi kender det i dag. Den næste socialreform kom i 1933, hvor K.K. Steincke² fik vedtaget en reform, som bl.a. indeholdt klare regler for borgernes rettigheder, og som inddelte de sociale hjælpeområder til få afgrænsede områder, idet 54 love blev lavet til 4. Herudover blev socialkontorerne etablerede og det offentlige bureaukrati blev grundlagt.

Gennem den anden industrielle revolution i 1950'erne og 1960'erne skete der en voldsom vækst i både den offentlige og den private sektor, hvilket igen skabte nye typer af sociale problemer og nye krav til det offentlige. Dette førte i 1961 til vedtagelse af Rold Andersen-reformen³, som havde særligt fokus på revalidering og familieområdet.

I 1970 blev der, på baggrund af diskussioner om effektivitet og administration, vedtaget en kommunalreform, hvor 1064 kommuner bl.a. blev omdannet til 275 kommuner. Udmøntningen af diskussionen blev uddifferentiering af forskellige politiske områder til fx uddannelsessektoren, sundhedssektoren og socialsektoren. I 1976 trådte bistandsloven i kraft på baggrund af en tanke om et enstrengt system, hvor borgernes adgang til det offentlige skulle lettes, og de sociale love skulle forvaltes ét sted.

---

¹ Jørgen Estrup var konservativ politiker og Danmarks 14. statsminister (www.wikipedia.dk)

² K.K. Steincke var socialdemokrat og socialminister i Danmark fra 1929-35 (www.wikipedia.dk)

³ Bent Rold Andersen var socialdemokratisk professor i socialpolitik, som havde stor indflydelse på socialreformen i 1961, samt på efterfølgende socialpolitik. (www.wikipedia.dk)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

I 1980'erne ændrede synet på velfærdsstatspolitikken, sig og der blev ført en mere markedsorienteret socialpolitik, samtidig med at fokus gik fra problemer til ressourcer og fra grupper til individet. Både mulighederne for løsning af socialt arbejde, samt udgangspunktet for sociale problemer, blev således anderledes.

Den socialpolitiske debat ændrede sig yderligere i 1990'erne, hvor der kom fokus på, hvordan man fik borgerne væk fra overførselsindkomst og tilbage på arbejdsmarkedet. Kravet om aktivering blev skærpet og sanktioner blev indført, såfremt borgerne ikke ønskede at deltage i disse aktiveringer. Semantikken skiftede således fra borgernes ret til borgernes pligt. I 1998 blev bistandsloven erstattet med Aktivloven, Lov om retssikkerhed og Serviceloven, hvilket ikke medførte de store indholdsmæssige ændringer, ud over øget fokus på inddragelse af borgerne og de private aktører. I 2000'erne bliver der lagt stor vægt på fælles metodeudvikling, sagsbehandlingsprocedurer, resultatmåling og evidens, idet man ønsker at udnytte ressourcerne optimalt bl.a. fordi velfærdsstaten står overfor nye udfordringer i form af bl.a. globaliseringen og demografien. Der bliver i 2007 besluttet en strukturreform, hvor de 275 kommuner bliver til 98 og 14 amter bliver til 7 regioner, ligeledes for at effektivisere og optimere det eksisterende system (Porsborg, Nørrelykke og Antczak, 2008:62-86).

Sammenfattet kan man sige, at staten, i det førindustrielle samfund, ikke tog del i socialt arbejde, men lod det være op til et spørgsmål om, at borgerne selv regulerede sociale problemer ved at gribe ind i forskellige menneskeskæbner. Det var gennem denne tid forventet, at alle tog et socialt ansvar, og man kunne således ikke tale om frivilligt arbejde, som det senere blev kendt, men mere om en borgerpligt, der var til stede i alle lag af samfundet. Dette var således både tilfældet i den segmenterede samfundsform og i den stratificerede samfundsform; samfundsformer jeg vil redegøre for i afsnittet om hjælpesystemets udvikling.

Efter industrisamfundet vandt frem, blev det sociale arbejde et spørgsmål om filantropi, om end det som nævnt, blev mere organiseret og spirerne til egentlige sociale indsatser blev funderet gennem fx fattigforsorgen og tvangslove. Først med opbygningen af velfærdssamfundet, får vi reelt fokus på socialt arbejde og laver reformer med det mål at afhjælpe sociale problemer (Meeuwisse og Svärd, 2004:20-25). Udviklingen fører til en sektoropdelt velfærdsstat, hvor fokus er på individets muligheder for selvforsørgelse og hvor det sociale arbejde søges gjort målbart, evidensbaseret og mere ensartet.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

3.0 Socialrådgiveruddannelsen i historisk perspektiv

På den internationale scene fandt overgangen fra socialt arbejde, som værende en ulønnet filantropisk virksomhed til at være et lønnet fagområde, sted omkring århundredeskiftet. Man fandt det, på dette tidspunkt, af større og større vigtighed, at det sociale arbejde blev baseret på viden og bestemte metoder, frem for kun at være båret af gode viljer og barmhjertige sjæle. Først fik man sociale uddannelser i Amerika før år 1900 og i starten af år 1900 var Holland, England og Tyskland først med faguddannede socialarbejdere i Europa (Meeuwisse, Swärd og Sunesson, 2007:31-32). I 1937 blev de første socialarbejdere uddannet i Danmark. Dette foregik via en 1 årig uddannelse, som var den der senere, i 1942, blev døbt socialrådgiveruddannelse. Behovet for en egentlig uddannelse opstod i kølvandet af socialreformen i 1933, da der blev brug for at kunne afgøre hvorvidt, der skulle ydes hjælp ud fra de transbestemmelser, der nu var grundlaget for støtte fra det offentlige (<http://www.social.dk/netpublikationer/ds1fest070901/5.htm>).

I begyndelsen var uddannelsen sammensat af teoretisk undervisning i bl.a. racehygiejne, sygdomslære, kønssygdomme, hygiejne, alkoholisme, psykologi, skolevæsen, familieret, straffelov og samfundskundskab. Uddannelsens teoretiske omfang var på ca. 800 timer, og fagene var delt på 10 forskellige områder.

I 1955 blev socialrådgiveruddannelsen forlænget fra to til tre år, og fagene blev i 1956 differentierede i 13 forskellige områder, hvor fokus var rettet mod sociale problemers fremtrædelsesformer og årsager, samt kundskaber i individorienteret socialrådgivning. Samtidig med dette blev socialrådgivning for første gang en selvstændig disciplin i bekendtgørelsen⁴ og den sociale højskole blev oprettet i Århus. Faget bredte sig således sideløbende med, at socialt arbejde blev en selvstændig profession med særlige fagområder (Porsborg, Nørrelykke og Antczak, 2008:72).

I 2002 blev uddannelsen igen forlænget, denne gang med ½ år, hvor den samtidig blev hævet til bachelorniveau med skærpede krav om bl.a. videnskabsteori.

I dag er den teoretiske undervisning fordelt på 4 fagområder udgjort af socialt arbejde, psykologi & psykiatri, jura og samfundsvidenskab. Der indgår herudover 2 praktikperioder, en uddannelsespraktik og et praksisstudium af henholdsvis 4 og 2 måneders varighed. I uddannelsen indgår desuden tværfaglige elementer, ligesom nationale og internationale forskningsresultater inddrages (Mortensen og Schiermacher, 2004:31-34).

På hjemmesiden med præsentation af uddannelsen på Ålborg Universitet står der at:

---

⁴ Bekendtgørelse om socialrådgiver uddannelsen nr. 536 af 28.06.02.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

” De studerende skal gennem uddannelsen oparbejde viden inden for en række fagområder af betydning for socialt arbejde. De skal desuden opnå en helhedsforståelse af konkrete sociale problemers årsager og konsekvenser samt færdighed i at anvende denne viden i konkret arbejde af rådgivende, planlæggende og forebyggende karakter” (<http://studieguiden.aau.dk/Uddannelser>)

På hjemmesiden fra Odense Universitet står der bl.a. at:

”... og gerne vil skabe sociale forandringer gennem forebyggelse, sagsbehandling, rådgivning, etablering og planlægning af sociale foranstaltninger... I uddannelsen lærer du metoder, som du kan bruge i rådgivning, planlægning, koordinering og i arbejdet med sociale forandringer... Der stilles krav til samarbejdsevner og evner til at kommunikere med andre mennesker.”

(http://www.ucl.dk/content/dk/grunduddannelse/socialradgiver/kort_prasentation)

Beskrivelsen af uddannelsen til socialrådgiver giver dermed et billede af både uddannelsens indhold og den faglighed, man forventer den uddannede socialrådgiver vil besidde efter endt uddannelse.

Ydermere har socialt arbejde nu fået sin egen overbygning på kandidatniveau, hvor teorier om socialt arbejde og metoder i socialt arbejde er i fokus. Tidligere var socialrådgivernes mulighed for at tage en overbygning begrænset til at vælge et andet studie som fx psykologi eller sociologi, men nu har socialt arbejde fået sin egen overbygning, hvor bl.a. både bachelorer fra sociologi, andre samfundsfag, pædagoger, lærere, sygeplejersker og socialrådgiverne kan søge optagelse.

Dermed er socialt arbejde i dag en videnskabelig gren med egne teorier, eget universitetsfakultet og dermed egen forskning i området, hvilket betyder, at man søger evident viden på det sociale område, såvel som på andre områder, der ønsker forbedring af deres system. Dermed er der også diskussion om, hvordan man frembringer viden om sociale forhold og hvilke løsninger på sociale problemer, der er de rette og hvilke, der ikke er det. Netop spørgsmål som disse forskes der i, men resultaterne af forskellige undersøgelser sidestilles ikke blot som værende ”gældende viden”. Ud over de grundlæggende spørgsmål, som udgør temaet i forskningen, er der nemlig også diskussionen om hvilke metoder, der kan forventes at frembringe en viden, der er gældende og brugbar på det sociale område, hvilket jeg vil komme nærmere ind på i afsnittet om ”Evidensbevægelsen”.

4.0 Hjælpesystemets opståen

Nicklas Luhmann, som er den teoretiker, jeg primært vil anvende i denne undersøgelse, benævner nutidens samfund som værende et funktionelt differentieret samfund. Han mener denne form er en udvikling fra tidligere former, som han benævner *Det segmenterede samfund* og *Det stratificerede samfund*. Disse to former har betydning for, hvordan hjælpesystemet er opstået, da hjælp tidligere kunne opnås andre steder, end det kan i dag. Jeg vil derfor skitsere samfundets forskellige differentieringstyper.

Det segmenterede samfund var kendetegnet ved, at det enkelte menneske tilhørte en gruppe i samfundet, hvilket kunne være familien, landsbyen eller fx en stamme. Fælles var det, at man gennem disse tilhørsforhold var inkluderet, og at man også herigennem opnåede den hjælp og støtte, man havde brug for gennem tilværelsen.

Det stratificerede samfund fulgte efter det segmenterede og kendetegnede for dette samfunds differentiering var det, at samfundet nu var hierarkisk opdelt med bønderne nederst i hierarkiet og adelen og kirken øverst. Denne differentiering sørgede for inklusion gennem den strata man tilhørte og hjælp til egne problemer, opnåede den enkelte borger typisk gennem andre medlemmer af samme strata eller evt. gennem kirken (Schuldt, 2006:45).

Eftersom samfundets udvikling førte til opløsning af det stratificerede samfund, blev der nu flere og flere opgaver, som ikke blev klaret gennem borgernes tilhørsforhold til fx familien eller en klan, og staten fik flere og flere opgaver i forhold til at støtte op om borgere, der ikke kunne klare sig selv. Årsagen til denne udvikling skal, iflg. Luhmann findes i, at samfundets indretning ikke længere kunne følge med i at løse de nye opgaver udviklingen medførte, og at de forskellige funktioner i samfundet derfor blev i større og større grad blev opdelt i funktionssystemer, som udelukkende beskæftigede sig med deres eget område.

Dermed udsprang de forskellige sociale problemstillinger som en følge af funktionssystemernes selektion, idet mangel på relevant kommunikation i et givent system førte til eksklusion fra systemet. Samtidig medfører eksklusion fra ét system risiko for ekskludering fra flere systemer. Et eksempel på dette er, at en borger der ekskluderes fra fx uddannelsessystemet også vil have sværere ved at opnå inklusion i arbejdsystemet, da dette ofte forudsætter uddannelse. De ekskluderede kan dermed stå overfor flere problemer, som er de eksisterende systemer ligegyldige, idet hvert enkelt system er så autonomt, at det selv afgør hvad der er et problem og hvordan det vil reagere på dette problem. Dermed beskæftiger systemerne sig ikke med problemer, deres selektivitet og fleksibilitet

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

ikke muliggør kobling til, hvilket er selve forudsætningen for deres effektivitet (Henriksen, 2001:493-495).

For borgerne i samfundet betyder denne udvikling, at de ikke længere er sikret en fast tilknytning til et bestemt delsystem, men at de må være i stand til at opretholde og aktualisere adgangen til de forskellige delsystemer, efterhånden som relevante situationer opstår. Kan de ikke det, vil de være ekskluderede fra systemerne.

Samfundsudviklingen har på den måde ført til nye og mere komplekse sociale problemer, som søges løst på forskellige måder. Fx har det politiske system udarbejdet love, der skulle afhjælpe disse problemstillinger, men idet denne opgave ligger udenfor det politiske systems meningsgrænse, må det lade andre tage sig af at udføre selve hjælpen. Dermed opstod der i samfundet behov for en funktion, der ikke var relevant at udføre for de eksisterende systemer og dermed opstod hjælpesystemet. Funktionen for hjælpesystemet er således, at skulle kompensere for de problemer andre systemer medfører og derigennem hjælpe med igen at inkludere de, der er blevet ekskluderede (Henriksen, 2001: 496-499).

Som værende et system er hjælpesystemet, ganske som de andre systemer, operationelt lukket og det afgør selv, hvad det anser som værende et problem og dermed hvilke situationer, der udløser hjælp og hvilke situationer, der ikke gør det. Hvis det ikke gjorde dette, ville dets grænser til omverdenen udviskes, og systemet ville ophøre. Hjælpesystemets distinktion er dermed hjælp/ikke hjælp og evolutionen ligger i koblingerne til kommunikation om nye problemstillinger, som systemet løbende må tage stilling til (Henriksen, 2001: 499-500).

Relevansen af hjælpesystemets beståen er afhængig af en fortsat tilførsel af nye problemer, hvorfor hjælpesystemet konstant søger efter nye koblinger i henhold til koden hjælp/ikke hjælp. Løsning af et problem vil føre til blokering af systemets kommunikation, samtidig med at løsningen netop er opgaven, hvilket er et dilemma systemet nødvendigvis må løse. Dette gøres gennem kontingensformelen ”retfærdighed”, som sørger for at der hele tiden opstår nye problemer, idet ideen om, at alle samfundsborgere bør sikres de samme muligheder for inklusion, til stadighed aktiverer nye problemstillinger. Dette stemmer godt overens med en meget anvendt definition af sociale problemer, idet denne definition netop forudsætter ideen om retfærdighed eller uretfærdighed:

”En påstået situation, der er uforenelig med en betydelig del af befolkningens værdier, og som der er enighed om bør ændres gennem kollektiv handling” (Rubington og Weinberg, 1995:4)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Hjælpesystemet minder på denne måde bl.a. det politiske system om nye problemer og anmoder om ressourcer hertil. Det politiske system kan, såfremt det knytter an til kommunikationen, gribe ind og dermed gøre livsnødvendige koblinger mulige for hjælpesystemet. På samme måde kan det politiske system gøre hjælpesystemet opmærksom på oversete problemer og søge at få hjælpesystemet til at gribe ind. Der er således en stærk dynamik i koblingen mellem disse to systemer (Andersen, 2001: 499-500).

Dette gælder naturligvis også, når det politiske system anmoder om handlinger, hjælpesystemet ikke umiddelbart har som funktion, hvilket fx kan være tilfældet, når det politiske system ønsker effektmålinger og sikring af optimal ressourceudnyttelse. Dette ønskes bl.a. gennem mere evidensbaseret i socialt arbejde, ligesom der ønskes udviklet bedre metoder til måling af effekten af sociale indsatser. Denne kommunikation fra det politiske system giver formegentlig ikke mening for hjælpesystemets primære koder, men idet hjælpesystemet nødvendigvis må beskæftige sig med udlagt kommunikation, der forudsætter dets overlevelse, som fx kommunikation fra det økonomiske og det politiske system, vil systemet sandsynligvis koble an til relevant kommunikation fra disse systemer.

Denne kommunikation om effektivisering, fra politisk side, kan synes at skabe et behov for, at hjælpesystemet tilpasser sig de andre funktionssystemer forstået således, at hjælpesystemet ikke må beskæftige sig med noget irrelevant, som i dette tilfælde vil bestå af løsninger, hvor der ikke er evidens for ressourceoptimering og effektivisering. Denne kommunikation om, hvad virkningsfulde hjælpeprogrammer består af, kan medføre en begrænsning i hjælpesystemets rolle og det kan derved komme til at ekskludere borgere fra dele af sit system til andre dele af systemet (Wadskjær, 2007:90-92).

Dette kan fx ske, såfremt socialfaglig indsats baseres på evident viden om anvendelse af en specifik metode, som ikke passer ind i den kontekst borgerens sociale problem befinder sig i. Dermed kan inklusionen udeblive og borgeren bliver ekskluderet, fordi den valgte løsning ikke var effektiv for netop ham, hvilket er et af de kritikpunkter evidensbaseret i socialt arbejde mødes af. Ydermere kommunikerer en del af effektiviseringen af hjælpesystemet gennem lovgivning fra det politiske system, og denne effektivisering kan medføre at en ydelse stoppes, før inklusion er opnået for borgeren. Dette kan fx dreje sig om økonomisk støtte til psykologhjælp eller om udbetaling af sygedagpenge, som begge er ydelser, der risikerer at stoppe før det sociale problem er løst, og

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

borgeren dermed ikke er inkluderet i det system, han var ekskluderet fra, eller evt. inkluderet i andre systemer (Wadskjær, 2007:90-92).

Så uagtet at formålet er at forbedre hjælpesystemet gennem effektivisering og udelukkelse af ikke relevant kommunikation, kan der være store betænkkeligheder ved at evidensbasere socialt arbejde. Dog kan man forestille sig, at betingelserne for evidensens indførelse i socialt arbejde vil afhænge af socialarbejderens faglighed, da anvendelse af evidens nødvendigvis må tilpasses individets individuelle forhold samt den kontekst deres sociale problem skal forstås i, hvilket stiller store krav til netop socialarbejderens faglighed. Jeg vil derfor, på baggrund af analysen af forskellige præmisser for beslutninger om handling i socialt arbejde, søge at finde frem til, hvad disse præmisser kan betyde for evidensens indtog i hjælpesystemet.

5.0 Evidensbevægelsen

Netop ovenstående diskussion vedr. forbedring af forskellige systemer og herunder effektivisering af hjælpesystemet, er baseret på en ide opstået i 90'erne, som har baggrund i et ønske om at overføre metoder fra det medicinske område til det sociale – og det uddannelsesmæssige område (Bhatti, Hansen og Rieber, 2006:11-15).

Ønsket på det sociale område har baggrund i en målsætning om at effektivisere interventioner, således man får mest muligt udbytte af de ressourcer man anvender, hvilket øger efterspørgslen på viden om ”bedste praksis”. Dette er bl.a. på baggrund af en semantik i samfundet, om at velfærdsstaten står overfor mindre vækst og større udfordringer, bl.a. på baggrund af globaliseringen og demografiens udvikling, og netop denne semantik danner dermed en del af grundlaget for det nuværende behov for evidens, men hvad er evidens?

Begrebet evidens har mange betydninger spændende fra ”tegn på”, ”tydelighed” og ”klarhed” til mere skarpe ord som ”bevis” hvilket er det ord, det oftest oversættes med. I forskningsverdenen har ordet evidens ophav i det positivistiske videnskabsyn, hvor man har tydelige betingelser for, hvilken viden, man kan kalde for evidens. Dette udgangspunkt for evidens, er i Danmark blevet institutionaliseret i form af Campbell Centret, som blev etableret i 2002 med henblik på at bedrive forskning på det sociale område. Dette gøres ud fra et metode hierarki, som har randomiserede, kontrollerede eksperimenter (RCT) i toppen, kvasi eksperimenter som nummer to og forløbsstudier som nummer tre, hvilket i praksis betyder at disse tre metoder udgør de mest anerkendte i forhold til at frembringe evidens. Nederst i hierarkiet befinder metoder som

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

kvalitative casestudier, erfaringer og eksempler på god praksis, ekspertudtalelser og endelig brugerundersøgelser sig (Rieper og Hansen, 2007:8,20).

Tilhængere af at lade dette evidens hierarki afgøre, hvilken viden vi kan betragte som evident viden, og som dermed er tilhængere af, at bestemte forskningsdesigns kan give mere troværdige resultater end andre, kaldes fortalere for "det smalle" evidensbegreb (Rieper og Hansen, 2007:18-20).

Disse står i modsætning til forskere med et hermeneutisk videnskabssyn, som vil sige, at forståelse af bevæggrunde og motiver, samt forklaring af årsager og sammenhænge, er omdrejningspunktet for opnåelse af viden og at optimale metoder til opnåelse af viden derfor vil være kvalitative (Høgsgbro, 2008).

Man kan således sige, at der eksisterer to yderpunkter i evidensdebatten, men som altid er der mellem yderpunkter plads til kombinationer og mellemstationer af tilgange, og det er her de fleste, af de som tager stilling til debatten, synes at befinde sig.

Et midterstandpunkt kan fx handle om, at man er fortalere for at tage udgangspunkt i sin ontologiske opfattelse og derudfra vælger de metoder, der egner sig til det tilhørende episteme, eller det kan dreje sig om at anvende de dele af evident viden, der er brugbar på det pågældende område og derefter supplerer med viden opnået via kvalitative metoder i den kontekst man arbejder i (Koivisto, 2007: 529-532).

Selve implementeringen af evidens i praksis kan foregå på forskellige måder bl.a. gennem politik, ledelse og på de ansattes egne initiativer, men uanset fremgangsmåden, er det et fælles mål for langt de fleste positioner i evidensdebatten, at evidensen skal nå frem til praktikerne i en eller end form (Hede og Andersen, 2005:19-26).

Den gruppe, der er fortalere for et bredt evidensbegreb, er således ikke fortalere for en evidensbaseret praksis, men blot at man lader praksis informere af evidens, så de dele af resultater, fra evidente undersøgelser, der kan overføres til et fag område, anvendes til at informere og inspirere det pågældende områdes praksis. Denne holdning har fx Merete Konnerup, som er ansat som leder af Campbell Centret, idet hun lægger vægt på, at gode viljer ikke sikrer kvalitet i socialt arbejde, men at visse indsats har vist sig at have direkte skadelig effekt uagtet, at de blev udført med de bedste intentioner. Det er faldgrupper som disse, Merete Konnerup mener vi kan undgå, såfremt vi lader praksis være inspireret og informeret af evidensen, da vi dermed vil sikre, at man tager udgangspunkt i projekter og metoder, som har vist sig at have god effekt. Standpunktet om at disse resultater skal være frembragt gennem de øverste metoder i evidens hierarkiet, forklarer

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Merete Konnerup med, at kun resultater herfra vil kunne anvendes optimalt, idet man ved udvælgelse ved lodtrækning og viden om en kontrolgruppes færden kan sammenholde flere evidente resultater og sikre, at det netop bliver den indsats, man ønskede at evaluere, man måler på og ikke mere eller mindre tilfældige påvirkninger fra omverdenen (Konnerup, 2005:116-122).

5.1 Evidens i socialt arbejde

I forhold til praksis er der dog stor forskel på, hvordan man mener, evidensbevægelsen vil påvirke det sociale arbejde. Fortalere for det smalle evidensbegreb sætter evidensbaseret professionalisme lig med tillid fra borgerne, systematiske og velbegrundede metodevalg, bedre ledelse og en mere velfungerende offentlig sektor (Hede og Andersen, 2005).

Fortalere for det brede evidensbegreb siger, at en evidensbaseret praksis vil være i modstrid med socialarbejderens behov for at kunne træffe hurtige beslutninger i situationen, samt at den vil være en barriere for, at socialarbejderen vil kunne bruge individuelle kontekster og psykologiske tilgange i den enkelte situation (Simons, 2004:410-429). Ydermere pointeres det fra denne vinkel i evidensdebatten, at retningslinjer om en evidensbaseret praksis vil skabe mindre plads til den enkelte medarbejders professionalisme, idet en top-down styret implementering af evidens i socialt arbejde vil reducere socialarbejderen til at være administrator af regler og retningslinjer, og at man derved vil af-professionalisere socialt arbejde (Bergman og Lundström, 2006:104).

Det jeg stiller spørgsmålstegn ved, og som jeg derfor ønsker at undersøge nærmere er, hvordan indførelse af evidens i socialt arbejde synes at ville påvirke socialrådgiverens faglighed, samt om fagligheden har betydning for indstillingen til evidensbevægelsen?

6.0 Problemformulering

Jeg finder det således yderst interessant først at undersøge, hvorvidt den faglighed socialrådgivere besidder, på tværs af ansættelsesforhold i bestemte organisationer, primært vil være formet af den forståelse en organisation har skabt af andre funktionssystemers logikker, eller om beslutningerne synes grundlagt på logikkerne fra hjælpesystemet, som var dem, der blev vurderet egnethed efter under uddannelsen til socialrådgiver.

Dernæst ønsker jeg at undersøge, hvordan evidens sandsynligvis vil påvirke de forskellige fagligheder og ydermere søge at belyse, hvordan disse fagligheder må forventes at påvirke indstillingen til at anvende evidens i socialt arbejde. Min problemformulering kommer deraf til at lyde som følger:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

”Er socialrådgiverens faglighed, på tværs af organisatoriske tilhørsforhold, primært baseret på fælles uddannelse eller synes fagligheden knyttet til den organisation den enkelte socialrådgiver er medlem af, og hvordan kan denne faglighed forventes at blive påvirket af evidensbevægelsens indtog i socialt arbejde?”

7.0 Valg af teori

Til at undersøge hvorvidt der er sammenhænge i socialrådgiverens faglighed(er) på tværs af organisationer vil jeg, som nævnt, anvende Niklas Luhmann’ teori om sociale systemer og herunder specifikt organisationer, som værende sociale systemer. Jeg vil desuden kort berøre Peter Sommerfeld’ teori om, at indførelsen af evidens i socialt arbejde er en politisk kommunikation, der skal optimere borgernes tillid til, at politikerne kan løse de store sociale problemer, vi står overfor.

7.1 Niklas Luhmann

Niklas Luhmann var tysk sociolog og levede sit liv for at begå en universel teori, der skulle indbefatte alle levende, psykiske og sociale systemer såvel som teorien selv. Han blev født d. 8. december 1927 i Tyskland, hvor hans far var bryggeri ejer, og moderen var ud af en hotelfamilie. Luhmann blev, efter et afsluttet jurastudie, ansat i den offentlige sektor, først i den offentlige administration og sidenhen i et kulturministerium, hvor han gjorde karriere som fuldmægtig. Denne karriere som offentligt ansat embedsmand medførte, at Luhmann, i starten af 1960’erne, kunne søge et efteruddannelsesstipendium på Harvard. Det blev her faget sociologi som interesserede Luhmann og han blev, som studerende hos Talcott Parsons, påvirket af systemteorien. Det blev dog ikke ligevægt og systemers funktioner i forhold til at opretholde samfundet, der var omdrejningspunktet for Luhmann. For ham var spørgsmålet, hvordan social orden var mulig. Hvordan samfundet, som vi kender det, kunne opstå. Et samfund han beskrev som værende funktionelt differentieret i systemer, der alle udelukkende beskæftiger sig med de emner, der er relevante for dem selv og dermed ekskluderer emner, der ikke kommunikerer relevant i det pågældende system. Det blev således kommunikation, der blev omdrejningspunktet, da det for Luhmann var tydeligt, at det var kommunikationen, der afgrænser sig i forhold til hinanden og derigennem erobrer suveræne

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

områder og ikke lader noget ind, der ikke giver mening i den respektive kommunikation (Schuldt, 2006:18-20,74-77).

Luhmann var ikke interesseret i empiri, men i at udarbejde begreber der kunne beskrive samfundet, og som kunne indgå i teorier, der kunne inddrage sig selv i det, de beskrev. Luhmann var dermed mere optaget af distancering og selvobjektivering, end han var af individer, følelser og relationer. For Luhmann er alle systemer operativt lukkede for hinanden, og kontakt med andre systemer foregår på baggrund af kognitiv åbenhed, via strukturelle koblinger, som er de anknytninger et system kan vælge, såfremt et andet system har lagt kommunikation ud, der giver mening for det første system. Som system kan man således ikke påvirke andre systemer, uden at disse finder påvirkningen relevant og derfor vælger at tage imod den. Kommunikation var iflg. Luhmann koordineret selektivitet – en enhed bestående af tre selektioner: Information, meddelelse og forståelse. Systemer kan derfor ikke kommunikere med hinanden - men kun til hinanden (Thyssen, 2003:33-35).

Jeg vil i det følgende gennemgå nogle af de mest essentielle af Luhmanns begreber, således jeg senere i opgaven kan anvende disse til at analysere de områder, jeg har valgt at beskæftige mig med i denne undersøgelse.

Årsagen til at jeg vælger netop Niklas Luhmann er den, at han netop har en teori om, hvordan man, når man er medlem af en organisation, kan trække på mange funktionssystemers logikker, ud fra en nærmere bestemt tolkning af de logikker, som organisationen selv har foretaget. Dette betyder, at man ikke nødvendigvis trækker mest på logikker fra det funktionssystem, organisationens funktion tilhører, men godt kan lade strukturelle koblinger til kommunikation fra andre systemer, danne præmis for de beslutninger, der træffes. Det væsentlige er, at systemet opretholder sin funktion, og dermed sin eksistensberettigelse, gennem udelukkelse af ikke relevant kommunikation.

Ydermere kan teorien anvendes til anskue evidensbevægelsens modtagelse hos socialrådgiverne, idet evident viden, iflg. Luhmann, skal give mening for de forskellige systemer, for at de knytter an til den.

7.2 Systemer

For Luhmann er alt, der kan adskilles fra omverden, et system. Det kan være et biologisk system, et psykisk system eller et socialt system. Det afgørende er, at systemet er afgjort af sin grænse, idet

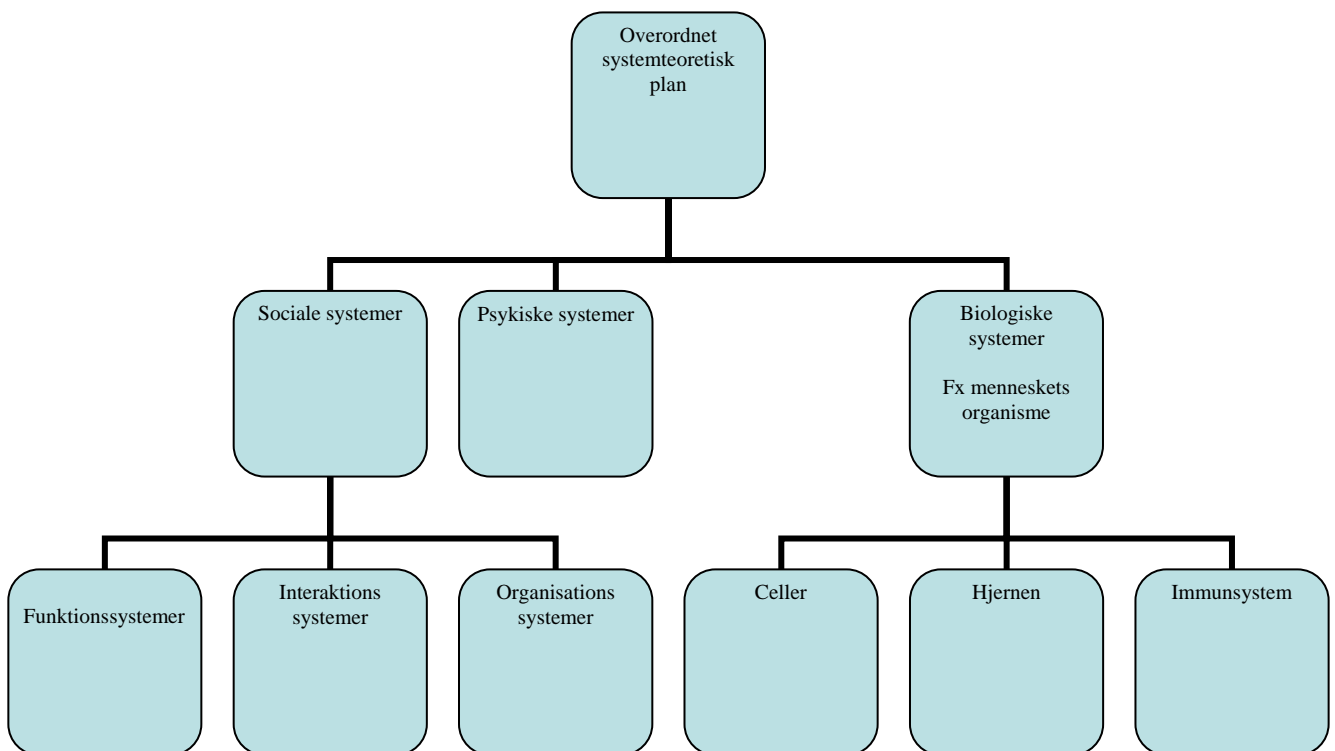
Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

systemet opløses i det øjeblik, grænsen opløses. Så længe der ikke er klare grænser til omverdenen, betegner Luhmann ikke et system som værende et selvstændigt system, og af samme grund er det systemets uophørlige arbejde at fastholde sine grænser til omverdenen, hvilket vil sige systemet nødvendigvis må være operativt lukket som system.

Et system skal, ud over at have markante grænser til omverdenen, kunne rumme omverdenens kompleksitet og muligheden for dette er afhængig af systemets stabilitet, samt systemets strukturer. Et system, der lader sig ryste af få ændringer, og som kun har få tilslutningsmuligheder, vil have brug for at reducere den kompleksitet kontingensten rummer. Har systemet en enkel og begrænset struktur vil kun få tilslutningsmuligheder være mulige.

Årsagen til at man kan tale om tilslutningsmuligheder i lukkede systemer er den, at systemerne nok er operationelt lukkede, men samtidig er de kognitivt åbne, hvilket jeg vil komme nærmere ind på senere ved gennemgang af strukturelle koblinger.

Luhmann opdeler systemerne i sociale -, psykiske – og biologiske systemer, som hver især er overordnede kategorier for andre systemer. Nedenstående udgør en illustration af Luhmann's opdeling af sin systemteori.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

7.3 Funktionssystemer og binære koder

Funktionssystemer er dem, Luhmann betegner som værende årsagen til, at det moderne samfund kan lade sig gøre. Vores samfund er opdelt i subsystemer, der hver især udelukkende beskæftiger sig med eget område, hvilket reducerer vores samfundssystems enorme kompleksitet. Fx findes der systemer for uddannelse, ret, økonomi, politik, massemedier, hjælp, kunst, religion og alle andre funktioner, der er en del af vores samfund. Disse subsystemer er lukkede for hinanden, som alle systemer er det, men via strukturelle koblinger kan de knytte an til hinandens kommunikation. Måden hvorpå de kanalisere deres kommunikation er gennem deres binære koder, som består af en negativ og en positiv variation af en forskel. Det kan fx være betale/ikke betale i det økonomiske system; hjælp/ikke hjælp i hjælpesystemet; egnet/ ikke egnet i uddannelsessystemet og så fremdeles. Disse koder skal rammes af den kommunikation et andet system lægger ud for at kommunikationen giver mening for det pågældende system og at dette derfor vælger at tage kommunikationen ind.

På den måde opretholder de binære koder systemernes lukkethed, imens systemernes programmer sørger for systemernes åbenhed. Dette er på baggrund af, at et givent program i et system, som fx sociale love og målsætninger om helhedssyn, udgør muligheden for at systemet kan beskæftige sig med emner, der ikke umiddelbart rammer dets binære kode. Hvis en ung mand fx ikke umiddelbart rammer koden for hjælp/ikke hjælp i et hjælpesystem, kan lov om retssikkerhed som foreskriver at borgeren skal rådgives efter al gældende lov, samt socialrådgiverens tilegnede helhedssyn gøre, at hjælpesystemet begynder at beskæftige sig med andre forhold og derfor knytter an til koder, der ikke umiddelbart ramte koden for hjælp/ikke hjælp (Schuldt, 2006:46-48).

7.4 Interaktionssystemer

Dette system opstår så snart to personer gensidigt iagttager hinanden. Dette kan fx være når en socialrådgiver sidder i møde med en klient, eller når en underviser beskriver socialrådgivning for en studerende. Uanset hvilken situation der er tale om, er det fælles at systemet ophører med at eksistere, så snart den gensidige iagttagelse brydes (Schuldt, 2006:32).

7.5 Organisation som system

Luhmann betragter organisationer som et særligt kommunikationssystem, idet dets autopoiesis består af beslutninger, da organisationssystemet både skaber sig selv gennem beslutninger og som

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

beslutninger. Dette skal forstås således, at det er gennem beslutninger, at systemet håndterer kontingens, idet der ved en beslutning bliver en før-kontingens, da der nu er valgt en mulighed frem for andre, og at der hermed opstår en ny kontingens. Der kunne være valgt anderledes, og beslutninger kommunikerer dermed ud fra formen fikseret/åben, da en truffet beslutning skaber fiksering af kontingensen. Herudover skaber systemet sig som beslutning, da systemet beslutter sig selv ved at beslutte beslutningspræmisser. Der er mindst fire af sådanne beslutningspræmisser tilstede i en organisation. Det drejer sig om fastlæggelse af beslutningers gyldighed ved medlemskab; et program for hvad der skal besluttes omkring; beslutning om koordinering af handlinger og endelig beslutning om beslutninger. Sidstnævnte betyder, at systemet skal træffe beslutning om, hvad der udgør en beslutning i det pågældende system, og samtidig vide at en det først viser sig om noget reelt var en beslutning, når det beslutningen vedrørte reelt skulle være udført (Andersen og Born, 2001:17-20).

7.6 Biologiske og psykiske systemer

Ud over de sociale systemer, arbejder Luhmann med både biologiske og psykiske systemer.

De biologiske systemer er systemer uden bevidsthed og uden meningsfuldhed. De er lukkede og disse har, som de andre systemer, heller ikke adgang til omverdenen, ligesom omverdenen ikke har adgang til dem.

Et eksempel på et biologisk system er menneskets organisme, bestående af fx celler, hjernen og immunsystemet. Dette system har ikke adgang til sin omverden, som her bl.a. er menneskets bevidsthed. Bevidstheden tænker tanker og kobler til omverdenen, som de sociale systemer, via meningsfuldhed. Derfor må det biologiske system fx klø eller gøre ondt for at give mening for det psykiske system, således det kobler an til kommunikationen fra det biologiske system.

De to systemer kan ikke klare sig uden hinanden, da fx kroppen ville gå til uden bevidsthed, idet den har brug for denne til reduktion af kompleksiteten i verden. Kroppen ville fx ikke vide, hvornår den skal fjerne sig fra livstruende fare, hvis ikke det psykiske system havde oparbejdet en semantik, der gør at tanker er bevidste om at man fx ikke skal gå ud foran en bil. Omvendt kan det psykiske system heller ikke eksistere uden organismen, da fx hjernens neuroner er det, det psykiske system anvender, når det skaber tanker (http://home16.inet.tele.dk/jesper_t/syst.htm).

De psykiske og de biologiske systemer er således helt afhængige af hinandens eksistens, og der hvor flere psykiske og biologiske systemer mødes, opstår der et socialt system, enten som interaktionssystem eller evt. organisationssystem.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

7.7 Kommunikation

For Luhmann består et system ikke af ting eller af mennesker, men udelukkende af kommunikation. Kommunikation afhænger af koordineret selektivitet, idet den udgøres af information, meddelelse og forståelse. Altså af afsender, budskab og modtager, men ikke som vi ofte opfatter det. Luhmann mener, at afsenderen udelukkende har valget om, hvad han vil sige, og at han vil sige det. Hvordan modtageren forstår budskabet, og hvad budskabet dermed forstås som, er uden for afsenderens kontrol, og det bliver derfor udelukkende den kommunikation, der afgives, der kan kommunikere med modtagerens kommunikation. Modtageren kan forstå den udlagte kommunikation, som han vælger, men først når han kommunikerer noget tilbage til afsenderen, vil den forståelse, han har valgt, fremkomme. Det bliver således kommunikationen, der kommunikerer og ikke afsenderen der kommunikerer med modtageren. Et eksempel herpå kan være klienten, der meget ofte ringer til sin socialrådgiver. Informationen er her, at klienten vil i kontakt og meddelelsen bliver i dette tilfælde telefonens kimen. Socialrådgiveren må nu differentiere mellem information og meddelelse, hvilket gøres med forståelsen. Det er dermed socialrådgiverens forståelse af, om klienten blot vil i kontakt (ringer) eller om klienten fx er for påtrængende (ringer ofte), der kommer til at udgøre den kommunikation, der er modtaget og i det øjeblik socialrådgiveren fx siger til klienten, at det er generende at han/hun ringer så ofte, vil klienten vide, hvad den kommunikation, der blev afsendt, blev tillagt af betydning.

7.8 Iagttagelse af en forskel

For Luhmann er udgangspunktet for enhver operation en iagttagelse. Luhmann starter således sin erkendelse med en iagttagelse frem for væren. En iagttagelse gøres ud fra forskel og en betegnelse af den side der iagttages, efterlader dermed den anden side uiagttaget. Man iagttager således kun den ene side af en forskel ud fra den vinkel, man anskuer fra. Luhmann formalisere sit iagttagelsesbegreb med udgangspunkt i Spencer-Brown's formkalkule, som værende forskellen mellem indikation og distinktion. Spencer-Brown anvendte en cirkel til at illustrere, at man, når man gør en forskel, skelner en markeret inderside fra en ikke markeret yderside. En iagttagelse er således en operation, der gennem en distinktion, betegner den ene side af en forskel og ikke den anden.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

7.9, 1. og 2. ordens iagttagelser

Når en iagttagere betragter et givent emne, er dette således ud fra en forskel. Iagttageren er dermed blind for den anden side af forskellen, da han, ved at se det han ser, ikke har mulighed for at se det han ikke ser, hvilket er tilfældet i en 1. ordens iagttagelse. For at indfange og iagttage det han ikke ser, må iagttageren bevæge sig ud i en 2. ordens iagttagelse, hvor han søger at iagttage den iagttagelse han gjorde før, sammen med den forskel han søgte at iagttage. Han vil dermed kunne iagttage egen vinkel samt begge sider af forskellen, men vil dog stadig være efterladt med en ny 1. ordens iagttagelse, da han ved denne iagttagelse igen gør en forskel og dermed ikke ser den anden side af forskellen. Dog er der stor refleksiv gevinst ved at bevæge sig fra en 1. ordens iagttagelse til en 2. ordens iagttagelse, idet man både kan tage stilling til bl.a. 1. ordens iagttagelses blinde punkter og dens hensigtsmæssighed, idet der sker en re-entry i systemet. Dette sker på baggrund af, at iagttageren genoptager formen fra sin 1. ordens iagttagelse i sig selv, idet den, ved at ændre iagttagelsesposition og derudfra iagttage den forudgående iagttagelse, således iagttager både første iagttagelse og begge sider af forskellen. Bevægelsen fra en 1. ordens iagttagelse til en 2. ordens iagttagelse, hvor forskellens form genoptages i iagttagelsen, giver dermed mulighed for at blotlægge den distinktion, der lå til grund for 1. ordens iagttagelse, hvilket Luhmann benævner som re-entry.

7.10 Kontingens

At alt kunne være anderledes og at intet er nødvendigt, betegner Luhmann som kontingens. Han arbejder ikke med kausalitet og mener at alting udelukkende er, hvad de er på baggrund af, hvem der iagttager, og hvilken forskel iagttageren iagttager ud fra. Der er således altid alternativer til det valgte, og en iagttagelse kan dermed først afkodes, når dens iagttagere og dennes forskel er fundet. Kontingensen tvinger ydermere et system til at selektere mellem utallige usikre tilstande, hvilket gør at et system, der kan tåle den høje kontingens, vil være det mest stabile, idet et system, der ikke tåler den høje kontingens, vil bryde sammen, da det ikke er i stand til at selektere mellem det store udvalg af ustabile tilstande (Thyssen, 2003:19-20),

7.11 Komplexitet

Således har sociale systemer den funktion, at de skal gøre verdens kompleksitet mulig for mennesker at håndtere. Luhmann beskriver kompleksitet som værende, når en genstand kan antage mere end to tilstande. Dermed er næsten alt i verden komplekst, og netop verden er grænsen for

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

kompleksiteten, idet verden ikke kan overskrides. Vi kender ikke et "udenfor verden" og dermed er det kompleksiteten i verden, de sociale systemer har til opgave at reducere, hvilket de gør gennem deres funktionelle opdeling. For at opretholde deres funktion, beskæftiger de sig, som tidligere nævnt, ikke med irrelevante emner og risikerer dermed ikke at blive overrumplet af kompleksiteten og derigennem nedbryde deres funktionalitet. For funktionssystemerne gælder det, at de kun har berettigelse, så længe de varetager en funktion, og så længe de gør det, udgør de vores funktionelt differentierede samfund, som Luhmann beskriver det (Schuldt, 2006:29-31).

7.12 Autopoiesis

For at forklare systemernes udvikling, på trods af deres lukkethed til omverdenen, anvender Luhmann begrebet autopoiesis, som han låner fra biologiens verden. Autopoiesis betyder "selvskabende" og processen består af, at al evolution i systemet udgår fra allerede eksisterende elementer i systemet. Dette skal forstås således, at et system ikke blot skaber egne strukturerer, men også skaber sine egne elementer, på baggrund af de elementer det i forvejen besidder, kun med anvendelse af meningsfuld irritation fra omverdenen. Systemet må dermed forholde sig til sig selv, når det skaber sine elementer, hvilket vil sige systemer er selvreferentielle. Evolutionen sker som en mekanisme der forbinder variation, selektion og stabilisering, men kun stabilisering i det omfang, at tilstanden er stabil længe nok til at danne udgangspunktet for en ny variation. På denne måde skaber systemet sine strukturer på baggrund af de strukturer, der allerede eksisterer i systemet. Netop disse strukturer anvendes af systemet til at skabe de nødvendige forenklinger til at kunne rumme omverdens kompleksitet (Thyssen, 2003:25-29).

7.13 Mening

For både sociale og psykiske systemer, men ikke for biologiske systemer, gælder det, at den kommunikation, de knytter an til, skal give mening for systemet. Dvs. at de indre strukturer og elementer i systemet skal blive aktiverede af kommunikationen for, at systemet finder den meningsfuld, hvilket sker gennem en skelnen mellem det aktuelle og det mulige. Finder systemet en kommunikation aktuel og potentiel knytter det an og strukturerne i systemet får nye tilslutningsmuligheder, hvilket skaber evolutionen og udgør systemets autopoiesis.

"Egenbevægelsen i dét at give mening er autopoiesis par excellence"

(Luhmann, Sociale Systemer, s. 101)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Såfremt systemets indre ikke bliver aktiveret, vil der ikke være mulighed for anknytning og dermed sikres grænser og funktionalitet, idet systemerne automatisk udelukker alt irrelevant og derudfra består som funktionelt differentieret (Thyssen, 2003: 21-22).

Mening bliver dermed også det, der muliggør systemernes åbenhed i forhold til omverdenen, da det er når noget giver mening, at et system knytter an til den udlagte kommunikation. De operationer, der muliggør dette, kalder Luhmann for strukturelle koblinger.

7.13 Strukturelle koblinger mellem systemer

Den kognitive åbenhed består i, at systemerne har mulighed for at lave strukturelle koblinger, når andre systemer arbejder med en forskel, der giver mening for det pågældende system. De strukturelle koblinger er tilsvarende Parson's begreb om "interpenetration", hvilket henfører til den afgørende betydning, bestemte systemer har for andre systemers autopoiesis. Fx er det psykiske system som nævnt, afhængig af hjernen, således tanker kan tænkes, og det biologiske system er afhængig af tankerne, for fx at vide hvornår der er fare på færde. For sociale og psykiske systemer gælder det, at disse er nøje tilpasset hinanden, idet de begge opererer på baggrund af mening og idet kommunikation er forudsat af bevidsthed og omvendt (Schuldt, 2006:40-41).

Sociale systemer indgår ligeledes koblinger med hinanden, hvilket fx er tilfældet for hjælpesystemet og det politiske system, som nødvendigvis må koble gennem bl.a. den sociale lovgivning, samt for hjælpesystemet og det økonomiske system, som nødvendigvis må lave strukturelle koblinger gennem fx budgetter og beregninger (Tække, 2006:37).

7.14 Medie

For Luhmann er mediebegrebet et anderledes begreb, i forhold til de gængse medieteorier, som har fokus på mediernes betydning og ikke mediernes indhold. Det var dermed mediet, der var budskabet, da den gængse medieteorier mente, at budskabet ændrede sig alt efter, hvilket medie det fremkom i.

For Luhmann er medie et langt mere abstrakt begreb, hvor mediet udgør den kontekst en form tages ud fra. Kun derfor kan kommunikation forstås og blive meningsfuld. Et eksempel herpå er fx når en studerende får en karakter. Selve tallet er formen, som er valgt ud fra en forskel, og mediet er den samlede karakterskala. Såfremt eleven ikke kendte til den samlede karakterskala ville den konkrete givne karakter ikke give mening (Tække, 2006:139-140).

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Endvidere arbejder Luhmann med begrebet *symbolsk generaliseret medie*, som er det, der sikrer samfundets sammenhængskraft. Symbolsk generaliseret medier er fx kærlighed, penge, videnskab, magt, og disse udgør muligheden for succesfuld kommunikation, da de benytter en realitetsbunden semantik, som fx elsker/elsker ikke, betale/ikke betale, sand/falsk, ret/ikke ret, magt/afmagt ect. Disse sikrer, at der kan knyttes an til foretagne selektioner, da psykiske systemer kan knytte an til disse uden risiko for at udviske sig selv som system, idet man kan være fælles om fx et økonomisk system og stadig være et selvstændigt system. Psykiske systemer er ikke længere styret udefra af fx religion eller tilhørsforhold, hvilket gør det nødvendigt med andre muligheder for fællesskab i selektioner, således fortid og fremtid kan knyttes sammen. Dette ville ikke være muligt såfremt der konstant skulle forhandles om værdien af de symbolsk generaliserede medier, hvorfor disses konstante betydning netop udgør samfundets sammenhængskraft (http://home16.inet.tele.dk/jesper_t/sgk.htm).

7.15 Peter Sommerfeld

Peter Sommerfeld gør semantikken omkring nødvendigheden af evidens i socialt arbejde til et politisk problem, idet han diskuterer, om det funktionelt differentierede samfund er indrettet til at løse komplekse problemer. Han pointerer, at store sociale problemer, som fx fattigdom, ikke kan løses på kort tid, hvormed det politiske system har et legitimeringsproblem, som de kun kan løse ved, at gode intentioner, om at løse sociale problemer, fremkommer i deres valgperiode (Sommerfeld, 2005, 9-17).

At politik kun kan lykkes gennem en form for kontrol over sociale processer illustrerer Sommerfeldt gennem Foucault' pointe om, at man, for at styre autonomes adfærd, må skabe en *gouvernementality*, hvor den ønskede tilslutning opnås ved at ramme en kode hos folket, som giver plads for den politik, man ønsker at føre. Dette mente Foucault netop kunne lade sig gøre gennem *gouvernementality*, som en ny styringstænkning, hvor økonomi retter sig mod befolkningen, som styringsobjekt og hvor styringsformen er *gouvernement*, som søger at styre frie individers handling ved taktisk at forme og stimulere de ønskede holdninger (Dean, 2008).

Denne teori kan anvendes til at anskue evidensbevægelsen fra andre vinkler, end som værende en semantik, der har som hovedformål at kvalificere det sociale arbejde og den sociale faglighed.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

8.0 Luhmann's videnskabsteoretiske udgangspunkt

Det er ikke ligetil at placere Luhmann i det videnskabsteoretiske felt, idet han nok har tilhører fx systemteorien, er funktionalist og er inspireret af konstruktivismen, men for Luhmann gælder det, at han har tilegnet sig disse og gjort dem til sine egne, således det ikke er muligt blot at placere Luhmann blandt de forskellige tilgange uden at måtte tage højde for de særegne forhold, der gør sig gældende for Luhmann's anvendelse af disse. Jeg vil derfor blot redegøre for nogle af de tilgange Luhmann synes mest inspireret af i sit videnskabsteoretiske udgangspunkt.

8.1 Systemteori

Når man placerer Luhmann under systemteorien, og som værende funktionalist, må dette ikke forveksles med den form, hvor systemernes funktioner skal ses som værende afgørende for ligevægt i samfundet. Luhmann betragter funktionssystemerne som værende horisontalt placeret, og hvert system har sin egen funktion for at reducere kompleksitet og ikke for at skabe ligevægt. På dette punkt adskiller Luhmann sig bl.a. fra sin inspirator Parsons, samt andre funktionelt-strukturelle systemteoretikere, idet Luhmann opfatter systemernes funktion som værende at gøre verden håndterbar ved at reducere kompleksitet (Schuldt, 2006:29-31).

8.2 Konstruktivisme

Konstruktivismen er Luhmann også inspireret af, idet han ikke mener, det er muligt at se virkeligheden, som den er. Virkeligheden eksisterer, men måden den fremstår på vil afhænge af iagttageren, da iagttagerens vinkel og dennes konstruktion af det øjet ser, vil skabe den virkelighed iagttageren kan beskrive. Det bliver således iagttagerens opfattelse af virkeligheden, der beskrives og ikke virkeligheden, som den reelt er, da sidstnævnte ikke lader sig indfange. Dog understreger Luhmann, at verden eksisterer, og at iagttageren dermed ikke selv vælger, hvad der viser sig for ham, men at meningsindfangelsen, som det iagttagende system foretager pga. kontingensen, er en information, der skabes i systemet, hvormed iagttagelsen bliver en konstruktion af virkeligheden. Udgangspunktet er dog ikke, som i traditionel konstruktivisme, et subjekt der perciperer en omverden, men dynamiske systemer som består af operationer og Luhmann's konstruktivisme kan således betegnes som operativ konstruktivisme (Tække, 2006:34-37).

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

8.3 *Ontologi og Epistemologi*

For Luhmann eksisterer verden, men den beder ikke om at blive iagttaget. Dermed er ontologien ikke tom, men virkeligheden lader sig ikke begribe, idet erkendelse er en proces i et lukket system, hvor gengivelsen af virkeligheden dermed bliver netop en gengivelse og ikke den reelle virkelighed. Måden hvorpå Luhmann søger at bidrage til alligevel at indfange noget af virkelighedens kompleksitet, er gennem sit livslange arbejde med at udvikle et begrebsapparat, der kan hjælpe med forenkling af kompleksiteten.

For Luhmann ligger erkendelsen i iagttagelsen, og idet iagttagelse bliver til en kommunikation, bevæger Luhmann sig fra erkendelsesteori til kommunikationsteori (Tække, 2006:30-31).

Epistemologisk forholder Luhmann sig således, at det ikke er muligt at opnå en erkendelse, der korresponderer med de faktiske forhold i verden, da verden ikke lader sig indfange. For dog at nærme sig virkeligheden kan man iflg. Luhmann anvende 2. ordens iagttagelser, der giver mulighed for at reflektere over den forskel, man iagttager og dermed har mulighed for at give et mere sandsynligt billede af virkeligheden end vore 1. ordens iagttagelser, hvor vi er blinde for både vores egen position og den anden side af forskellen. Dilemmaet ligger dog i, at vi altid vil ende op med en ny 1. ordens iagttagelse, også i en 2. ordens iagttagelse. Vi vil derfor altid ende op med en iagttagelse af en iagttagelse frem for en iagttagelse af virkeligheden, ligesom vi vil ende op med et nyt behov for en 2. ordens iagttagelse.

9.0 Metode

I denne opgave er mit udgangspunkt at undersøge socialrådgivernes faglighed, både fordi fagligheden har betydning for socialt arbejde og dermed sociale problemer, og fordi det ofte diskuteres, hvori socialrådgiverens faglighed består. Efter nogen gennemgang af skrevne tekster på området, valgte jeg at anvende Niklas Luhmann's teori om sociale systemer til at undersøge området, da jeg, som udgangspunkt for min analyse, vil anvende kommunikation om socialrådgiverens faglighed. Denne faglighed kan opstå gennem uddannelse, hvor et uddannelsessted (en organisation), ud fra hjælpesystemets logikker, skal finde en studerende egnet eller ikke egnet, hvorefter personen kan søge medlemskab af en given organisation indenfor socialt arbejde. Socialrådgiveren vil dermed være undervist i den sociale faglighed, som uddannelsesstederne har valgt fra logikkerne i hjælpesystemet. Dette vil gælde på den grundlæggende socialrådgiveruddannelse, ligesom det vil gælde på evt. efteruddannelse og kurser indenfor socialt arbejde. På denne måde vil den faglighed, der er baseret på logikker fra

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

hjælpesystemet kunne selekttere og udvikle sig løbende, efterhånden som logikkerne i hjælpesystemet udvikler sig.

Efterfølgende vil socialrådgiveren skulle træffes beslutninger om handlinger i socialt arbejde, hvilket personen vil gøre, som medlem af en bestemt organisation. Dette organisationssystem vil trække på logikker fra flere funktionssystemer og det interessante bliver således, hvorvidt præmisserne for socialrådgivernes beslutninger synes at have ophav i koder fra hjælpesystemet (og dermed socialrådgiveruddannelsen), eller om den evt. har ophav i præmisser fra andre af de logikker organisationssystemet trækker på. Dermed blev opgaven først at kortlægge den socialrådgiverfaglighed, som uddannelsesstederne anvender som præmis for at finde en studerende egnet eller ikke egnet, og derefter at søge information om konkrete beslutningspræmisser hos socialrådgivere med forskellige organisatoriske tilhørsforhold. Når jeg ikke inddrager koder fra kurser og efteruddannelse, skyldes det at de valgte respondenter er relativt nyuddannede, da det er mellem 2 og 5 år siden, de hver især afsluttede socialrådgiveruddannelsen. De har dermed alle gennemgået den uddannelse, der beskrives i uddannelsesmateriale, hvorfor deres socialrådgiverfaglighed, baseret på logikker fra hjælpesystemet, kan sammenholdes med det valgte materiale vedr. uddannelsen. Ingen af dem har gennemgået efteruddannelse, og deres deltagelse på socialfaglige kurser har været af få dages varighed vedr. forskellige emner, hvilket gør at jeg ikke inddrager materiale desangående.

Ved gennemgang af materiale vedr. socialrådgiverens faglighed, var der flere steder diskussion om evidensbevægelsen eventuelle indflydelse herpå. På baggrund af en antagelse om, at socialrådgiverne, i større eller mindre omfang, nødvendigvis må koble til evident viden på det sociale område, samt på baggrund af en politisk semantik om behov for øget effektivitet i hjælpesystemet, fandt jeg det ydermere interessant at belyse, hvordan evidensbevægelsen kan forventes at påvirke den faglighed, jeg måtte finde frem til i analysen. På det grundlag blev min problemformulering udarbejdet.

Det blev således en form for dialektik mellem dele og helheder, der løbende ændrede og tilpassede mit undersøgelsesområde, samt mit valg af teoretiske begreber. Tilgangen til undersøgelsen må derudfra kunne siges at være abduktiv⁵.

---

⁵ Abduktion er det at se efter et mønster i et givet fænomen og foreslå en hypotese herudfra (Peirce)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

9.1 Interview

Selve undersøgelsen af socialrådgiverens faglighed vil jeg basere på kvalitative interviews, idet jeg ønsker at finde frem til, hvor beslutningspræmisserne synes fælles på baggrund af uddannelse og hvor de differentierer sig, evt. på baggrund af at præmisserne for beslutninger baseres på logikker fra andre funktionssystemer som fx det politiske system eller økonomisystemet. Jeg søger således viden om flere lag i respondenternes besvarelser og har derfor på forhånd kun defineret den fælles faglighed, som fra uddannelsen er baseret på hjælpesystemets logikker. Jeg har ikke på forhånd defineret den ikke uddannelsesbaserede faglighed ud fra bestemte begreber, idet det ikke på forhånd kan vides, hvilke logikker det enkelte organisationssystem griber fat i, fra andre funktionssystemer. Det betyder, at jeg lader det være op til respondenterne at beskrive præmisserne for beslutninger om deres handlinger i socialt arbejde og lader dem anvende egne begreber hertil.

Mht. den generelle udformning af spørgsmålene i interviewet må jeg have opmærksomhed på bl.a. spørgsmålenes tydelighed i form af ordvalg og formulering, spørgsmålenes rækkefølge, samt mulighed for opfølgning på hvert enkelt spørgsmål ved behov for dette.

Ved formulering af spørgsmålene er det vigtigt ikke at have dobbeltbetydninger, vage formuleringer, komplicerede formuleringer og fx dobbelt spørgsmål i et. Vedr. spørgsmålenes rækkefølge har det betydning for både motivationen og de følgende besvarelser, hvilke spørgsmål der kommer først. Dette skal forstås således at opbygningen af spørgsmålene gerne skal bygge emnet op for respondenterne, således motivationen for at svare på næste spørgsmål er til stede. Dog skal jeg være opmærksom på at rækkefølgen, ud over at have betydning for motivationen, også vil få betydning for besvarelserne, idet de forudgående spørgsmål giver respondenterne information i forhold til at svare på de følgende spørgsmål (Harboe-Jepsen, 1997:58-73).

9.2 Det systemiske interview

Ovennævnte er den del af de sædvanlige metodiske overvejelser vedr. interview som metode til at producere empiri til en analyse, idet der bl.a. indgår overvejelser om faser (forberedelse, interviewsituationen og fortolkning), og der indgår overvejelser omkring interviewerens forforståelse og eventuelle evne til at isolere denne fra interviewet.

Vedr. et interview, som foretages i forbindelse med en systemisk analyse ud fra Luhmann's teori, må der nødvendigvis også tages et andet udgangspunkt. I denne terminologi skabes information i det system kommunikationen forstås i, hvilket her betyder at informationen først skabes, når

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

intervieweren har forstået respondentens udlagte kommunikation. På samme måde tager spørgsmålene først form, når respondenteren forstår dem, ud fra sit meningsunivers. Der er således ikke tale om, at hverken spørgsmål eller svar kan tages som værende ordlyden på et stykke papir, men må indgå som værende kommunikationer der, ud fra menings kriterier i det pågældende system, binder an til andre kommunikationer. (La Cour, Knudsen og Thygesen, 2005: 4-7)

Jeg må som undersøger derfor søge at finde respondentens forståelse af spørgsmålet, i det svar respondenteren afgiver, og derefter gøre en 2. ordens iagttagelse af interviewsituationen, således jeg søger at gennemskue min første iagttagelses udvælgelse af meningsfuldhed i besvarelserne. Da det er den forskel der iagttages ud fra, jeg er interesseret i, er det i praksis vigtigt, at mine spørgsmål, uanset hvad de måtte være, tager udgangspunkt i den samme forskel. Jeg vil derved opnå en refleksiv tilgang til interviewet, hvor jeg kan søge at svare på, hvordan fænomenet, som her er faglighed, dannes som fænomen i interviewsituationen. (La Cour, Knudsen og Thygesen, 2005:8-9)

Jeg skal således som undersøger være opmærksom på, at min antagelse er forskel, frem for fx kausalitet, hvilket betyder at jeg søger den forskel, hvormed der iagttages, frem for fx årsagen til situationen, som vil være det bærende i fx et forklarende interview. Den store forskel er dermed, at det systemiske interview er en metode af 2. orden, da iagttagelsen skal iagttages. I de kvalitative interviews arbejder man, i modsætning hertil, med 1. ordens indsigt og søger gennem denne at finde frem til bagvedliggende årsager til det pågældende emne.

Den 1. ordens iagttagelse socialrådgiveren har foretaget i sit sociale arbejde, og som jeg skal anvende for min 2. ordens iagttagelse, vil i denne opgave være baseret på forskellen om, hvorvidt det er socialrådgiverens faglige kodning, fra uddannelsen, der udgør beslutningsgrundlaget for deres handlinger, eller om det måtte være kodninger fra andre funktionssystemer, vis logikker det pågældende organisationssystem, og dermed socialrådgiveren, trækker mere på som beslutningsgrundlag.

9.3 Analyse af faglighed

Til analysen af hvorvidt de trufne beslutningers præmisser er baseret på koder fra hjælpesystemet, vil jeg som nævnt anvende de mål, der er opstillet på de forskellige uddannelsessteders hjemmesider, da jeg vurderer, at disse beskrivelser udgør en identificerbar konkretisering af den forventede faglighed hos en uddannet socialrådgiver, hvor egnetheden er baseret på logikker fra hjælpesystemet.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Dog kan tidsdimensionen føre til, at sagsdimensionen ændrer sig i beslutninger, der trækker på logikker fra hjælpesystemet. Det kan fx dreje sig om, at det man indikerer, i en iagttagelse om en sag, er blevet anderledes på baggrund af tidsdimensionen. Et arbejdsmarkedsperspektiv kan have ændret sig til et uddannelsesperspektiv, et familieperspektiv kan have ændret sig til et netværksperspektiv ect.. Dette betyder, at et socialt problems præmisser kan være forflyttet på baggrund af tidsperspektivet og dermed stadig trække på logikker fra hjælpesystemet, til trods for at de præmisser der nævnes, ikke umiddelbart indgår i emner nævnt i uddannelsens indhold (Andersen og Born:2001:112-121).

Til den organisatoriske faglighed vil jeg søge at opnå kendskab til organisationens arbejdsopgaver, således at mine spørgsmål kan formuleres i en kontekst, der giver mening for respondenterne, og således jeg har mulighed for at søge uddybelse af besvarelserne ved at bruge eksempler, der er gældende i de organisationer respondenterne repræsenterer. Jeg kan dermed spørge ind til præmisserne for de beslutninger, socialrådgiveren træffer i sit socialfaglige arbejde. Ved at søge denne forskel af anvendte koder i beslutningsgrundlaget, mener jeg at kunne identificere, hvornår respondenterne forklarer deres faglighed ud fra koder fra uddannelsessystemet, og hvornår de forklarer ud fra andre gældende logikker i det pågældende organisatoriske system.

Der vil evt. fremkomme sammenfald, forstået således, at respondenterne forklarer deres faglighed med begreber, der både kan tilhøre uddannelse (hjælpsystemet) og organisation (andre funktionssystemer) og jeg vil i det tilfælde, på baggrund af uddybende spørgsmål og sammenhæng med det resterende interview, søge at gennemskue om beslutningspræmisserne udgør en del af koderne fra hjælpesystemet, eller om der primært er tale om anvendelse af koder fra andre funktionssystemer.

9.4 Analyse af evidensbevægelsens betydning for fagligheden

Efter analysen af faglighed vil jeg anvende konklusionen herfra til at søge en sandsynlighed for, hvordan disse forskellige fagligheder, og dermed præmisserne for beslutninger, må forventes at blive påvirket af evidens' indførelse i socialt arbejde. Dette vil jeg gøre med et grundlæggende udgangspunkt i Luhmann's systemteori, hvor jeg endvidere vil søge at inddrage de teorier, der er nævnt i evidens afsnittet, idet jeg ønsker at anskue evidensbevægelsen ud fra flere perspektiver. Nærmere bestemt vil jeg i denne sammenhæng søge at kigge på hjælpesystemets udvikling, som værende et system, der opstod som en følge af de moderne funktionssystemers eksklusionsmekanismer og dermed anskue hjælpesystemet som et postmoderne funktionssystem. Denne vinkel

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

gør hjælpesystemet til et system med 2. ordens iagttagelser, idet dets funktion er at reflektere over de andre funktionssystemers 1. ordens iagttagelser, for at kunne fremkomme med løsninger, der kan hjælpe til inklusion af de ekskluderede (Kleve, 2000:23-24, 67-70).

På tilsvarende vis vil jeg anskue evidensens indtog i socialt arbejde, som værende en følge af det politiske systems legitimerings behov, forstået ud fra det politiske systems behov for at fremstå som værende pålidelig, således det kan opretholde sin berettigelse til eksistens. Dette legitimeringsbehov skal ses i lyset af, at det politiske system ikke har mulighed for at løse store sociale problemer som fx fattigdom og misbrug indenfor en valgperiode, og de dermed ikke kan vise deres pålidelighed ved at løse de sociale problemer. Det politiske systems mulighed er derfor at fremstå som værende pålidelige gennem kommunikation om, at de rette løsninger anvendes, og den sociale indsats ikke er tilfældig og baseret på enkeltpersoners skøn og vurderinger, men at indsatserne er baseret på sikker viden om indsatsernes effektivitet. Dermed kan det politiske system anvende det sociale system til at løse dets eget legitimeringsproblem, gennem indførslen af evidens i socialt arbejde (Sommerfeld, 2005:12-17).

Det interessante i analysen er, hvorvidt disse vinkler på evidensens indtog i hjælpesystemet kan hjælpe med at afklare, hvordan evidensen må forventes at påvirke socialrådgivernes faglighed, samt hvordan socialrådgivernes faglighed kan forventes, at påvirke indstillingen til implementeringen af evidens.

10. Socialrådgiverens faglighed baseret på uddannelsessystemets kriterier for egnethed

Fagområderne på socialrådgiverstudiet er som nævnt; Socialt arbejde, psykologi og psykiatri, jura, samfundsvidenskab, samt praktik og praksisstudie. Disse fagområder skal, iflg. Bekendtgørelsens § 1, kvalificere de studerende til at kunne fungere selvstændigt i et tværfagligt samarbejde som socialrådgiver. Indenfor socialt arbejde skal dette ske gennem tilegnelse af viden om socialt arbejdes teoretiske og forskningsmæssige grundlag, samt socialt arbejdes praksis således de forstår socialt arbejdes vilkår og muligheder, herunder bl.a. metoder og metodevalg. Indenfor psykologiens og psykiatriens fagområde skal de studerende opnå kundskaber, der gør, at de forstår menneskers psyke og liv og dermed menneskets udvikling i samspil med omverdenen. De skal dermed opnå viden om relationer mellem både individer, grupper, organisationer og samfundet. Det juridiske fagområde skal give de studerende retlige og forvaltningsmæssige kompetencer, således de kan inddrage juraen i det sociale arbejde. For de kompetencer der skal opnås gennem det samfundsvidenskabelige område gælder det, at disse dækker både sociologi, organisationsteori,

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

politologi og økonomi, således man opnår forståelse af samfundets funktion og kan se sammenhænge mellem menneskers levevilkår, sundhedsproblemer, og sociale problemer, samt social- og arbejdsmarkeds politikken vilkår og den sociale sektors rolle og funktion i relation til dette. Slutteligt skal de studerende gennem både praktik og praksisstudie for at skabe sammenhæng mellem teoretiske og praktiske kundskaber og udvikle den studerendes professionelle kompetencer, ligesom disse forløb skal hjælpe med at opnå kendskab til rammerne for socialt arbejde i en politisk styret organisation. Dette skal bl.a. ske gennem refleksion over fx rådgivning, vejledning, analyse, udvikling, koordinering, forhandling formidling og myndighedsudøvelse (BKG nr. 536, §§ 9 og 10).

Nærmere beskrevet skal uddannelsen i dens sammenhæng, kvalificere de studerende til at udføre og koordinere socialt arbejde, samt at kunne tilrettelægge en social indsats, rådgive, vejlede og udføre forebyggende virksomhed. Endvidere skal den kvalificere til at en uddannet socialrådgiver, ud fra en kritisk analyse kan identificere, beskrive og vurdere sociale problemer i deres helhed og herudfra vælge relevante metoder og interventioner (BKG nr. 536, § 1).

Ved præsentation af uddannelse på de forskellige uddannelsessteders hjemmesider anvendes typisk ord som *skabelse af social forandring, rådgivning, kommunikation, sikring af borgeres rettigheder, samtaleteknik, samarbejde, planlægning og etablering af sociale foranstaltninger*, samt fx *refleksion og systematik* (www.dsh-k.dk; www.dsh-o.dk, www.dsh-aa.dk).

De studerende skal med andre ord, efter endt uddannelse, kunne forstå hjælpesystemets elementer, samt anvende disse til at skabe inklusion for borgere, der allerede er, eller er på vej til, at blive ekskluderede fra andre funktionssystemer. Hvordan det eksisterende indhold i uddannelsen lever op til disse krav, stilles der løbende spørgsmålstejn ved, idet socialrådgiveruddannelsen knytter an til flere funktionssystemer, hvor de herskende semantikker ændrer sig hen ad vejen. Ydermere søges hjælpesystemets logikker, som nævnt, påvirket af bl.a. det politiske system og dette gør, sammen med systemets øvrige evolution, at hjælpesystemet løbende ændrer de emner, der udløser hjælp eller ikke-hjælp.

10.1 Ændringer af den eksisterende socialrådgiveruddannelse

I en skrivelse om fornyelse af socialrådgiveruddannelsen fra januar 2009 skrives der bl.a., at uddannelsen skal have mere fokus på arbejdsmarkedsområdet, som i fremtiden skal vægtes lige så højt som familieområdet. Denne udvikling kan ses i lyset af velfærdsstatens udvikling fra wellfare

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

til workfare, ligesom den kan ses i lyset af semantikken om arbejde som løsning på sociale problemer. For at se at dette ikke var det eneste mulige valg, kan man se på de områder, man ikke har valgt at vægte lige så højt som fx uddannelsesområdet og netværksdannelse. I teorien kunne der lige så vel eksistere semantikker om, at disse emner kunne løse de fleste sociale problemer, men netop nu er det arbejdsmarkedet, der er i fokus vedr. ændring af socialrådgiveruddannelsen. Ydermere beskrives det i bilaget, at der fremover skal være en større sammenhæng mellem praksis, grunduddannelsen og udvikling af praksis bl.a. således vidensgrundlaget for det sociale arbejde hele tiden videreudvikles. Denne udvikling stemmer overens med en del af evidensbevægelsens semantik, hvor både uddannelse og praksis skal kvalificeres af forskningen, således der laves flere undersøgelser af praksis og således praksis baserer sine beslutninger på evident viden (Bilag 1 fra Danske Socialrådgiverforening). Disse ændringer er en del af den evolution uddannelsesstederne konstant gennemgår, men da ændringerne ikke er indført, vil de ikke være en del af de præmisser, der danner grundlag for beslutninger truffet ud fra det studie respondenterne vil have gennemgået. Oplysningerne vil derfor ikke blive brugt i analysen af socialrådgivernes faglighed, men er taget med for at illustrere, de forskellige systemers nødvendige justeringer af koblingerne til hinanden.

11. Analyse

Interviewene til analysen blev alle foretaget på respondentens (R) arbejdsplads, efter respondentens ønske. Respondenterne blev hver især informeret om, at formålet med analysen ikke var en normativ vurdering af socialrådgiverens faglighed, men en beskrivelse af hvilke forhold, der synes at påvirke fagligheden. Dette bliver gjort eksplicit, da jeg, som interviewer (I) formodede, at respondenterne kunne blive for velovervejede i deres besvarelser, såfremt de følte, der ville være en vurdering af fx et rigtigt og et forkert svar. Til analysen ønskede jeg en så umiddelbar besvarelse som muligt og ikke en strategisk besvarelse, der kunne få socialrådgiver fagligheden til at fremstå anderledes, end den ellers ville gøre. Respondenterne blev derfor også gjort klar, at de ikke skulle forberede sig til interviewet, samt at det ville blive en dialog, frem for en række af spørgsmål. Mine forberedte spørgsmål skulle jeg således søge at få gennemført, der hvor det synes naturligt i samtalen, hvilket stillede krav om overblik og god erindring om de spørgsmål, jeg ønskede at komme omkring. Jeg forberedte derfor spørgsmålene med en opbygning fra det konkrete til det generelle niveau og søgte at lede samtalen, uden at stille spørgsmål, der nødvendigvis skulle følge nummer rækkefølgen eller ordlyden i det forberedte. Dette skulle give plads til, at respondenterne kunne komme ind på det, der løbende faldt dem ind, uden at de følte sig afbrudte og ledt for meget

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

på vej, uden at dette dermed var garanteret, men kun kunne blive en intention (Interviewspørgsmål, bilag 1).

11.1 Interview med respondent 1

Første respondent, Tina, er ansat som socialrådgiver på Statsfængslet Kragsskovhede. Hun oplyser, at hun har været ansat der i ½ år og har været uddannet i 5 år. Hun har ingen efteruddannelse, men kun kortvarige opsummerende kurser (Diskette, 1, 00:18-1:40).

Dette betyder, at det er 5 år siden Tina blev undervist i logikker om hjælpesystemet, og at hun siden da kun har modtaget direkte kommunikation fra hjælpesystemets logikker via kortvarige dagskurser, hvilket vil sige disse ikke har været de primære påvirkninger i tiden efter studiet. De primære påvirkninger har antageligt været gennem de ansættelsesforhold Tina har haft, hvilket hun senere i interviewet fortæller, drejer sig om sagsbehandling i forvaltninger i Frederikshavn Kommune.

Omkring opgaverne på Statsfængslet beskriver Tina sine opgaver som værende bindeled til kommunerne, koordinere indsatser for de indsatte og være omsorgsperson for de indsatte (Diskette, 1, 1:58). Hun beskriver herefter indgående sit ansvar for udarbejdelse af handleplaner, hvor der er både tid - og indholdsmæssige krav. Tina kommunikerer således, at handleplaner er en vigtig del af arbejdsopgaverne, idet der er formelle kriterier for hvornår og hvordan dette arbejde udføres. Hun siger bl.a.:

R: *”Vi har ansvaret for handleplanerne herudefra. Altså, det har man valgt her i fængslet, at det er socialrådgiveren der har; det kan også være i andre fængsler, at det er fængselsfunktionærerne der har ansvaret for handleplansudførelsen og samtalerne, men her er det socialrådgiverne... når de afsoner i 4 måneder, så skal vi gøre det inden for 4 uger, lave de her handleplaner og hver 3. måned skal vi så ajourføre dem og lave opfølgning på, om de ting de sker. Hvis det er en der har en dom på over to et halv år, så skal de have handleplansopfølgning hver 6. måned...”* (Diskette, 1, 2:34).

Hermed trækker Tina umiddelbart på logikker fra andet end hjælpesystemet, da hun henviser til organisationens beslutninger om, hvad socialrådgiverarbejdet i fængslet skal indeholde. Det er dermed ikke Tina selv, der har truffet en beslutning om, at udarbejdelse af handleplaner skal indgå i udførelsen af hendes arbejde. Hvilke præmisser organisationen trækker på, når den har valgt at det er

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

socialrådgiverne, der har ansvaret for handleplaner er uvis, hvilket betyder, at det kan handle om alt fra faglighed til prioritering af ressourcer. Det eneste, der kan konstateres, er, at beslutning om denne del af indholdet i socialt arbejde er truffet af organisationen og ikke af Tina, men præmisserne for beslutningen er ikke kendt.

Vedrørende selve udførelsen af det sociale arbejde henviser hun dermed til, at det er udefra kommende krav og regler i form af lovgivningen, der er grundlaget for hendes handlinger i det sociale arbejde. Det er dermed logikker fra det politiske system, der trækkes på, idet det er det politiske system, der har udarbejdet de love og regler, Tina forholder sig til vedr. beslutninger om at udarbejde handleplaner i sin nuværende ansættelse. Disse regler er dog ligeledes en del af hjælpesystemets handleside, da den sociale lovgivning netop er en af de kommunikationer, der ligger implicit i både socialrådgiveruddannelsen og rammerne for det sociale arbejde, uanset hvor det udføres.

Videre oplyser Tina at hun desuden forholder sig til alt det omkring den sociale lovgivning, der kan have betydning for de indsatte på Statsfængslet. Hun nævner som eksempel en indsat, der søger førtidspension og ikke er færdigafklaret i socialforvaltningen, hvor hun fortæller, at Statsfængslet så kan fortsætte med denne afklaring, fx via deres psykiater (Diskette, 1, 3:23).

Dernæst nævner hun en indsat, som derhjemme har en syg samleverske, hvor Tina beskriver opgaven som værende at finde ud af, hvordan den indsatte kan hjælpes til en bedre afsoning i forhold til den private situation, han befinder sig i (Diskette, 1, 3:48). Ydermere fortæller hun om opgaver med at søge fx boligstøtte og tøj til de indsatte. Opgaverne hun nævner, er en del af det sociale arbejde, hun skal udføre i sin ansættelse på Statsfængslet, og for at finde frem til hvilke logikker hun anvender i dette arbejde, spørges der videre ind til præmisserne for hendes beslutninger. Dette gøres på følgende måde:

I: *"Når du fortæller om de her forskellige ting, er der så nogen af dine opgaver, hvori du skal træffe beslutninger omkring, vedrørende personen?"* (Diskette, 1, 5:01-05:08).

Først henviser Tina til at beslutninger primært træffes i den sociale forvaltning, idet hun bl.a. siger at:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

R: *"Altså det der er i det, hvor jeg har beslutning i forhold til før i kommunen, det var jo der, hvor jeg havde beslutningerne, det er der knap så meget her. Fordi at øh, hvis det sådan, at der skal indstilles til det som, fx en prøv., det som, det der hedder en § 38.2, altså blive prøveløsladt på ½ tid, fordi der er nogle sociale forhold der gør at, og nogle fysiske og psykiske forhold, jamen så indstiller vi det positivt herudefra, men det er direktoratet, der træffer afgørelsen..."* (Diskette, 1, 5:10-5:35)

Tina sidestiller hermed beslutningskompetence med bevillingskompetence, idet hun henviser til, at beslutninger var noget, hun kunne træffe i sin tidligere ansættelse i forvaltningen, hvor hun havde myndighedsrollen. Hun har dermed en anden mening ilagt begrebet beslutning, og den mening jeg ønsker at nå frem til vedr. beslutninger, må derfor uddybes, hvilket jeg konkret gør således:

I: *"... Men er det ikke en beslutning også; at sige: Vi vil indstille?"* (Diskette, 1, 5:34-05:38)

Tina giver medhold i dette og beskriver sin rolle som værende at indstille til bevillinger, og det bliver således præmisserne for indstillingerne vi taler videre om, som værende beslutninger i Tinas udførelse af det sociale arbejde.

Den første konkrete sag hun fortæller om drejer sig om en svag fange, der afsoner sin første dom, lydende på 4 måneders afsoning. Hun oplyser, at denne indsatte er psykisk svag, men kognitivt god. Hun fortæller om, at han dagligt må trække vejret gennem en pose, for at modvirke hyperventilering, ligesom hun fortæller om, at han lider af post traumatisk stress syndrom. Vurderingen i denne sag var, at Tina mente han skulle indstilles til en løsladelse på ½ tid, hvilket er en særlig mulighed for førstegangsfanger med god opførelse og gode sociale forhold. Tina fortæller, at hun ikke har mange af disse sager, og at der på stedet ikke er tradition for at anvende muligheden i forhold til fanger med så relativt kortvarig dom, men at hun alligevel ønskede at forsøge det i forhold til denne indsatte.

R: *"... Så siger jeg nemlig til min afdelingsleder: Jamen han er altså meget syg, altså psykisk ud fra det han fortæller, ud fra de beskrivelser vi har. Jeg vil have ham til psykiater" Så siger jeg "Jeg vil søge om en halv tids løsladelse på ham." Så siger han "Jamen det er aldrig sket før," sagde han. Jamen vi kan jo kun prøve. Jamen det er kun en måned han får ud af det, fordi han har en dom på 4*

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

måneder, og han kan blive løsladt efter 2/3, så det er jo ikke meget han får, men vi indstiller positivt... ” (Diskette, 1, 7:39-8:02).

Hun begrundede således sin indstilling med, at hun, ud fra de oplysninger hun havde om manden, vurderede, at han var mere psykisk belastet, end han umiddelbart fremstod og at 1 måned mindre i fængsel ville have stor betydning for hans psykiske tilstand (Diskette, 1, 7:45). Jeg spørger efterfølgende ind til Tinas baggrund for sin vurdering, og her oplyser Tina, at hun bruger viden fra tidligere ansættelsesforhold, henholdsvis i Frederikshavn kommune med langtidssygemeldte og som ansat i støttecenteret for psykisk syge (Diskette, 1, 7:37, 8:54). Endvidere oplyser hun, at hun anvender gældende lovgivning, hvor mulighed og kriterier for ½ tids løsladelse er ramme sat (Diskette, 1, 7:57). Tina anvender således elementer fra flere systemer, idet hun trækker på viden om både psykiatrien (mandens psykiske tilstand), helhedssyn (hans psykiske tilstand, dommens varighed, forventet påvirkning, lovgivning, muligheder ect.) og gældende sociale lovgivning (nævner § 38.2 i straffuldbyrdelsesloven). Samtlige elementer er igen en del af enten selve hjælpesystemet, eller de livsnødvendige koblinger i hjælpesystemets handlesider, hvormed det ikke bliver en fravigelse fra hjælpesystemets logikker, der trækkes på i sagen.

I henhold til Tinas egne udtalelser er det tidligere erfaring og kendskab til loven, der danner udgangspunkt for hendes viden. I sin tilgang, hvor hun iagttager flere forhold omkring den indsatte, og hvor hun anvender disse iagttagelser til at lave en samlet vurdering, må tilgangen ydermere siges at være helhedsorienteret, hvilket er kendetegnende som værende en tilgang, man lærer på socialrådgiverstudiet.

I sin anden konkrete sag nævner Tina en indsat, der afsoner på baggrund af flere tilfælde af spirituskørsel samt røveri på en tankstation. Hun beskriver manden som værende kronisk alkoholiker og oplyser, at han under afsoning altid formår at blive ædru og stoppe sit misbrug (Diskette, 1, 10:19). Hun oplyser, at manden har været samlevende med den samme kvinde gennem de sidste mange år, men at det er et problem, at de ikke har samme folkeregisteradresse. Problemets indhold forklarer hun med, at man iflg. ”Den blå bog” (Straffuldbyrdelsesloven) skal have samme folkeregister adresse, for at blive anset som samboende. At være samboende har betydning for at kunne få ekstra udgang fx ved samlevers sygdom og da samlever i dette tilfælde får konstateret kræft, er folkeregisteradressen en vigtig detalje i denne sag, i forhold til Tinas vurdering af, om den indsatte kan få ekstra udgang til at være sammen med sin syge samleverske. Tina nævner i sammenhængen, at der også er 4 børn, som den indsatte har ageret far overfor i alle disse år, men at

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

dette, fra lovens vinkel, heller ikke har betydning for, hvad der kan lade sig gøre vedr. udgang. Det er dermed den manglede fælles folkeregisteradresse, der hermed bliver afgørende som præmis i denne sag (Diskette, 1, 10:19-11:50). Gennem Tinas kommunikation om denne sag formidler hun dog tydeligt, at hun mener, manden skal have udgang pga. samlevers sygdom, og at hun derfor søger andre præmisser for sin beslutning. Tina baserer sin faglige vurdering på sin samlede viden om indsattes sociale og familiære forhold, men hendes kendskab til lovgivningen gør, at hun ikke umiddelbart kan indstille til afgørelse i henhold til sin vurdering. Tina fortæller her, at det hun foretager sig i sagen, er at anvende sin viden til at indsamle dokumentation hos samarbejdspartnere, herunder familieafdelingen, og får dem til at bevidne, at den indsatte er en vigtig del af denne familie og at familien har brug for ham. Tina nævner dog i denne forbindelse, at hun ikke kan vide, hvordan familie afdelingen vil benytte den viden de får af hende. Hun siger:

R: *"... Det kan jo også være de siger – her er der en mulighed for at få de her børn fjernet – det kan jo også være den modsatte vej ikke også... Det ved man jo ikke..."* (Diskette, 1, 14:36-14:44)

Tina tilkendegiver her, at man ikke kan vide hvilken betydning oplysningen vil få i et andet system. Man kan ikke vide, hvordan det giver mening i det andet system, og dermed kan man ikke vide hvilken kommunikation, det vil føre til fra samarbejdspartneren. I denne sag fik Tina dog en kommunikation tilbage, som indeholdt den meningsforståelse, hun ønskede til sin videre behandling af sagen. Familieafdelingen tilkendegav, at den indsatte er en ressourceperson i familien, og at de er bekendt med at moderen modtager forskellige ydelser, til trods for at han bor der, hvilket Tina kan anvende til at bevise fælles bopæl (Diskette, 1, 12:40).

Denne dokumentation bruger Tina til at få en samarbejdspartner på folkeregisterkontoret til at indvillige i at flytte indsattes adresse til kærestens adresse, til trods for at man ikke kan flytte adresse, når man afsoner en dom. At Tina ved det alligevel kan lade sig gøre og det, at hun kan få en samarbejdspartner til at gøre det, forklarer hun med at hun selv tidligere har været ansat i en forvaltningsafdeling, der havde ansvaret for folkeregister kontoret (Diskette, 1, 14:54).

Som grundlag for sin vurdering i denne sag, anvender Tina således igen en helhedsorienteret tilgang, idet hun søger indsamling af informationer om den indsattes situation, og anvender disse til at opnå en beslutning, hvor reglerne på folkeregisteret omgås. At dette kan lade sig gøre, synes at være på baggrund af, at Tina, grundet tidligere ansættelse i den organisation, kan kommunikere

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

relevant, således de perspektiver hun fremlægger, antageligt kommer til at danne præmis for de beslutninger, den ansatte på folkeregisteret træffer vedr. flytning af en afsoners adresse.

Da jeg spørger ind til, hvilke forudsætninger Tina anvender, når hun arbejder på den måde, hun har beskrevet i de to sager, nævner hun, at det er på baggrund af sin erfaring i Frederikshavn Kommune, hun arbejder som hun gør. Der siges bl.a.:

I:”... *Og når du angriber sagen på den måde, er det så fordi du har set nogle kolleger, altså at det er måden I gør det på, eller hvor kommer det fra?*” (Diskette, 1, 16:39-16:45)

R:”... *Det er jo fra min ansættelse i Frederikshavns Kommune... Før kommunesammenlægningen der arbejdede vi jo helhedsorienteret. Lige fra udbetaling til servicelovens bestemmelser... Det var ikke som det er i dag, hvor man skal snakke med en 7-8 stykker. Jeg er en af de gamle helhedsorienterede sagsbehandlere...*” (Diskette, 1, 16:47-17:06)

Tina lægger således vægt på tidligere erfaring og den helhedsorienterede tilgang. At Tina tilskriver sin metode at stamme fra tidligere ansættelsesforhold og ikke fra uddannelsen, kan tænkes at være på baggrund af, at vi generelt husker det, der ligger kortest tid tilbage. Jeg spørger derfor direkte, hvor meget af det Tina har anvendt, hun mener, der stammer tilbage fra uddannelsen. Hun svarer dertil, at det er den teoretiske viden, hun bruger i praksis, men da jeg videre spørger om dette gøres bevidst, eller er noget der ligger på rygraden, henviser Tina igen til at hun gør som hun gør på baggrund af sin viden og erfaring fra praksis (Diskette, 1, 17:45).

Uagtet om tilgangen til det sociale arbejde i Tinas bevidsthed stammer fra uddannelsen eller fra praksis, er de fleste af de forhold, Tina henviser til, kommunikation, der trækker på logikker fra hjælpesystemet og koblinger i hjælpesystemets handlesider. Det drejer sig bl.a. om kommunikation om fysisk – og psykisk sygdom, familieforhold, relationer, tværfagligt samarbejde, jura og en helhedsorienteret tilgang til belysning af det enkelte menneskes situation.

Kun vedr. handleplanerne nævner Tina formelle krav som værende styrende for prioriteringen i det sociale arbejde, hun udfører, og hun anser dermed ikke handleplanerne som værende en del af det sociale arbejde, hvilket hun vender tilbage til senere i interviewet.

Først går hun videre med en tredje sag, som omhandler en indsat’ samleverske’ mulighed for at få forhøjet boligstøtte, imens manden er i fængsel. Her nævner Tina at:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

R: "... Og der er jeg blevet ringet op for fjorten dage siden, for han ville slet ikke have snakket med kommunen, for han er sådan en, der siger Fuck dig og sådan, det kan han slet ikke finde ud af, for han har ikke kommunikationsevnen til det. Så havde de jo lovet mig for fjorten dage siden, at det var med tilbagevirkende kraft fra 1. januar, men så den næste person jeg snakkede med i boligstøtten, for man skal snakke med 117 forskellige, for der er næsten ikke nogen, der kan tage ansvar... Men så siger jeg, som jeg kan se det, og som hun også er blevet oplyst det, så er hun jo ikke blevet rådgivet og vejledt korrekt og det, øh, må jo betyde, øh, at I kan tilbagebetale fra 1. januar... regulering... så siger hun "jamen det er vi så nødt til" ... " (Diskette, 1, 18:18-19:13)

I denne sag oplyser Tina, at hun bliver bindeled i kommunikationen mellem kommune og klienten. Dette gør hun på baggrund af to faktorer, hvoraf den ene er, at klienten ikke kan kommunikere relevant i forvaltningen. Videre uddyber hun med, at det også er svært at komme igennem med et budskab i kommunen, da man skal tale med flere forskellige, hvilket indikerer, at hun har en vurdering af klientens mulighed for at opnå kontakt med kommunen, med i sin beslutning om selv at rette henvendelse til kommunen på klientens vegne. Det lykkes for Tina, at få sagsbehandleren i kommunen til at betale boligstøtte til klienten med tilbagevirkende kraft, idet Tina henviser til lovmæssigt grundlag vedr. råd og vejledning af klienten. Hermed rammer Tina koder fra sagsbehandlerens lovgivningsmæssige ramme for udførelsen af sit arbejde, og sagsbehandleren føler sig nødsaget til at træffe den beslutning hun gør, hvilket fremgår af udtalelsen "jamen det er vi så nødt til".

Tinas beslutning om at rette henvendelse vedr. udbetaling af boligstøtte med tilbagevirkende kraft, synes dermed at træffes på baggrund af en vurdering af, hvorvidt kommunikation mellem klient og forvaltning er mulig, samt på baggrund af kendskab til relevant lovgivning.

Da både kommunikation og lovgivning er indeholdt i socialrådgiveruddannelsen, og idet de begge er relevante i hjælpesystemet, må Tina her siges at trække på handlesider fra hjælpesystemet mere end andre systemer.

Direkte adspurgt om hvad Tina trækker på af viden i ovennævnte tilfælde, svarer hun igen sin ansættelse i Frederikshavn Kommune, hvor hun var ansat i boligstøtten.

For at skabe nogle refleksion hos respondenterne over, hvad hun ellers trækker på som præmisser for sine beslutninger i socialt arbejde, spørger jeg ind til, hvorvidt hun kan nævne en sag, hvor hun har været i stor tvivl om sin beslutning. Dette gøres som følger:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

I: "... Har du så haft en sag hvor øh, jeg tænker på, at i dem her, der har du jo så været inde på nogle områder, hvor du virkelig kendte til nogle muligheder – nogle løsninger. Har du haft en sag, hvor du kan sige du kom i stor tvivl om beslutningen, hvor du tænke "Hvordan pokker kan vi angribe den her? Eller hvad kan vi gøre? ..." (Diskette, 1, 20:20-20:35)

Umiddelbart svarer Tina blot nej og jeg forsøger mig derfor med mere konkrete eksempler, som hvis der fx var tale om en sag, der involverede en familie, en sag der vedrører uddannelse eller fx en sag, der involverede en sygeramt (Diskette, 1, 21:03, 21:38, 22:25).

Til disse konkretiseringer svares der prompte, at der i de tilfælde søges viden fra - og henvises til de afdelinger, der beskæftiger sig med de pågældende forhold. Vedr. familie henviser Tina således til familieafdelingen, vedr. uddannelse henviser hun til skolen på Statsfængslet, og vedr. den sygeramte henviser hun til sygeplejerskerne på Statsfængslet. Tina søger dermed at henvise den kommunikation til de dele af systemet, hvor denne kommunikation findes relevant, og hvor man beskæftiger sig med indholdet i de problemstillinger, der er kommunikeret.

Dog er det interessant, at Tina i spørgsmålet om uddannelse henviser til, at hun ville have handlet anderledes, såfremt hun havde været i et andet ansættelsesforhold. Hun siger:

R: "... Hvis det er omkring uddannelse, så har vi skolen på afdelingen. Og normalt ved kommunen, så havde jeg også taget den med under mine vinger og finde ud af noget, for jeg har også arbejdet med revalideringsdelen, ja, men her der har man altså delt det op, og så er det skolen, og så er det dem, der sørger for tilmeldingsdelen og sådan nogle ting. Så der får jeg fat i skolelæreren og så laver hun den del. Hun rådgiver og vejleder også, hvad der er af muligheder for den person i forhold til uddannelse eller frigang eller også at tage et skoleforløb her..." (Diskette, 1, 21:48-22:13)

I dette tilfælde bliver det således organisationens beslutning om, hvem der kan træffe beslutninger vedr. uddannelse, der afgør hvorvidt et spørgsmål om uddannelse hører under Tinas udførsel af socialt arbejde. Det fremstår som om organisationen har afgjort, at en beslutning vedr. uddannelse kun er en beslutning såfremt den træffes af skolelæreren og skoleansatte på Statsfængslet, så hvis Tina ville træffe en beslutning desangående, ville den ikke blive anerkendt som en beslutning på stedet. Dette stemmer overens med Niels Åkerstrøms definition af, hvilke forhold der skal være

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

taget højde for, før man kan tale om, at en beslutning også er en beslutning i en given organisation. Dette handler om, at det løbende besluttes, hvad der gør en beslutning til en beslutning. Hvem har fx bemyndigelse til at træffe en beslutning og skal en beslutning konfirmeres af andre, før den udgør en fiksering af sociale forventninger. Disse forhold skal, iflg. Åkerstrøm være afklaret før man ved, hvad der reelt udgør en beslutning i en organisation (Andersen og Born, 2001, 19-20). Det bliver dermed, i ovennævnte tilfælde, Tinas tilhørsforhold til Statsfængslet, der afgør hendes beslutning, som er at give sagen videre, og ikke Tinas vurdering baseret på socialfaglighed, der ligger til grund for beslutningen.

Senere i interviewet spørger jeg om, hvilke ting Tina trækker på, når hun træffer en beslutning i sit sociale arbejde på Statsfængslet. Tina henviser her til sin erfaring, men tilkendegiver også at hun selvfølgelig ikke kan vide alt:

I:”... Kan du sige... I de fleste beslutninger herude, hvad trækker du på der, når du træffer en beslutning om en handling. Hvad trækker du på? Er det din erfaring? Er det en proceduremanual fra reolen, eller hvad...?” (Diskette, 24:34-24:50)

R:”... Jamen det er den viden, jeg har ud fra den der helhedsorienterede mulighed for – i den sociale lovgivning - samtidig med så ved jeg også godt, at jeg ikke kan det hele, men så ved jeg hvor jeg skal ringe hen...” (Diskette, 1, 24:51-25:02)

Det formidles her, at det kræver viden at finde løsninger på de problemer, der skal løses i det konkrete sociale arbejde. Tina oplever selv, at hun arbejder helhedsorienteret og ud fra sit kendskab til lovgivningen, men samtidig ved hun også, at der er ting, hun ikke ved. Vedr. disse ting oplyser hun, at hun dog ved, hvor hun så skal ringe hen for at få viden. Hermed fremstår der en slags dobbelthed i erkendelsen af, at vi ser tingene ud fra en bestemt forskel, og at vi ikke kan se den anden side af forskellen. Vedr. sin viden erkender Tina, at hun ikke ved alt, men tilskriver sig så stor viden igen, i kraft af at hun udtaler, hun ved, hvor man ringer hen for at opnå den viden der mangles. Tina synes dermed ikke at være bevidst om, at hun, ligesom hun kun kender svaret på det hun ved, også kun kender nogen at ringe til, der hvor hun er bevidst om til hvem og angående hvad, hun kan ringe. Der er således en risiko for, at Tina ikke får øje på eventuelle løsninger, som hun ikke selv har kendskab til, og hvor hun ikke umiddelbart kender til noget sted med den erfaring, hvor hun kan ringe hen. Dette bliver et godt eksempel på, at en 2. orden iagttagelse, som Tina i

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

dette tilfælde gør sig vedr. manglende viden, ender i en ny 1. ordens iagttagelse, idet Tina i sin løsning udelukkende får øje på de videns-kilder, hun har kendskab til, contra de videnskilder hun ikke umiddelbart kender.

Vedr. samspillet på Statsfængslet mellem socialrådgiverne kommer Tina ind på dette af to omgange. Den første gang er i forbindelse med et spørgsmål om, hvor der søges faglig sparring og ny viden til en sag, og næste gang er ved spørgsmål om, hvordan Tina evt. kommer med nye vinkler på kollegernes sager. Der spørges ind til dette med henblik på at få et indblik i, hvor prægede de sociale beslutninger i Tinas sociale arbejde, er af den samlede faglighed på stedet og dermed evt. også organisationens kultur i forskellige sager.

Angående dette oplyser Tina, at der holdes møde tre gange hver uge mellem socialrådgiverne. Hun fortæller at både faglig leder og andre socialrådgivere deltager, men nævner, at der ikke er stor tradition for at medbringe sager til belysning på disse møder. Dette forløber således:

I: *"Hvordan med faglig sparring på arbejdspladen her. Hvordan vil det foregå? Altså hvis man har en sag, hvor der netop kunne være noget ukendt eller et eller andet..."* (Diskette, 1, 23:40-23:48)

R: *"Altså vi har jo, vi har jo Lena, øh, og så har vi også hinanden, vi mødes jo tre gange om ugen"* (Diskette, 1, 23:48-23:55)

I: *"Og tager I sager op der?"* (Diskette, 1, 23:56-23:58)

R: *"Ja, konkrete sager. Men det er vi måske ikke så gode til. Men det er jeg vant til at have mere, end vi har her"* (Diskette, 1, 23:58-24:04)

Hun siger dermed, at man har mulighed for at tage en sag op, men at det er man ikke så gode til på stedet, som Tina ellers er vant til andre steder fra.

Vedr. Tinas input til kollegers sager oplyser hun, at de sidder meget langt fra hinanden, på hver sin afdeling, hvor de er selvstændige enheder og derfor ikke har så megen kontakt og indblik i hinandens sager (26:36-27:11).

Der synes således ikke at være forsøg på at skabe ensartet sagsbehandling fra organisationens side, forstået således, at der ikke fremkommer kommunikation om fælles præmisser for beslutninger på

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

hverken fælles møder eller i det daglige arbejde. Dermed synes præmisserne for det sociale arbejde på Statsfængslet, set fra Tina' vinkel, at blive et spørgsmål om den erfaring, viden og kontakt til omverdenen, den enkelte socialrådgiver har. Erfaring og viden synes, ud fra dette interview, anvendt ud fra en helhedsorienteret tilgang, hvor mange sociale aspekter og problemer tages i betragtning som præmis for de beslutninger der træffes. Dermed synes det primært at være hjælpesystemets koder, der er de gældende i det sociale arbejde den første respondent anvender som vurderingsgrundlag i det sociale arbejde.

Dog nævnes handleplaner og opdeling af faglige områder, som værende en del af det sociale arbejde på Statsfængslet, og når det er disse, der udgør præmisserne for beslutningerne i det konkrete arbejde, synes der at blive trukket mere på logikker fra andre systemer end hjælpesystemet.

Vedr. handleplanerne vender Tina tilbage til disse slutteligt i interviewet, hvor hun opsummerer og fortæller, at det er meget løst, hvordan hver socialrådgiver udfører sit arbejde. Hun nævner at det kræver en stor selvstændighed at udføre arbejdet, da der ikke findes fælles retningslinjer og metoder. I denne forbindelse inddrager hun handleplanerne, som værende noget man er påbudt, og som står udenfor det sociale arbejde. Hun siger:

R: "... Vi har jo handleplanen her, og den er jo også påbudt, den skal være startet indenfor et bestemt- Det skal startes på dato, men det kan jo også være svært at starte den på en dato, hvis du har en, der skal løslades på fuld tid, som ingen steder har at bo. Hvad prioriterer man så ikk'? Ham der ingen steder har at bo, men det er det andet vi bliver målt og vejet på herude. Det er handleplanerne vi bliver målt og vejet på" (Diskette, 1, 28:17-28-33).

Dermed uddyber Tina, at handleplanerne bliver anvendt som et måleredskab, der skal bruges til at vurdere om socialrådgiverne udfører deres arbejde tilfredsstillende. Hun kommunikerer således i ovenstående, at der er divergens mellem det reelle indhold i de sociale opgaver og den udførsel socialrådgiveren får målt sit arbejde på. Dermed synes handleplanerne ikke umiddelbart at blive oplevet som et redskab til ensartning og fælles metode, men mere som en målestok til vurdering af socialrådgivernes indsats, som ikke har sammenhæng med det sociale arbejde. Dette udledes af, at Tina ser handleplanerne som værende en forskel til fx at finde bolig, når man skal prioritere sin tid i socialt arbejde. Hun sætter dermed ikke handleplanerne op, som et redskab til fx at finde en bolig til en løsladt, men som noget, der kan forhindre at hans sociale situation bliver løst.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Tina søger i længere tid at præcisere sin holdning til handleplanerne, hvor hun bl.a. siger, at det bliver rettidigheden man måler, frem for kvaliteten af det sociale arbejde, hvilket yderligere understøtter den forskel hun ser mellem handleplanerne og det sociale arbejde (28:17-29:06).

Direkte adspurgt om positive sider ved påbud om udarbejdelse af handleplan nævnes det, at de kan være gode i forhold til at få overblik og arbejde struktureret. Jeg spørger således:

I: *"... Er der så nogle vinkler på det, hvor du tænker, at der er det smadder givtigt, at vi har et fælles redskab og nogle påbudte metoder?"* (Diskette, 1, 29:12-29-19)

Dertil nævner Tina, at de er et godt redskab til det samarbejdet med både betjentene og de indsatte. Hun siger fx:

R: *"... Det giver et overblik. Det gør også man går ind og får snakket om alle de her nødvendige punkter, der skal belyses. Vi bruger det også så'n når, vi har jo fængselsfunktionærerne med. Så kan han jo også – bagefter så mødes vi lige om det her - er det det vi er blevet enige om, vi snakker om. Altså, jeg tager også den indsatte ind, hvis det er en der siger, at han gerne vil læse den, men der er også nogen der siger, nej det gider jeg ikke..."* (Diskette, 1, 29:32-29:55)

Hermed nævner Tina nogle forhold, hvor handleplanen kan fungere som et redskab, der kan anvendes som fælles fundament for kommunikationen mellem forskellige faggrupper og mellem socialrådgivere og ansatte. Ved at bruge handleplanen søges der således vished for, at alle har en fælles forståelse af det kommunikerede. Dette synes meget hensigtsmæssigt, set i lyset af Luhmann's teori om, at ingen kan vide, hvordan andre har opfattet den udlagte kommunikation, med mindre der kommer kommunikation retur, der tilkendegiver den mening, der er blevet tillagt det sagte. Misforståelser vil dermed, i et vist omfang, kunne undgås ved at anvende handleplanen som et fælles redskab for kommunikation om forståelsen af den foregående kommunikation. Samarbejdspartnerne befinder sig dermed i en 2. ordens iagttagelse af deres 1. ordens iagttagelse og kommunikation af denne.

Det eneste nævnte fælles redskab, der anvendes i det sociale arbejde på Statsfængslet, synes dermed at danne grundlag for en bevægelse fra en 1. ordens iagttagelse til en 2. ordens iagttagelse og således give anledning til refleksion over den pågældende sag og samarbejdet omkring den. Dermed

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

giver handleplanen mulighed for nye vinkler på sagen og dermed evt. nye vurderinger, som senere vil danne præmis for de beslutninger, der træffes.

Opsummeringen fra 1. interview vil dermed blive, at den sociale faglighed hos socialrådgiveren på Statsfængslet primært synes at trække på logikker fra hjælpesystemet, idet både social lovgivning, helhedssyn og tværfagligt samarbejde som hovedregel indgår.

Der trækkes dog også på andre systemers logikker, for så vidt gælder opdelingen af, hvem der tager sig af hvad, samt de formelle krav til sagsbehandlingen. I disse tilfælde synes det primært at være organisatorisk opdeling af fagområder, samt ønsket målbarhed af det sociale arbejde, der er i højsædet, hvilket betyder at systemgrænser og effektivitet gøres til det primære. Dette kan antages at være baseret på logikker fra det politiske system, der har interesse i både systemernes grænser, samt måling af arbejdet i det enkelte system, idet der til begge disse knyttes forventninger om effektivitet og dermed optimering af ressourceanvendelsen.

11.2 Interview med respondent 2

Helle har været uddannet i 3 år og har siden endt uddannelse været ansat på Statsfængslet Kragsskovhede som socialrådgiver. Hun arbejder pt. på en åben afdeling med langtidsafsonere, samt på den narko fri afdeling og har tidligere arbejdet på både lukkede og halv åbne afdelinger på fængslet.

Af efteruddannelse nævner Helle, at hun har et misbrugskursus, som var af to dages varighed, og at der ellers kun har været tale om input i form af fx temadage i tiden som ansat på Statsfængslet (Diskette, 2, 00:15-2:30).

Det må dermed blive igennem kommunikationen om selve udførelsen af jobbet, at man skal søge efter de præmisser, der danner grundlag for beslutningerne og derefter søge at vurdere hvilke logikker, der trækkes på i det daglige sociale arbejde, idet disse både kan stamme fra den grundlæggende uddannelse, fra efterfølgende kurser og fra dagligdagen.

Adspurgt om sine konkrete opgaver, svarer Helle som det første, at de primære opgaver består af at skrive handleplaner, men at det netop er de opgaver, de bruger mindst tid på. Hun siger:

R: "Vores primære opgave er jo at skrive handleplaner på papiret, og det er nok også det, vi bruger mindst, tid på i virkeligheden, fordi at vi er der jo, vi bruger rigtig meget tid på

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

omsorgsarbejde. Vi bruger mange ressourcer på at få fat i, samarbejde med kommunerne. Forbereder løsladelsessituationen, som jo selvfølgelig også er en del af en handleplan. Og så skriver vi jo ansøgninger og hjælper med, hvis de skal gå frigang og vi bruger også rigtig meget tid på støtte og motivationen synes jeg...” (Diskette, 2, 2:58-3:32)

Helle oplyser dermed, at handleplaner er en del af det arbejde, der er beskrevet at socialrådgiveren skal udføre, men at det i det daglige er det, der bruges mindst tid på. Helle skelner dermed mellem *bør og gør*, hvorved hun fortæller, at den prioritering hun foretager leder til, at hun træffer beslutning om at udføre andre arbejdsopgaver som omsorgsarbejde og samarbejde.

Samtidig siger hun dog, at fx løsladelse er en del af handleplanen og hun inddrager dermed, i dette tilfælde, handleplanen, som værende en del af det grundlag, der træffes en beslutning ud fra og fritager den dermed for en status, hvor der er skarp adskillelse mellem handleplaner, vurderinger og beslutninger, til trods for at hun selv opfatter den som så.

Helle oplyser videre, at det, uanset om der er tale om løsladelse, ansøgninger eller andet, er ud fra en vurdering hun laver, at der videre træffes en beslutning om, hvad den indsatte indstilles til.

Derefter tages sagen op på et ugentligt afsnitsmøde, hvor der tages stilling til den endelige indstilling (Diskette, 2, 4:05-4:45).

Dermed beskriver Helle socialrådgiveren som værende den, der kortlægger situationen og laver en foreløbig vurdering, hvilket betyder, at det er hende, der udvælger og fremlægger de præmisser beslutningen om indstillingen skal træffes ud fra. Dernæst træffes beslutningen om indstillingen så i samråd med de andre ansatte på afsnittet.

Adspurgt om hvilke forhold Helle ligger til grund for udvælgelse af de præmisser, der skal lægges vægt på ved afsnitsmødet, forklarer Helle, at det primært er ud fra de forhold lovgivningen foreskriver, at man skal tage i betragtning, at hun udvælger de forhold, hun vil beskrive. Hun nævner bl.a. forhold som målgruppen og hvilke kriterier loven siger, der skal lægges vægt på.

Dernæst oplyser hun, at det naturligvis også bliver hendes indtryk af den indsatte, der kommer med som præmis for beslutningen, idet fx motivation og recidivrisiko skal søges afklaret. Slutteligt nævner hun igen, at det primært er de tørre facts, der lægges vægt på, forstået således, at han skal opfylde de krav, der er for at blive positivt indstillet til en beslutningsmyndighed og det derfor vurderes om han opfylder disse, eller hvad der evt. skal til for, at han på sigt kan komme til at opfylde kriterierne (Diskette, 2, 4:45-5.30).

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Socialrådgiveren tager dermed både den sociale lovgivning, vurdering af personen samt nuværende situation og fremtidige perspektiver med i sin betragtning, før en vurdering læses op som præmis for en kommende beslutning. Dermed trækkes på flere elementer fra hjælpesystemet og kun selve arbejdsgangen synes bestemt afgjort af organisationen.

Hele den afklarende del lægges således op til den enkelte socialrådgivers faglighed, idet denne faglighed skal danne grundlag for, hvilke forhold der tillægges vægt, samt hvilke muligheder der synes at være fremover. Jeg vælger derfor at spørge ind til om der fx skal foreligge bestemt dokumentation eller bestemte beskrivelser, idet der evt. kan være retningslinjer, ud over lovgivningen, for hvilke kriterier der kortlægges.

I: ”... Så siger du, det er en personlig vurdering også, men de der, også de kolde fakta, skal du have noget dokumentation eller noget på dem, eller...?” (Diskette, 2, 5:30-5:40)

R: ”Nej. Det vi primært får dokumentation på, det er bolig og så arbejde, men det er ikke altid nødvendigvis vi ser et svendebrev på, at de har en tømrer uddannelse eller et eller andet, og det har vi da også nogle gange erkendt, at det måske er, men vores klienter har typisk heller ikke styr på deres papirer...” (Diskette, 2, 5:40-5:56)

Til dette svarer Helle således nej og oplyser, at de har diskuteret hvorvidt dette burde indføres, idet de pt. tager de indsattes ord for gode varer uden at få forholdene dokumenteret. Der kan dermed være dele af præmisserne for vurderingen og beslutning, som ikke nødvendigvis er sand, men organisationen er enige om, at det vil blive for svært at få disse ting dokumenteret, idet indsatte typisk udgør en målgruppe, der ikke har styr på sine papirer, og idet de ikke har ressourcerne til, at de ansatte skal indhente papirerne fra fx indsattes tidligere uddannelsessteder. Dog vil dokumentation på arbejde og bolig foreligge, idet orden omkring disse to forhold specifikt er nævnt i lovgivningen, som værende et krav for løsladelse før tid (Diskette, 2, 5:30-6:08).

Grundlaget for ikke at indhente dokumentation til vurderingen af personens egnethed og øvrige sociale forhold bliver således ikke nødvendigvis dokumenteret, hvilket begrundes med udefrakommende forhold som indsattes ordentlighed og ressourcer i organisationen. Der ligger dermed ikke umiddelbart en faglig begrundelse bag det, at man ikke søger samtlige forhold, som medtages i vurderingerne, dokumenteret. Det må dermed antages at være tilstrækkeligt, at en indsat

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

oplyser, at han fx er uddannet tømrer, og at dette virker realistisk på socialrådgiveren, for at denne oplysning medtages som en præmis for en beslutning. Dermed kommer der præmisser ind i beslutningerne, som bliver vurderet ud fra en socialfaglighed, men som ikke nødvendigvis er dokumenterede. Beslutningsgrundlaget bliver således også præget af organisatoriske forhold som ressourcer og ligeledes af virkeligheden i form af indsattes styr på deres papirer. Selve socialfagligheden bliver dermed påvirket af andre logikker end hjælpesystemets, idet tilgængelighed og ressourceoptimering bliver afgørende for pålideligheden af de kriterier en vurdering baseres på.

Vedr. mindre beslutninger, som beslutning om at ansøge om økonomisk hjælp til tøj, beskriver Helle, at disse træffes af hende alene. Hun baserer her sin vurdering på bl.a. det tøj, hun har set de indsatte i under afsoning, kendskab til deres økonomi og deres netværk. Igen beskriver hun, som ved førnævnte beslutninger, flere forhold, der tages med som præmis for beslutningen, og da dette er indholdet i et helhedssyn er konklusionen, at der også i dette tilfælde trækkes på logikker fra hjælpesystemet.

Den næste opgave Helle kommer ind på er støtte og motivation, som hun igen beskriver som værnede den opgave, der bruges mest tid på. Dette forløber således:

I: ”... Og så siger du tidligere, at der også var et stort arbejde med fx støtte og motivation, øh, kunne det også være. Hvornår kan det være, at du tænker, at nu må du ind med støtte og motivation?” (Diskette, 2, 7:54-8:02)

R: ” Jamen det er faktisk det, vi bruger allermest tid på et eller andet sted. Altså, også at de kommer og jamen, nu er de helt oppe og køre over et eller andet, at jamen kæresten er skredet i weekenden, eller et eller andet, det eneste der står i hovedet af dem er, al de skal bare væk herfra, eller et eller andet, og så må vi sige kom, ” så kommer du lige med ind på kontoret, og så snakker vi lige og tag det nu roligt, det gjorde hun også i sidste uge, og prøv nu og vent, så i morgen kommer hun sikkert tilbage”, eller hvad nu det kan være ikke også, og så, det er også det der med, at vi skal have ro på vores indsatte, de skal kunne holde ud at afsone. Og de problemer de har udenfor, det ved vi sådan erfaringsmæssigt, at de bliver bare rigtig store herinde, fordi de ingen handlemuligheder har, så det er vigtigt det der med at tage det i opløbet og bare snakke med dem...” (Diskette, 2, 8:03-8:41)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Hermed beskriver Helle det relationsarbejde, der foregår mellem de indsatte og socialrådgiveren, og hun tager i forklaringen både hensyn til den konkrete situation, sin viden om hvordan det er ikke at kunne handle på en frustration, samt viden om at de indsatte skal kunne holde deres afsoning ud.

Adspurgt om hvilke kvalifikationer hun trækker på i en situation som ovenfor citeret, fortæller Helle, at hun mener det primært er den personlige erfaring og alder kombineret med erfaringen med de indsatte, hvilket hun mener, danner grundlag for udvælgelse af den dialogform, man anvender i situationen (Diskette, 2, 8:55-9:45).

Helle trækker således ikke umiddelbart på bestemte teorier om relations- og motivations arbejde, men anvender sin erfaring fra både den private – og den arbejdsmæssige sfære. Ved beskrivelse af uddannelsen til socialrådgiver står det flere steder, at den studerende skal være parat til at gennemgå en vis selvudvikling under uddannelsen. Dette må antages at være på baggrund af en viden om, at man i faget bruger sin personlighed og sine tidligere erfaringer, idet man kommer i kontakt med alle former for sociale – og personlige problemer og dermed også nogle man evt. kender fra sit private liv. Man kan dermed ikke konkludere, at Helle ikke anvender sin socialfaglighed, når hun trækker på personlig erfaring, men blot konstatere at hun ikke forbinder måden hun bruger den på, med noget hun lærte under uddannelsen.

Gennem de næste 5 minutter af interviewet spørges der ind til forskellige beslutninger, for at høre om der kommer nye præmisser frem som grundlag for de beslutninger der træffes. Der spørges bl.a.:

I: *"Og når du siger klar til at komme ud, er det så klar i forhold til lovgivning og kunne leve op til den, eller klar i forhold til hvad?"* (Diskette, 2, 10:17-10:22)

I: *"... Men hvad gjorde at du var i tvivl?. Altså, her hvor du sagde, at der sagtens kan være sager, hvor man er i tvivl. "Vil han nu overholde det?". Hvad er det så typisk, du er i tvivl om?"* (Diskette, 2, 10:53-11:00)

I: *"Men hvad er det så, når du ikke er overbevist, og du synes, den er svær. Hvad er det så der gør, at du tænker, "Jamen, han skal bare prøveløslades" Hvad er det du træffer din beslutning ud fra der så?"* (Diskette, 2, 11:50-11:58)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Helle svarer på samtlige formuleringer, således det kortlægges, at det er den samme tilgang i de typer af sager der nævnes; nemlig alle relevante forhold omkring den indsatte og beslutningens karakter, lovgivningen og socialrådgiverens indtryk. Det synes således helt primært at være den sociale lovgivning, helhedssynes og relationer, der danner grundlag for de præmisser, hvorudfra der træffes beslutninger.

Der spørges efterfølgende konkret ind til, hvordan Helle mener, hun anvender socialrådgiveruddannelsen i sit sociale arbejde på Statsfængslet, hvortil hun svarer følgende:

R: ”... *Jamen man bruger jo nok mange af de ting, man har lært. Jeg tror meget, at det etiske omkring, altså tilgangen til, altså noget jeg vil sige – tænker meget over – det er også det der med, at jeg synes at og det er at, jamen, og det ved jeg ikke, hvor man lærte på uddannelsen, men det er noget, jeg har lært et eller andet sted, men det de fortæller det er deres sandhed. Altså lidt tage udgangspunkt i, at det er deres livshistorie, ikke, og det kan godt ske, at jeg har nogle fakta, der gør at jeg kan se, at jamen der er også en anden side af den, men jeg er nød til at holde fast i, at det er stadigvæk hans opfattelse af situationen og hans liv, ikke. Det synes jeg, at jeg har taget meget til mig. Ikke at gå ud fra at nej det er løgn og de sidder og fylder mig med løgn...*” (Diskette, d, 14:25-15:07)

Helle nævner her etik, og at man må tage udgangspunkt i den indsattes opfattelse af virkeligheden. Hun nævner dermed social konstruktivisme som værende en accepteret del af hendes socialrådgiver faglighed, men konstaterer også, at hun ikke er bevidst om, hvor hun har den indstilling fra. Gennem dette udsagn redegør Helle også indirekte for tidligere udtalelser i interviewet, hvor hun tager den indsattes ord for pålydende vedr. fx uddannelsesmæssige forhold. Tidligere baserede hun dette på ressourcemangel, men i ovenstående konstaterer hun, at det er en del af hendes socialrådgiveruddannelse at tage udgangspunkt i klientens udsagn og ikke være mistroisk. Det bliver dermed en bestemt vinkel på socialt arbejde, der indtages, uden at der er bevidsthed om, hvilken vinkel det drejer sig om, men samtidig kan tidligere udsagn ses i en ny forskel og bliver dermed også et stykke arbejde, der trækker på logikker fra socialrådgiver uddannelsen og dermed hjælpesystemet.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Efterfølgende kommer Helle igen ind på forskellige forhold i udførelsen af det sociale arbejde, og hun vender her tilbage til, at det primært er sin personlighed, hun anvender i sit samvær med de indsatte. Helle nævner flere eksempler fra dagligdagen, som fx når de indsatte spiller spil, og hun stopper op for at lave lidt sjov, og som fx når en indsat har været hjemme på weekend, og hun får spurgt, hvordan det gik med sønnen eller andet derhjemme. Disse aspekter af det sociale arbejde tilskrives som nævnt personlighed og Helle nævner ikke hverken relationsarbejde eller fx hjælpekunst som udgangspunkter for sin faglige adfærd.

Det antages dog at disse handlinger også er baseret på dele af den sociale faglighed, men at det igen er bevidstheden om, hvad der trækkes på i det konkrete, der ikke fremkommer i refleksionerne.

Dette baseres på, at Helle synes at anvende flere metoder til at skabe bl.a. øjenhøjde, tillid og dermed en god relation, hvorudfra det øvrige sociale samarbejde, mellem socialrådgiver og indsat, kan udspringe. At bevidstheden om hvilke metoder der anvendes synes at mangle, kan være udtryk for, at selve uddannelsen gør, at netop disse måder at kommunikere på giver mening for socialrådgiveren, men at det er svært at adskille hvilke dele af det psykiske system, de knytter sig til. Dette skal forstås således, at det både kan være det psykiske systems evolution ud fra det personlige liv, der har givet tilknytningsmulighederne, men at det også kan være evolution ud fra uddannelsens koder, der kobles an til i dagligdagen. Det er muligheden for at adskille hvilken del, der er tale om, der mangler, idet der hos Helle ikke erindres konkrete teorier og lign., der kunne hjælpe til at adskille tilknytningsmulighedernes ophav.

Da der ikke synes at være mulighed for at komme dette aspekt nærmere, spørges der i interviewet efterfølgende ind til, hvilke opgaver Helle oplever som værende pålagt hende, og hvordan dette opleves i hverdagen. Jeg spørger således:

I: *"Er der nogle hensyn, som du skal tage, som du ikke bryder dig om at tage. Altså, øh. Det kan være rent administrativt eller kollegialt eller fagligt eller et eller andet, hvor du synes, at det bliver hæmmende, eller..."* (Diskette, 2, 18:42-18:55)

Helle kommer umiddelbart ikke på nogen, men nævner så igen handleplanerne som værende den største pålagte opgave og udtrykker, at hun oplever sådanne opgaver som negative for socialrådgiverfagligheden. Hun siger bl.a.:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

R: ”Altså, ikke umiddelbart... Vi har jo så stor frihed i vores arbejde... der er ikke ret mange skalopgaver, jo handleplanerne, der er jo sådan nogle administrative ting, vi skal... det påvirker det negativt, synes jeg, fordi det er jo al det der kassetænkning, og det hænger ikke sammen med socialt, fordi de er så forskellige, og deres behov er så forskellige. Og det der med, at vi skal putte dem ind i nogle kasser, og de skal helst sådan kunne måles og vejes på de samme ting og som sagt, det der med at skrive en handleplan, jamen altså, jamen det er meget fint, men hvad hjælper det og sidde på Benny, der er førtidspensionist og sidder for 10. gang. Jamen lad mig hellere bruge krudtet på ham den 18 årige. Altså, der kunne jeg godt tænke mig en større frihed til selv at vælge... men nogle gange, det der med at blive målt og vejjet på, vi kan jo blive, altså blive målt og vejjet på om vi har lavet en handleplan to dage for sent og det er fuldkommen åndssvagt, for det sker der jo intet ved” (Diskette, 2, 18:57-20:01)

Helle næver således igen handleplanerne som værende noget, der er eksternaliseret fra det sociale arbejde, og det fremkommer at handleplanerne opleves som hæmmende for socialfagligheden, idet Helle udtrykker, at hun gerne selv vil prioritere hvilke indsatte, der skal bruges ressourcer på, frem for at blive pålagt en fælles tilgang, der skal anvendes på alle indsatte. Hun nævner endvidere, at handleplanerne er et måleredskab, der anvendes til at måle og veje socialrådgivernes arbejde med, hvilket hun giver stærkt udtryk for ikke at bryde sig om. Hun tilkendegiver i den forbindelse, at hun ikke kan se, hvad der sker ved, at handleplanen er forsinket. Det fremkommer tydeligt, at handleplanerne ikke giver mening for Helle i forbindelse med det sociale arbejde. Jeg vælger derfor at spørge ind til, om Helle kan se nogle positive ting ved at skulle skrive handleplanerne, for at forsøge at få nogle synsvinkler frem, som ikke ses i den forskel Helle iagttager ud fra, hvor handleplaner og socialt arbejde er helt adskilte.

Den indgang der åbner for at kigge anderledes på handleplaner, er da Helle siger, at socialrådgiverne selvfølgelig ikke kan slippe udenom at beskrive fangerne, hvor hun beskriver handleplanerne som et grundlag for en systematisk tilgang til det sociale arbejde. Hun siger videre, at man også er nød til at sætte sig ned og reflektere over, hvad det er for et menneske, man har med at gøre og at dette bl.a. sker, når man skal beskrive ham (Diskette, 2, 24:33-25:05; 25:55-26:00).

Dermed ændrer synet på handleplanen sig fra at være noget eksternt fra det sociale arbejde, til at være en mulighed for at træde ud i en 2. ordens iagttagelse, hvorfra man kan reflektere over de forskelle, man tidligere har set den indsatte ud fra.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Yderligere tilføjer Helle, at handleplanen, som værende den beskrivelse der er af den indsatte, også bliver det redskab, hvormed man hurtigt husker vedkommende igen ved fx en genindsættelse på Statsfængslet. Uden den vurderer Helle, at det ville være svært at erindre alle de indsatte fra gang til gang (25:35-25:55).

Dermed bliver handleplanen også et redskab, som er medvirkende til at skabe sammenhæng i det sociale arbejde over tid, idet socialrådgiveren hurtigt kobler til den kommunikation om vedkommende, som handleplanerne indeholder.

Afsluttende omkring handleplanerne vender Helle dog tilbage til sin iagttagelse af, at handleplanen indgår i socialt arbejde for systemets skyld og ikke for den indsattes skyld. Hun nævner bl.a. at:

R: *"... Men der skal bare være stor frihed indenfor de der systematikker... Jamen det er der, hvor jeg synes, man kan komme hen. Det er, at det er ikke for klientens skyld, man gør de ting, det er for systemets skyld. Altså, jeg kan godt opleve det som om, altså, mange af de handleplaner jeg bliver målt og vejret på, det er jo ikke, de går jo ikke ind og måler og vejer på om det nødvendigvis er, at de giver en god indsats for min klient, men de går ind og måler og vejer på, om der står det der der skal, og om de er lavet til tiden. Og det kan min klient da et eller andet sted være fuldkommen ligeglad med. Han skal da ind og se, om de der indsatsområder. Er de nogensinde blevet til noget... Jeg bliver målt og vejret på nogle ting, der er relevante for systemet, for min organisation og ikke for min klient..."* (Diskette, 2, 26:05-26:58)

Helle beskriver at disse forhold gør, at handleplanerne opfattes mere negativt, end de behøvede, fordi man ikke oplever det, som det gode arbejdsredskab, det kunne være. Hun nævner videre, at handleplanerne kan være en medvirkende faktor til stress, da det ofte er dem, man ønsker at nedprioritere i sit arbejde, men netop også er dem, man ikke må nedprioritere i forhold til, hvad man bliver målt og vejret på.

Dermed beskrives der en stor divergens mellem handleplanernes funktion i det sociale arbejde, og den måde Helle ønsker man kunne udføre sit arbejde på bl.a. gennem en anden brug af handleplanerne. Dette understøtter igen Helles oplevelse af, at handleplanerne ikke giver mening i det sociale arbejde, men denne gang er det primært den funktion, de er blevet pålagt udefra, hun finder meningsløs, frem for selve handleplanerne, som hun beskriver, kan anvendes til systematik, refleksioner og erindring.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Som det afsluttende spørgsmål i interviewet søger jeg at komme tilbage til de præmisser, Helle tager med i sine vurderinger. Dette gør jeg ved at generalisere og spørge, om der er forhold, Helle så godt som altid tænker ind i sine sager? Jeg eksemplificerer med de forhold Helle selv har nævnt, som adfærd, faktuelle oplysninger og udgangspunkt i klienternes oplevelser og forsøger derefter at komme med yderligere eksempler som fx kolleger, chefen og samarbejdspartneres forventninger eller fx bestemte teorier om socialt arbejde. Dette kommunikerer som følger:

I: ”... Der er et spørgsmål til sidst, jeg gerne vil have svar på. Det er, om der er nogen ting, du kan sige, du altid tænker ind i en sag? Og der tænker jeg fuldstændig bredt. Altså, du har nævnt, du har meget nævnt deres adfærd. Den har du ihvertfald altid fokus på. Hvad viser de og så også nogle faktuelle ting at holde det op imod. Jamen, hvad er det, de siger? Hvad er det de viser? Så lyder det også til, du har din indgangsvinkel med. Du er meget bevidst om, at det han fortæller, er sandheden for ham. Det lyder også til du altid har det med. Øh. Er der flere ting du kan sige, at så har du også noget med, at hvad vil kollegerne sige, hvad vil min chef gerne have, hvad siger lovgivningen, eller hvad med samarbejdspartnere, hvad kan jeg søge om i kommunerne? Eller altså du ved. Er der nogle ting du altid tænker ind, eller gamle teorier fra socialrådgiver studiet, eller...?” (Diskette, 2, 27:57-28:48)

Til dette svarer Helle, at hun næsten altid tænker den indsattes netværk ind i sagerne. Hun iagttager dermed en forskel, jeg ikke havde tænkt på og forklarer, at hun medtager denne vinkel på baggrund af, at hun skrev bachelor projekt om netop anerkendelse af, at det at være pårørende til indsatte udgør et socialt problem. Dermed giver denne vinkel mening for Helles sociale arbejde med de indsatte, og hun påpeger vigtigheden af emnet både i forhold til, at man dermed anerkender betydning af en fængsling for hele familien, ligesom hun påpeger, at man fx kan hjælpe til at minimere børnenes skader, ved at hjælpe den indsatte med at få sat ord på og talt med børnene om det. Videre siger hun også:

R: ”... Altså også med familien som system, altså, man tager en brik og rykker ud, og systemet lukker sig, ikke. Altså det er også nogle gange en god måde at forklare dem og sige ”Nu skal du ind i systemet igen, når du skal ud, så du skal lige have familien til at gøre plads til dig og, og” At det hele ikke altid er så nemt, for nogen af parterne og at vi godt ved det...” (Diskette, 2, 29:35-29:52)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Helle inddrager dermed viden om systemisk familieteori og trækker tydeligvis på koder fra uddannelsen og opgaver, hun har skrevet i den forbindelse. Det bliver således igen en af logikkerne fra hjælpesystemet, der indgår som element i det sociale arbejde, når socialrådgiveren skal lave en vurdering på en indsat i Statsfængslet.

Samlet se bliver det således primært logikker fra hjælpesystemet, der trækkes på, når Helle beskriver de præmisser, hun lægger til grund for sine vurderinger. Helle refererer ikke til andre organisationer eller erfaring fra andet socialt arbejde, hvilket antageligt skyldes det faktum, at Helle blev ansat på Statsfængslet umiddelbart efter endt uddannelse. Selv siger Helle til sidst i interviewet:

R: *"... Mit handicap kan jo så være at jeg ikke har erfaring andre steder fra, altså det skal jeg jo heller ikke være blind for..."* (Diskette, 2, 31:38-31:42)

Og videre siger hun:

R: *"... Men når det er sådan et sted som her, tror jeg ikke det er et kæmpestort minus. Jeg tror ikke, det betyder så voldsom meget... Så er det fordi, jeg ikke selv ser det..."* (Diskette, 2, 32:02-32:20)

Denne sidste betragtning er helt i overensstemmelse med Luhmann's påstand om, at vi kun ser det, vi kan se, ud fra den position vi har. Vi kan ikke få øje på noget, vi ikke ved eksisterer, og vi kan dermed, i socialt arbejde, ikke trække på viden og erfaringer vi ikke har. At vi ikke selv opfatter det som en hæmsko, skyldes formegentlig det faktum, som Helle er inde på, at vi ikke selv ser, det vi ikke kan se. Dette stemmer også godt overens med de forskelle, der er på de to første interviews foretaget med socialrådgivere ansat i den samme organisation i forhold til, at de trækker på forskellige erfaringer og netop ikke kan reflektere over de erfaringer, de ikke har.

11.3 Delkonklusion vedr. socialrådgivere ansat på Statsfængslet Kragsskovhede.

I det første interview med Tina blev der henvist meget til, at viden fra andre forvaltninger og ansættelsesforhold derfra, udgjorde en del af præmisserne for de sociale vurderinger, der skulle træffes beslutninger ud fra. Ligeledes blev der trukket meget på denne viden, når det gjaldt viden om, hvilke mulige beslutninger der findes, og dermed blev det sociale arbejde på Statsfængslet af den første respondent tydeligt påvirket af erfaring og viden fra tidligere organisatoriske tilhørsforhold.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Det gør sig gældende for respondent 2, Helle, at hun trækker på erfaringer fra sit liv, sin erfaring på statsfængslet og sine opgaver på socialrådgiver studiet. Der bliver ikke trukket på erfaringer fra andre forvaltninger, baseret på det enkle faktum, at vi ikke kan inddrage noget, vi ikke ved og ikke, gennem vore iagttagelser, kan få øje på det, vi ikke ser.

Forskellene i deres præmisser for beslutninger, og hvilke forhold de trækker på, kan også have at gøre med, de forskellige målgrupper de arbejder med i fængslet. Det fremgår, at Tina arbejder med indsatte, der afsoner relativt korte domme, og hvor samarbejde med systemer udenfor dermed bliver en nødvendighed, hvorimod Helle arbejder med langtidsafsonere, hvor motivationsarbejde og relationsopbygning naturligt kommer ind som en primær del af dette sociale arbejde.

Til trods for at der således bliver trukket på forskellige erfaringer og forskellig viden, synes langt den største del af den socialrådgiverfaglighed, der praktiseres af de to respondenter, at være baseret på koder fra hjælpesystemet, enten via uddannelsen, via tidligere erfaring eller via nuværende ansættelse. Dog nævner de begge at arbejdet med at udarbejde handleplaner findes demotiverende, idet handleplanerne anvendes til at måle og veje det sociale arbejde, og at de derfor er nød til at lade handleplanerne prioritere rækkefølgen i deres sociale arbejde. Samtidig fremkommer det i begge interviews at netop arbejdet med handleplanerne bliver fundament for refleksion, idet handleplanerne anvendes til både at efterprøve forståelsen af kommunikation mellem ansatte og indsatte, ligesom handleplanerne anvendes til at den enkelte socialrådgiver indtager en 2. ordens iagttagelses position på sit arbejde og derudfra reflekterer over sine vurderinger.

Handleplanerne synes dermed at fremstå, for socialrådgiverne, som værende en irritation i arbejdet, som anvendes til at måle og veje deres indsats, mere end den giver mening som et redskab til samarbejde og refleksion, hvilket formegentlig skyldes, at de ikke tidligere har iagttaget handleplanarbejdet i den forskel.

11.4 Interview med respondent 3

Tredje respondent oplyser til det indledende spørgsmål, at hun er socialrådgiver i en familieafdeling, hvor hun er beskæftiget på normalområdet, hvilket vil sige, hun ikke har med fx handicappede børn at gøre. Det indledende spørgsmål har i alle interviews nogenlunde samme indhold og stilles i dette tilfælde således:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

I: ”... Så vil jeg starte med at høre, om du vil fortælle mig lidt om det sted, du er ansat. Hvad det er for en organisation, hvad du laver og sådan...? ” (Diskette, 3, 00:08-00:16)

Marlene fortæller i denne sammenhæng også, at man som sagsbehandler dækker hele arbejdsområdet, fra fx økonomisk hjælp til efterskoleophold, frem til anbringelser af børn. Hun fortsætter med at fortælle om kompetencefordelingen, hvor hun oplyser, at sagsbehandlerne ikke har nogen reel kompetence, men at det er funktionsledere eller afdelingsledere, der har bevillingskompetencen, alt efter hvad sagen drejer sig om (Diskette, 3, 00:16-01:14).

Jeg spørger derfor nærmere ind til sagsbehandlerens rolle for at klarlægge, hvornår og på hvilken baggrund Marlene træffer beslutninger i sit arbejde. Dette lyder som følger:

I: ”... Jamen går du så ind og anbefaler en beslutning...?” (Diskette, 3, 1:14-1:20)

Til dette svarer Marlene:

R: ”... Altså jeg laver jo en vurdering på min undersøgelse, ud fra hvad jeg tænker, altså hvad jeg vurderer, der er bedst for familien. Der kan jo godt være familier, der ansøger om et efterskoleophold og vurderingen viser, at det er faktisk ikke det, de har brug for derhjemme, så det er vurderingen, der peger på, hvad det er, vi tænker, der er det bedste. Så bliver der lavet en handleplan ud fra det også... Og når det så er nogle foranstaltninger, som ikke er indenfor min bevillingskompetence, jamen så er det det man drøfter med den pågældende leder” (Diskette, 3, 1:20-1:48)

Dette betyder, at det igen, i dette interview, vil være præmisser for vurderingerne, jeg skal have fokus på, som værende grundlaget for indstillingerne. Indstillingerne vil dernæst udgøre mit fokus som værende de beslutninger, socialrådgiverne træffer på baggrund af vurderingerne.

Marlene oplyser videre, at hun har været uddannet siden februar 2008, men har været ansat i Familieafdelingen siden april 2008, hvor det var en deltidsansættelse sideløbende med studiet, som derefter blev en fuldtidsansættelse. Siden sin fastansættelse har hun været på kurser i § 50 undersøgelse og i børnesamtalen, begge af flere dages varighed (Diskette, 3, 1:50-3:38).

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Dermed må påvirkningen direkte fra uddannelsessystemet, og dermed logikker fra koder i hjælpesystemet, forventes at være i frisk erindring og opdaterede hos Marlene på det fagområde, hun beskæftiger sig indenfor.

Marlene fortæller i denne forbindelse ydermere, at alle nyansatte skal igennem disse to kurser, og at man derudover kan søge om at komme på andre relevante kurser. Organisationen søger dermed for en vis opdatering i hjælpesystemets koder, ligesom den giver mulighed for yderligere opdatering. For at komme tilbage til de opgaver socialrådgiveren udfører i organisationen, spørger jeg om følgende:

I: ”... Så har du været lidt inde på hvilke opgaver du varetager i forhold til det med bevillingerne, men kan du nævne noget om de konkrete opgaver? Hvad dine arbejdsopgaver sådan er?” (Diskette, 3, 4:30-4:37)

Herudfra vælger Marlene at opdele sin funktion i 3 primære arbejdsopgaver. Hun siger:

R: ”... Jamen det er de tre pinde, man nok bruger mest tid på, det er enten at sidde på skolerne og deltage i nogle familieteam møder, hvor man drøfter nogle problematikker omkring børnene. Så er det hjemmebesøg i familierne, samtaler med forældrene og de unge/ børn. Ellers så er det det administrative arbejde. Det er sådan, hvis man skal trække det op i 3 hovedgrene, det som jeg tænker, hverdagene er mest opfyldte af.” (Diskette, 3, 4:38-5:03)

For at komme ind til præmisserne for disse funktioner, spørger jeg videre ind til opdelingen:

I: ”... Og hvad er der sket, inden du vurderer, at du skal tage ud til en familiesamtale fx? Altså, hvad med henvendelser og sådan noget...” (Diskette, 3, 5:06-5:12)

Marlene afbryder på dette tidspunkt spørgsmålet med følgende svar:

R: ”Det er forskelligt. Altså nogle henvendelser øh, det er så de færreste, det kan være underretninger, og det kan være familier, vi ikke kender i forvejen. Og så kan indholdet i underretningen, altså vi skal jo reagere på alle underretninger. Det er jo så forskelligt, hvis det er en familie, vi kender i forvejen, så betyder det måske ikke, at vi lige indkalder forældrene, hvis vi er i gang med et

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

samarbejde med dem. Men er det familier, vi ikke kender til, så vil dei lige, oftest blive kaldt til en samtale herinde...” (Diskette, 3, 5:13-5:38)

Dermed redegør Marlene for nogle væsentlige beslutninger ved påbegyndelsen af den sag, idet det er hende, der afgør, om man skal reagere på en underretning, samt hvordan man evt. skal reagere. Dvs. en del af beslutninger om hvilken kommunikation, der skal nå socialrådgiveren til vurdering af, hvorvidt det er et problem, der skal tages i betragtning til hjælp/ikke hjælp, ligger hos socialrådgiveren. Denne kompetence synes ikke umiddelbart bevidst, idet Marlene ikke nævnte den i forbindelse med beskrivelse af organisationen og kompetencebevilling her indenfor. Jeg vælger derfor at gøre spørgsmålet eksplicit og spørger således:

I: ”Når du siger, I oftest tager ud, når I får en særlig underretning, så vil der også være nogle gange, hvor I ikke gør det? Hvad... Hvem træffer beslutningen om, om I skal tage af sted eller ej? På sådan en underretning. Eller indkalde forældrene?” (Diskette, 3, 6:16-6:32)

Marlene oplyser, at som udgangspunkt er sagsbehandlerne selv, men at man kan tage en leder med på sidelinjen alt efter, hvilken karakter underretningen har. Til spørgsmålet om i hvilke tilfælde Marlene vælger ikke at reagere på en underretning, svarer hun, at det fx er, når hun mener, der er tale om chikane, fx fra en forælder til en anden. Her vælger hun fx blot at ringe vedkommende op og få oplyst, at alt er, som det bør være. Dermed er selve indgangen til hjælpesystemet ofte udgjort af en socialrådgivers vurdering af, hvilken kommunikation omkring en familie, der udgør et problem og hvilken der ikke gør det, idet valget om hvilken reaktion, der er den rette for systemet, ligger hos rådgiveren.

Efterfølgende beder jeg Marlene gennemgå en konkret sag, således jeg kan få et indblik i, hvilke præmisser hun tillægger vægt i sine beslutninger. Marlene nævner en sag omkring en ung dreng, der tidligere var frivilligt anbragt, men som i 2007 blev hjemgivet til moderen, idet det gik rigtig godt for den unge. Marlene oplyser, at drengen nu igen skal anbringes, idet han er i kontakt med misbrugsmiljø, hvilket bl.a. har påvirket hans skolegang og dette gør, at man igen må anbringe ham. Ydermere oplyser hun, at drengens mor nærmest har opgivet opgaven og har meddelt, at hun vil flytte til Ålborg og bosætte sig der. Drengen har de seneste to år haft en kontaktperson i Frederikshavn, som Marlene tillægger stor vægt, idet hun nævner denne relation som værende årsag

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

til, at tingene er gået godt så længe, som de har, og hun vurderer at et skifte af kontaktperson pga. flytning vil gøre, at man taber det positive, der er bygget op. Marlene indstillede på disse præmisser den unge til anbringelse hos kontaktpersonen, hvilket både den unge og moderen har givet samtykket til. Marlene fortæller, at lederen var enig i vurderingen, og man anbragte efterfølgende drengen i pleje hos kontaktpersonen (Diskette, 3, 8:01-9:45).

Det bliver dermed både den unges adfærd, relationer, skolegang, misbrug og fremtidige muligheder, samt forældrens – og den unges egen indstilling, der danner præmis for den vurdering, Marlene laver, og dernæst den indstilling hun foretager. Det bliver således samtidig disse præmisser, der danner grundlag for beslutningen om anbringelse for både leder og socialrådgiver, hvormed det helt overvejende bliver logikker fra hjælpesystemet, der trækkes på i denne sag.

Slutteligt i denne sag, nævner Marlene dog yderligere en præmis, idet hun siger:

R: *”... Valgte vi ikke at handle, så ville vi også nemt kunne stå med den i sidste ende i forhold til, at Ålborg Kommune så kunne mene, at man burde have gjort noget, og så kunne vi nemt have fået et refusionskrav...”* (Diskette, 3, 9:47-10:00)

Hermed nævnes økonomi og lovgivning som værende elementer, der også er med i overvejelserne i sagen, og dermed trækkes der også på logikker fra både det økonomiske – og det politiske system. Disse logikker bliver dog anskuet i en 2. ordens iagttagelse, idet hele formen for forskellen tages med i betragtning, og det bliver således hjælpesystemets logik med at anskue de andre logikker i 2. orden, der bliver måden hvorpå elementer fra andre systemer indgår. Idet disse nævnes kort og slutteligt i fremstillingen, vurderes det, at disse præmisser ikke er afgørende, men dog udgør en del af grundlaget, hvormed det antages, at præmisserne fra hjælpesystemets logikker bliver de afgørende, så længe det er disse, der vejer tungest i en sag.

Adspurgt om hvilke præmisser, der blev de afgørende, nævner Marlene, at det var misbrugsdelen og den unges egen motivation, der gjorde udslaget for hende, idet misbrugsadfærd kunne medføre bl.a. kriminalitet og reducere af motivationen for forbedring, hvormed den unge dermed ville blive sværere og sværere at intervenere overfor. Dette udsagn understøtter, at der er truffet en beslutning ud fra socialfaglige præmisser og et helhedsorienteret perspektiv, frem for præmisser om økonomi og jura.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Som sin næste beskrivelse vælger Marlene en sag om en 15 årig pige, der bor i en familie med periodevis alkoholproblematikker. Moderen har et alkoholproblem, som misbrugscenteret på det seneste har resigeret overfor, og der har i det sidste halve år været flere dårlige end gode perioder i hjemmet. Marlene beskriver, at der på den baggrund har været anledning til at søge forandring i situationen for den unge hjemmeboende pige, forstået således, at Marlene gennem en periode har forsøgt at skabe motivation hos pigen til at tage imod noget hjælp (Diskette, 3, 14:39-15:14).

Pigen beskrives som værende meget ressourcestærk, idet hun får topkarakterer i skolen, har fritidsjob og fritidsinteresser, og Marlene vurderer, at hun skal hjælpes for at bevare denne positive adfærd. Marlene forklarer, at hun fokuserer på pigen, idet hjælp til det primære problem, moderens misbrug, er forsøgt, men ikke har virket, og at man derfor nu må søge at minimere skaderne for datteren. Marlene vurderede, at denne hjælp skulle foregå ved at hjælpe pigen ud på eget værelse og dermed fjerne hende fra misbruget. Idet pigen kun er 15 år gammel, valgte Marlene at drøfte sagen på et ugentligt fællesmøde, hvor hun blev mødt med tilkendegivende tilsagn om enighed fra både kolleger og ledelse (Diskette, 3, 15:15-16:44).

Videre fortælles, at der er påtænkt at tilknytte en kontaktperson til pigen, således hun har støtte til fx indkøb af indbo og andre hverdagsting en forælder plejer at hjælpe med. Dette begrundes med, at pigens mor under misbrug er helt fraværende som forælder, og at der derfor skal indsættes en erstatning, således chancen for at lykkes med at flytte hjemmefra optimeres (Diskette, 3, 21:49-23:15).

Der tillægges i udlægning af hele sagen således vægt på en helhedsorienteret tilgang, hvor bl.a. både pigens ressourcer, behov, motivation og alder tages i betragtning, ligesom hendes netværk indgår i vurderingen. Det er dermed helt primært logikker fra hjælpesystemet, der trækkes på og på intet tidspunkt i denne fortælling findes udsagn, der peger på, at det er logikker fra andre systemer, der indgår i vurderingen og dermed som præmis for beslutningen. For at finde frem til socialrådgiverens bevidsthed om, hvilke logikker der trækkes på, spørger jeg ind til netop dette bl.a. på flg. måde:

I: ”... og når du tænker, at det er skadeligt for hende at varetage den voksenopgave og det, og at det kan påvirke hendes trivsel, hvad tænker du så det på grundlag af, øh, hvilken viden trækker du på der? Er det noget kolleger har sagt – der griber vi altid ind – er det en procedure, er det en viden du har og hvor har du så den fra?” (Diskette, 3, 18:56-19:12)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Til dette svarer Marlene at:

R: *”Det er ikke en procedure, og selv om jeg faktisk kun har været uddannet i et år, så det der med at sætte navn på de konkrete teorier, det kan sommetider ligge langt væk, selv om det egentlig ikke burde ligge så langt væk måske, men jeg tror bare det er fra,... Altså nu lavede jeg min bachelor opgave om unge omkring efterværnet og sådan nogle ting og har læst rigtig mange undersøgelser om unge, og hvad betydning deres opvækstvilkår kan have for dem. Så jeg har en eller anden baggrundsviden og noget der siger mig, øh at man som ung ikke kan blive ved med at holde til at være i noget, der er så massivt, som det er lige nu...”* (Diskette, 3, 19:13-19:57)

Marlene henviser således til sin uddannelse, som værende noget der ligger på rygraden og ikke som en bevidst anvendelse af bestemte teorier. Endvidere henviser hun til konkret at have skrevet opgaver om unge, som hun her kan anvende i praksis. Igen er det dermed logikker fra hjælpesystemet, formidlet via uddannelsessystemet, der trækkes på, uagtet at det er en ikke helt definerbar viden, der henvises til.

Ved samtale om hvordan motivationsarbejdet med pigen er forløbet, forklarer Marlene, at de over tid har haft et samtale forløb, hvor datterens mulighed for at give slip på funktionen i hjemmet og samtidig få vished om, hvad der skal ske, har været i fokus. Omkring det at pigen nu synes motiveret for handling, kommer Marlene med en interessant betragtning, som der ikke er spurgt konkret ind til.

R: *”... men man er også bare nødt til nogle gange at stå sig selv nærmest, og det er hun begyndt godt at kunne sige, men om det hænger sammen med, at det er blevet så meget værre i hjemmet. Altså der kan jo være flere faktorer, der gør at hun er nået til den erkendelse, at nu er nok nok, eller det er, at der bare er blevet mere åbenhed om det, og man snakker mere om det, det er jo svært at vide, hvad det er, der gør konkret, at hun har flyttet sig...”* (Diskette, 3, 21:24-21:49)

Her kan man se, at Marlene ser forandringen i flere forskelle end blot motivationsarbejde/ikke motivationsarbejde, idet hun også fremlægger muligheden for, at det er situationen i hjemmet, der er årsag til, at pigen nu er klar til forandring. Dermed tillægger Marlene en helhedsvinkel på den sociale forandring, forstået således, at hun ved en evaluering gennemgår forskellige sandsynlige forklaringer på den opnåede ændring og dermed ikke blot ukritisk tillægger hjælpearbejdet kreditten

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

for resultatet. Dette indikerer, at Marlene også vil kunne se yderligere tiltag og forandringer i flere forskelle, hvilket kan hjælpe med at formindske antallet af blinde pletter i det sociale arbejde.

Jeg spørger derfor videre ind til, hvor Marlene finder sine muligheder for løsninger på de problemer, hun står overfor og dermed eventuelle alternative vinkler på sit sociale arbejde. Denne kommunikation foregår som følger:

I: ”... Og det du, der hvor du så søger ”Jamen hvad kan jeg gøre” hvis nu du er i tvivl. Du nævnte så, at du kunne tage det op på sådan et ugentligt møde og få noget sparring. Er der andet du gør, hvis du tænker ”Åh, her må vi kunne finde noget mere, eller her må vi kunne gøre noget andet eller jeg kan ikke lige finde ud af den her”?” (Diskette, 3, 25:58-26:15)

Hertil svarer hun at:

R: ”... Jamen så bruger vi jo også hinanden på gangen som kolleger, fordi dem der har mange års erfaring, de ved jo langt mere om, hvad der er af tilbud til forskellige, altså, jamen at TUBA⁶ eksisterer, finder man jo også ud af hen ad vejen, første gang man har en ung eller en familie, der har alkohol. Havde det nu været en incestsag, jamen så finder man også ud af hen ad vejen, hvad er der af muligheder eller en gravid misbruger, så finder man ud af, at hov, der er noget der hedder Baggrundsteamet,⁷ og det er mit indtryk her i afdelingen, at den viden, den får vi af hinanden... ” (Diskette, 3, 26:17-26:43)

Dermed henviser Marlene umiddelbart til andre medlemmer af samme organisation og dermed den viden, der er til stede i organisationen. Idet jeg ønsker at skabe yderligere refleksion over, hvad Marlene ellers anvender som inspiration til de forskelle, hun ser sine muligheder i socialt arbejde i, spørger jeg videre ind til dette emne. Jeg resumerer kort for Marlene, at hun har nævnt sine opgaver fra studiet og sparring fra kolleger, samt gruppemøder som inspiration til sine sager og spørger om der er andre steder, hun kunne finde på at finde søge viden. Hun siger hertil:

R: ”... Jeg synes, det er lidt forskelligt. Jeg har somme tider været inde og se, om man kunne finde noget evidensbaseret og inddrage det i sine vurderinger. Om der ligger et eller andet, eller nogle

---

⁶ TUBA er anonym og gratis rådgivning og terapi for unge og børn af alkoholikere (www.tubadanmark.dk)

⁷ Et tværfagligt team under misbrugscenter nord, hvor gravide misbrugere kan få frivillig støtte (www.sundhedskartellet.dk)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

nye forskningsresultater på, hvad har man gode erfaringer med. Men omvendt så er dagligdagen også så travl, at den tid man måske gerne ville have til at kunne komme lidt dybere ned i undersøgelserne og få noget mere øh teoretisk viden på, den er der ikke altid, så det er meget forskelligt, hvordan lige, øh...” (Diskette, 3, 28:08-28:39)

Dermed bringer Marlene en ny kode i spil, idet hun henviser til evident viden, som en del hun gerne vil have ind i sine vurderinger. Den evidente viden trækker på koder fra det videnskabelige system, og dermed trækkes der på logikker fra et andet system end hjælpesystemet. Uagtet at emnet for forskningen kan være fra hjælpesystemet, vil den viden der er frembragt, være skabt ud fra koden sand/falsk, hvilket gør at den sorteres ud fra andre koder end koden i hjælpesystemet, som er hjælp/ikke hjælp. Dog er den indflydelse den evidente viden vil få som præmis i Marlenes beslutninger begrænsede, idet hun bringer en anden faktor i spil i form af hverdagens travlhed. Hun forklarer divergensen mellem muligheden for at inddrage evidens og lysten til at inddrage den, med manglende ressourcer. Marlene oplyser, at hun i hverdagen må prioritere andre ting frem for søgning af evident viden, hvormed denne kode bliver formindsket, som værende en del af præmisserne for vurderingerne.

For at finde ud af hvordan Marlene tænker evidens kan bruges i socialt arbejde, spørger jeg nærmere ind til det:

I:” Hvordan tænker du, du vil kunne bruge evidens fx, når du nævner det? Hvis der er noget, hvis du finder frem til noget?” (Diskette, 3, 28:40-28:46)

R:” Jamen, der har været, øh, noget, altså hvis der er et eller andet om nogle unge, der har, altså hvis man er kommet frem til, at det her det hjælper, eller det her det hjælper ikke. Det kan også være noget, der kan være med til at underbygge min vurdering, hvis, øh, der er lavet et eller andet om, jamen vi ved, at børn der lever i alkohol – Et eller andet. Det kan også, det kan være med til at underbygge den vurdering, man selv laver” (Diskette, 3, 28:47-29:09)

I:” Lige præcis. Og hvordan mener du så, det rører ved din socialfaglighed. Altså, hvis du bruger det, tænker du så det styrker eller svækker. Altså hvad evidensen kan gøre ved din...” (Diskette, 3, 29:10-29:28)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

R:” *Jamen det styrker jo selvfølgelig min socialfaglige viden, men jeg tænker også, at det styrker min vurdering i forhold til, at den jo et eller andet sted skal sælges. Altså den endelige beslutning og kompetence ligger sjældent ved os rådgivere, fordi vores kompetence ligger et andet sted, men det at man så har gjort et rigtig godt grundarbejde, kan også være med til at, enten at altså, at så kan man ihvertifald se, at der er gjort et rigtig godt stykke arbejde og man kan få påpeget, at der måske er, ligger noget til grund for den tanke, man har. Altså meget i vores arbejde skal vi jo ofte, altså vores vurderinger bliver jo tit bundet op på noget, andre eksperter har sagt. Om det så er psykologer, forælderevne undersøgelser, eller hvad det er, så er der ofte brug for, ihvertifald i de lidt større undersøgelser, at så er det jo egentlig lidt andres viden, man jo samler” (Diskette, 3, 29:29-30:24)*

Det fremgår således af Marlenes svar, at hun tænker, at hun vil anvende evidensen som information til sine beslutninger og ikke som afgørende præmis for sine beslutninger. Hun forklarer, at hun vil lade det indgå i vurderingerne og ikke basere sin beslutning på den evidens, hun måtte finde frem til. Hun kommunikerer endvidere, at hun anser evidens som en præmis, der kan styrke hendes indstilling, når den skal besluttet højere oppe i organisationen, hvormed hun, ved at inddrage evidens, søger at denne som et medie, der vil øge sandsynligheden for at hendes vurdering har gennemslagskraft hos beslutningstagerne. Ydermere kommer Marlene ind på, at man ofte har andres ekspertudsagn inddraget, som præmis i sine undersøgelser, hvormed der kan være logikker fra andre systemer, der kommer ind som præmis i beslutningerne. Det kan fx være en udtalelse fra psykologer, eller udtalelser fra eksperter, der har lavet en forælderevneundersøgelse. Derudover nævner Marlene senere, at det også kan være udtalelser fra fx skolen, hvilket betyder, at nogle eksperter vil høre til i andre systemer, som fx en lærer, der kommer fra uddannelsessystemet. Denne vil sandsynligvis vurdere barnet ud fra koden egnet/ikke egnet, hvormed det vil blive barnets evne til at begå sig i skolesystemet, der vil danne præmis for, hvorvidt barnet vurderes at have problemer. Dog vil flere af disse eksperter, som psykologer og pædagoger, også trække på logikker fra hjælpesystemet, således den overvejende del af præmisserne for ekspert vurderingerne antageligt vil komme herfra.

Samlet set kan det således konkluderes, at Marlene primært trækker på logikker fra hjælpesystemet som præmisser for sine beslutninger, i form af både koder fra sin uddannelse og erfaring fra sig selv og kolleger i familieafdelingen. Hun inddrager dog også viden fra andre systemer, idet hun fx inddrager ekspertudsagn og samarbejde med eksterne omkring familien, som fx skolen. Dette må

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

naturligvis forventes at få indflydelse på vurderingerne, men kun i det omfang, at de vurderinger de laver, giver mening i det sociale arbejde, idet der kun knyttes an til kommunikation, der giver mening.

11.5 Interview med respondent 4

Til det indledende spørgsmål om ansættelsesforhold og uddannelsesforløb oplyser Jeanette, at hun er uddannet socialrådgiver 3 ½ tilbage og siden da har været ansat i familieafdelingen i Frederikshavn kommune. Hun fortæller, hun er familierådgiver for børn mellem 0 og 18 år, men også kan have unge i efterværn, frem til de fylder 23 år. Hun har, siden endt uddannelse deltaget i kortvarige kurser bl.a. vedr. konsultativ bistand og anbringelser, men har ikke gennemgået efteruddannelse af længere varighed (Diskette, 4, 00:15-01:40).

Adspurgt om hvilke konkrete opgaver hun varetager, svarer Jeanette:

R: *”Jamen jeg varetager alle opgaver på normalområdet, øh, i henhold til Serviceloven i forhold til børn... Jamen det kan være råd og vejledning, både anonymt og ikke anonymt. Det kan være, vi laver jo mange undersøgelser, § 50 undersøgelser. Og så er det jo iværksættelse af foranstaltninger og opfølgning af det. Det er vel sådan i hovedtræk det”* (Diskette, 4, 3:10-03:34)

Der henvises i svaret en del til jura, hvormed Jeanette forholder sine opgaver til den lovmæssige ramme, de tager udgangspunkt i. Der er dermed koder fra det politiske system, der danner fundament for de opgaver, som Jeanette nærmere beskriver som værende råd, vejledning, foranstaltninger og opfølgning. Beskrivelsen er meget overordnet og opdelt i hovedområder, hvilket ikke fortæller noget om præmisser for beslutninger, men som synliggør at juraen er præmis for opgaverne indeholdt i det sociale arbejde.

For at komme nærmere ind på præmisserne for beslutningerne spørger jeg:

I: *”Så tænker jeg, om du vil nævne to konkrete opgaver du har haft, øh, så vi får to konkrete ting at arbejde med, som jeg kan spørge ind til. Hvor du har truffet nogen beslutninger eller lavet nogen vurderinger og indstillet til nogle bestemte beslutninger, eller?”* (Diskette, 4, 3:34-3:55)

Man ser i dette spørgsmål, at jeg forudsætter den organisering og beslutningskompetence, jeg i interviewet med socialrådgiveren Marlene har fået oplyst, er til stede i denne familieafdeling. Jeg

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

spørger derfor direkte ind til vurderinger og beslutninger, som er det, der kan fortælle mig noget om, hvilke præmisser Jeanette lægger til grund for sit sociale arbejde og dermed hvilke systemers logikker, hun trækker på.

Den første sag, Jeanette tager fat på at beskrive, er en sag, hvor 4 børn skal tvangsanbringes. For at komme længere ind i sagernes indhold, søger jeg at stille meget konkrete spørgsmål, som jeg håber Jeanette vil koble an til med en opbygget fortælling om sagen, således der kan komme nogle detaljer på. Jeg spørger derfor løbende ind til den vinkel Jeanette fremlægger, hvilket giver mig den type af refleksioner, jeg var ude efter hos respondenterne og denne kommunikation former sig således:

I: *"Hvis nu vi prøver at blive ved den med de fire børn der, hvordan kommer du ind i sådan en sag?"* (Diskette, 4, 4:31-4:36)

R: *"... Sådan en sag som den her. Altså da jeg. Jeg overtog den på daværende tidspunkt, men da kørte der hovedsageligt sådan noget råd og vejledning, men det har meget kørt på underretninger, øh, der kommer underretninger fra skoler og, og institutioner omkring de her fire børns trivsel og det er jo selvfølgelig dem, vi agerer ud fra. Ja, bliver kaldt ud og så får man jo en kontakt til familien, og det udvikler sig jo så til, at den her familie så også selv søger om hjælp i afdelingen her, øh. Og man forsøger at iværksætte nogle forskellige hjælpeforanstaltninger i hjemmet, men, øh, det har ikke den ønskede effekt, og så vælger man til sidst. Her blev faktisk truffet en formandsbeslutning. Og så vælger man at sætte sagen i børne – og ungeudvalget, og der bliver så truffet beslutning om, at de skal være anbragt, med tvang. Forældrene har ikke givet samtykke"* (Diskette, 4, 4:37-5:37)

I: *"Og på hvilket grundlag. Altså hvad er der sådan indsamlet. Altså, jeg tænker på, hvad er det for nogen ting, der gør, at man laver den her vurdering? Er det de her underretninger, eller skal der flere udtalelser til? Eller er det dig, der er ude og besøge og tegne et billede af det eller hvordan?"* (Diskette, 5:38-5:54)

R: *"Jamen der skal flere. Altså, jeg tænker, i forløbet har man jo. En af beslutninger der blev truffet omkring det, var at de bl.a. skulle udredes ved PR, Psykologisk Rådgivning, i forhold til at børnene, øh, hver især havde nogle vanskeligheder. Og også at man ville ind og se på, og have*

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

noget mere, et anderledes syn på, hvad er det, de kan have behov for, så der ligger en psykologisk udredning på alle fire børn. Der er lavet forælderevneundersøgelse på moren, øh, i forhold til hendes evne til at kunne varetage omsorgen for de her børn. Der er selvfølgelig hentet udtalelser fra alle de institutioner, der har med børnene at gøre. I forhold til selve sagen, øh, der ryger i børne- ungeudvalget, så er der også hentet informationer omkring begge forælders forhold. Deres arbejdsforhold; deres misbrugsforhold og sådan noget ved de forskellige institutioner” (Diskette, 4, 5:55-6:45)

I: ”De ting, som du nævner her, der er indsamlede til sagen, er det noget du tænker, der skal indsamles, fordi du tænker, det er relevant, eller hvad ser du på, øh, når lige netop de her ting skal indsamles. Er det, fordi det er det I plejer at indsamle, eller er det lovgivningen, eller er det dig, der vurderer, at det er der skoen trykker?” (Diskette, 4, 6:46-7:01)

R: ”Det tænker jeg, det i høj grad er mig, der vurderer det, fordi jeg tænker også det er vigtigt at tænke ind, at man ikke skal indsamle mere materiale, end hvad nødvendigt er. At altså, man skal jo ikke ud og indhente oplysninger omkring forælders arbejdsforhold, hvis ikke det har en afgørende betydning for de her fire børn. Så altså det har været min vurdering, hvad der har været behov for i den konkrete sag” (Diskette, 4, 7:02-7:21)

Dermed oplyser Jeanette, at det er hendes vurdering af sagens omfang og problemområder, der afgør hvilke oplysninger, der skal indhentes i sagen. At sagen er en sag for familieafdelingen, bliver vurderet efter underretninger fra familiens omverden, som ved opfølgning af rådgiveren, viser sig at indeholde problemer, der rammer koden hjælp i systemet. Til udredningen af hvilken hjælp, der er den rette og hvilken foranstaltning, der derfor skal sætte i værk, indhentes der vurderinger fra flere andre organisationer og fagpersoner. Der bliver således lagt logikker fra andre systemer ind i grundlaget for vurderingen i sagen, hvilket betyder, at vurderinger fra andre systemer også bliver en del af præmisserne for de beslutninger, der skal træffes i hjælpesystemet. Hvilke problemer der tages i betragtning og hvilke indsats disse synes at kræve, bliver vurderet af socialrådgiveren, hvorefter indsatserne skal godkendes af lederne iflg. kompetenceplanen. Det bliver således primært de logikker socialrådgiveren arbejder ud fra, som bliver præmis for beslutningerne, idet både indhentning af andres udsagn og anvendelsen af disse, primært afgøres af socialrådgiveren.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Dermed bliver det Jeanettes begrundelse for sine vurderinger og handlinger, der kan pege på, hvilke systemers logikker, der trækkes på. Jeg spørger derfor ind til det og Jeanette svarer, at det helt primært er hendes viden om børnenes forhold, der afgør, hvorfor og hvordan hun griber ind. Hun fortæller igen om oplysninger fra familiens omverden og siger, at det er oplysninger fra disse om fx misbrug og dårlig trivsel, hun baserer sin vurdering på. Idet jeg har brug for at komme et lag under dette, spørger jeg videre:

I: *"Og når du tænker, at det med misbrug er dårligt for de her børn, hvor øh, hvad baserer du det på?"* (Diskette, 4, 8:08-8:14)

R: *"Jamen det baserer jeg, altså, det, der kan jeg jo se at børnene de, altså, der jo selvfølgelig en masse faglig viden bagved. Altså, vi har jo en masse faglig viden om, hvad misbrug kan gøre i forhold til børnene, og hvordan det opleves af børnene, og hvad det er, de er i, øh. Men man kan også se det helt konkret på beskrivelserne af børnene, øh. Deres, altså, man kan se om den helt basale omsorg er, altså, om de har madpakker med i skolen, om de kommer i skolen i det hele taget. Deres hygiejne og deres så'n fysiske fremtræden og. Ja der er jo mange ting, hvor jeg tænker, at her kan man så se det, men det er jo selvfølgelig klart, vi har jo også en konkret viden om, hvad det gør at være barn i et misbrugshjem, og det er jo også en del af den viden, der bliver brug."*
(Diskette, 4, 8:14-8:56)

I: *"Og når du siger "vi har", er det så dem i afdelingen, eller hvem tænker du på?"* (Diskette, 4, 8:57-8:60)

R: *"Jo, men det ligger jo selvfølgelig både i de drøftelser, vi har her i afdelingen, og det ligger selvfølgelig også tilbage fra min uddannelse af. Der har vi jo også lært om det, og vi vil jo også rigtig gerne – og det er jo også et spørgsmål om tid – men hente mere viden på området..."*
(Diskette, 4, 8:61-9:14)

Jeanette henviser således til både viden fra uddannelse og viden i afdelingen, når hun skal beskrive den viden, en vurdering laves ud fra. De ting hun beskriver, er fx viden om det at vokse op i et misbrugshjem, udvikling og omsorg, hvilke alle må siges at være koder, der hører til i hjælpesystemet. På uddannelsen er familieområdet tillagt betydelig vægt, og idet afdelingen er

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

beskæftiget med børne – og unge familier på normalområdet, synes der at være en fin sammenhæng i at det er koder fra hjælpesystemet, fra uddannelse til organisationen, der kobles an til.

Som en del af sit vurderingsgrundlag, nævner Jeanette også børnenes faktuelle adfærd. Får de mad med i skole, kommer de i skole, er de vaskede osv. Denne tilgang, hvor Jeanette forudsættes at kende til adfærden hos børn, der trives, kan komme fra både uddannelse og almen viden gennem eget liv, idet langt de fleste mennesker vil kunne iagttage i fx forskelle som soigneret/usoigneret, sulten/mæt og lign. Jeg spørger derfor ikke yderligere ind til, hvorfra Jeanette har sin meningsforståelse af disse forhold.

Slutteligt nævner Jeanette, at de naturligvis gerne vil indhente mere viden om de forskellige områder, og også hun drager i dette forhold elementet ressourcer ind i kommunikationen, idet hun nævner, at muligheden for dette er et spørgsmål om tid. Der trækkes dermed også på logikker fra det system, der forudsætter effektivitet i familieafdelingen, hvilket antageligt er både det politiske – og det økonomiske system.

For at komme yderligere ind i præmisserne for beslutninger, i det sociale arbejde Jeanette udfører i familieafdelingen, spørger jeg ind til sager, hvor hun har været i tvivl om sine beslutninger. Dette gøres for at finde ud af, hvilke præmisser, der i disse tilfælde, bliver de afgørende. Jeanettes svar leder dog kommunikationen i den lidt anden retning, idet hun svarer:

R: *"... Jeg tror i alle sager, lige i et splitsekund, der er man altid i tvivl. Altså, fordi sagerne er jo heller ikke stationære. De bevæger sig jo op og ned hele tiden, og man kan have et langt forløb. Altså, jeg har en sag nu med en pige, som lige er blevet anbragt her til december, men den sag har jeg været i tvivl i, i 3 år. Altså, vi har forsøgt at sætte alt muligt andet i værk i den, fordi vi har haft en massiv modstand fra både mor og datteren om anbringelsen. Og der har jeg da hele tiden været i tvivl om, om anbringelse er godt for hende eller det ikke er, og selvom vi har hende, anbragt er jeg stadigvæk i tvivl..."* (Diskette, 4, 11:54-12:33)

I: *"Hvad er det så der gør, at du træffer en beslutning eller indstiller til noget bestemt?"* (Diskette, 4, 12:35-12:40)

Hertil svarer Jeanette, at det ikke er selve anbringelsen, hun er i tvivl om, men det er modstanden, der kan gøre udfaldet. Hun har derfor foretaget en del motivationsarbejde og situationen endte med at blive en frivillig anbringelse.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Dette betyder, at Jeanette ud fra eksempler som i sagerne ovenfor kan lave en vurdering og på den baggrund indstille til en given foranstaltning. Dette, har hun beskrevet, kan gøres ud fra faglig viden, som trækker på logikkerne fra hjælpesystemet. Samtidig med dette siger hun i ovenstående, at hun altid er i tvivl i sine sager, fordi man ikke på forhånd kan vide om en foranstaltning er den rette, til trods for at det er den rette faglige vurdering af indsatsen. Det forskel Jeanette henviser til her, er hvorvidt foranstaltningen giver mening for hovedpersonerne, idet manglede mening hos dem, vil gøre at de ikke knytter an til kommunikationen, familieafdelingen lægger ud og dermed kan succesen udeblive. Dette viser tydeligt den funktion hjælpesystemet har, hvor det først selv skal knytte an til kommunikation om hjælpebehov og finde den relevant i systemet ud fra koden hjælp/ikke hjælp, hvorefter hjælpesystemet så kan sende kommunikation retur, som kun vil blive opfanget af familien, såfremt den giver mening i deres system. Dette synes at foregå gennem motivationsarbejde, hvor socialrådgivere søger at skabe en evolution i familiernes systemer, der gør at de kan finde familieafdelingens kommunikation meningsfuld.

I det konkrete tilfælde med anbringelse af denne pige, beskriver Jeanette videre, at pigen gentagent stikker af fra anbringelsen, hvormed vi kan tyde, at det ikke er lykket, at få anbringelsen til at give mening frem for andre ting i pigens liv. Jeanette oplyser nemlig ydermere, at årsagen til at pigen stikker af, synes at være, at hun vil hjem til både mor og kammerater. Disse forhold giver således mere mening for pigen, end anbringelsen gør på nuværende tidspunkt (Diskette, 4, 12:40-13:57). Efterfølgende forklarer Jeanette, at det i hendes sager, der meget består af familier med teenagere, er yderst vigtigt med børnenes motivation, men at det i andre sager kan være helt andre ting, der bliver afgørende; fx om man kan undgå at adskille søskende eller muligheden for godt forældre samarbejde. Det bliver således ikke helt konkret hvilke forhold, der kan blive de afgørende i tvivlssager, men af de faktorer, der nævnes, er der ikke nogen der ligger udenfor hjælpesystemets logikker og det må dermed antages at det, som hovedregel, er disse der tillægges størst vægt. For at få dette af - eller bekræfter spørger jeg videre:

I: *"Tænker du sådan noget ind som, hvis der kommer revision på sagen..."* (Diskette, 4, 16:03-16:07)

R: *"Nej altså, ikke i forhold til revision. Det kunne jeg aldrig drømme om at tænke ind. Det er selvfølgelig klart, at hvis vi har en sag, der ryger i børne- ungeudvalget, som er en tvangssag, så er*

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

vi jo nød til at tænke ind, om det her det kan holde i børne- ungeudvalget. Altså, det er jo klart. Det er jo afgørende for, om barnet kan anbringes eller ej” (Diskette, 4, 16:08-16:30)

Hermed henviser Jeanette igen til logikker fra hjælpesystemet, idet hun helt afviser at forholde sig til revisionen, som ville trække på logikker fra det politiske system for at opfylde krav i det politiske system, og hun ydermere kun vil forholde sig krav fra udvalget, for at opnå den beslutning, hun mener, der skal træffes.

Sidste del af interviewet anvender jeg til at opnå viden om metodevalg og evt. påbudte metoder i organisationen. Dette for at få et indblik i, hvorvidt socialrådgiverens faglighed i familieafdelingen, og dermed deres vurderinger og beslutninger formes af andet end den enkeltes – og kollegernes vinkel på arbejdet. Jeg spørger:

I: *”... Er der nogle steder, hvor I bruger ensartede metoder, eller sagsgange hvor man siger her er det altså ikke den der helt individuelle. Her siger man, at ved alle unge under 10, de skal i en plejefamilie eller ved alle børn af misbrugere, de skal igennem psykologforløb. Altså, har I sådan nogen standarder?” (Diskette, 4, 19:13-19:35)*

R: *”Uhm... Nej ikke umiddelbart. Altså, jeg vil. Nej vi har tit snakket om det. Altså, jo, vi har en. En model som vi så og sige altid anvender. Det er Familien i Centrum. Om man kan kalde det en standard eller det er en faglig metode, eller hvad man kan. Men det er da ihvertifald noget, man har besluttet øh, som metode i Frederikshavn Kommune. Og man kan sige det er en metode, der i høj grad inddrager forælder og barnet.” (Diskette, 4, 19:39-20:27)*

Hermed tilkendegiver Jeanette, at der er en fælles tilgang til arbejdet med børn og unge i kommunen i form af Familien i Centrum⁸. En model der beskriver, hvem der inddrages hvornår af de professionelle, og at familie og den unge så vidt muligt altid inddrages. Det er således på forhånd bestemt, hvordan og med hvem eventuelle problemer bør søges løst, hvilket pålægger socialrådgiverne en relativ fast procedure for samarbejdet med familien og andre professionelle.

---

⁸ Beskrives på kommunens hjemmeside som en trinmodel for samarbejdet mellem skole, ungdomsafdeling, familieafdeling og sundhedsafdeling

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

(http://www.frederikshavn.dk/NR/rdonlyres/C871D273-B15E-47E8-8C62-E194A23791B0/0/47059108_v1_ManualIudgave2007FamilieniCentrum.pdf)

Familien i Centrum vil således påpege, hvem der skal tilkendegive deres vinkel på sagen, og hvem der dermed få en vinkel med i vurderingsgrundlaget. Der kan dermed ad denne vej komme koder fra andre systemer som fx uddannelsessystemet ind i billedet. Den endelige implementering af disse koder, som præmis for socialrådgiverens senere beslutninger, afgøres dog af socialrådgiveren selv, hvormed det bliver de oplysninger, der giver mening for socialrådgiveren, der kommer med som præmis. Dette betyder, at de udvalgte vinkler formegentlig giver mening for koder fra hjælpesystemet, såfremt de ikke tilhører dem, og dermed kommer koder fra andre systemer ikke usorterede med i beslutningsgrundlaget i familieafdelingen.

De andre systemer kan dog antages at give mening på forskellig vis, enten ved direkte at ramme familieafdelingens koder for hjælp/ikke hjælp, eller fx ved at ramme koder om at barnet vil blive smidt ud af folkeskolen, såfremt det ikke får tildelt en kontaktperson til lektiehjælp, hvilket potentielt vil efterlade familieafdelingen med større problemer, end de vil stå med, såfremt de kobler an til uddannelsessystemets koder i første omgang. Det kan derfor ikke udelukkes, at koder fra andre systemer indgår som præmis for visse beslutninger i familieafdelingen, med idet koblingen vælges af hjælpesystemet, må det medtagede formodes at være det, der giver størst mening for hjælpesystemet, hvilket igennem den øvrige del af interviewet helt primært fremstår som værende logikker fra hjælpesystemet selv.

Jeg spørger videre ind til, hvordan Jeanette vil opleve et påbud af metoder, for at få indblik i holdningen til evidensens implementering i socialt arbejde.

I: *"Hvordan tror du, du vil opleve det, hvis der var pålæg om handlinger ud fra bestemte vurderinger? Hvis du vurderer sådan, så gør vi automatisk sådan?"* (Diskette, 4, 20:40-20:48)

R: *"Det tror jeg da vil være... Det vil da hindre mig i mit arbejde i en vis grad. Det tænker jeg. Altså, det er. Fordi vi. Jamen, det ved jeg ikke, jeg har det bare sådan, at der er jo ikke to sager, der er ens, der er jo ikke to børn, der er ens. Der er jo ikke, så der skal altid være mulighed for at tænke anderledes i nogen sager. Man kan godt grundlæggende have en metode, man kan, altså, det ved jeg ikke, børnelinealen eller et eller andet, hvor man siger, det er den vi vurderer ud fra, tænker jeg, men der skal bare være plads til, at man også kan sige, jamen, den her sag, den ligner altså ikke de andre. Der kan jeg ikke gå ind i en model og sige: Det er her barnet det er. Altså, det er. Vi har nok*

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

et ønske om, for at ensarte vores rådgivning i højere grad, fordi vi er en sammenlagt kommune, at vi havde nogle overordnede standarder for, hvordan vi arbejder. Og det er jo selvfølgelig også meget i forhold til at ensarte det serviceniveau vi har, men også, at vi tænker jo selvfølgelig forskelligt og det skal vi også, altså, det er ikke det. Men på nogle punkter var det rart, at vi var lidt mere overordnede enige. Og så selvfølgelig med plads til hver af vores egne vurderinger. Og det har vi egentlig også på vej, men vores besparelser gør jo så, at det ikke lige kan blive nu og her...”
(Diskette, 4, 20:50-22:06)

Jeanette giver hermed udtryk for et ønske om en ensartet praksis, hvilket hun primært begrundes med at kunne tilbyde borgerne et ensartet serviceniveau og at udligne forskelligheder, som stammer tilbage fra, at den nuværende kommune bestod af flere mindre kommuner. Hun kommunikerer hermed et ønske om øget retssikkerhed for kommunens borgere, hvilket antageligt giver umiddelbar mening på baggrund af den nævnte kommunesammenlægning. Jeanette giver ikke udtryk for et ønske om en evidens baseret praksis, eller en evidensinformeret praksis med baggrund i et ønske om at opkvalificere praksis. Det understreges tværtimod, at der skal være plads til forskelligheder, og at det ikke er muligt at sidestille hverken sager eller børn.

Slutteligt i interviewet spørger jeg yderligere ind til denne del, og Jeanette tilkendegiver, at hun vil lytte til bedre viden, men ikke vil basere sine beslutninger herpå, idet hun kender familien og herudfra har sine egne overbevisninger. Jeanette giver således gennem hele interviewet udtryk for, at en vurdering og efterfølgende beslutning vil blive truffet ud fra det, der i det foreliggende materiale, giver mening for hende som familiens socialrådgiver i henhold til hendes uddannelse, erfaring og sparring med andre socialfaglige i afdelingen.

11.6 Delkonklusion for de to socialrådgivere i Familieafdelingen

Begge rådgivere arbejder med familier indenfor normalområdet og er ansatte i den samme organisation. Dette afspejler sig i deres henvisninger til, hvilke kompetencer de har, samt hvilke rammer, de skal udføre socialt arbejde indenfor.

Marlene, som er første respondent fra familieafdelingen, trækker tydeligvis på sin uddannelse, både i sin tilgang til det sociale arbejde og konkret med viden fra bl.a. sin bachelor opgave. Hun trækker endvidere på kurser vedr. det sociale arbejde i en familieafdeling, samt på sine kollegers erfaringer og lederes anvisninger. Marlene udtrykker ønske om at inddrage mere evident viden, men dette bremses af de prioriteringer, hun er nødt til at foretage, hvilket betyder hun også, i begrænset

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

omfang, inddrager ressourcer, og dermed logikker fra det politiske – og økonomiske system, i sit arbejde.

Overordnet set trækker Marlene således helt overvejende på logikker fra hjælpesystemet, til trods for at hun også inddrager ressourcer som præmis for sine beslutninger i det sociale arbejde.

Jeanette synes ligeledes at trække på logikker fra hjælpesystemet, idet hun beskriver helhedsorienterede tilgange, identifikation, beskrivelse og vurdering af sociale problemer, hvorudfra hun træffer beslutning om, hvilken indsats hun indstiller til. Jeanette giver igennem disse beskrivelser udtryk for at lytte meget til sin egen erfaring, og fagligheden synes meget påvirket af arbejdet i familieafdelingen. Dette drejer sig både om Jeanettes egen erfaring, men også kollegers erfaringer bliver der henvist til, og da disse også synes at trække på logikker fra hjælpesystemet, bliver det hjælpesystemets elementer, der indgår som de primære i præmisserne for beslutninger. Idet kollegernes præmisser for beslutninger ikke er undersøgt, vil disse kun kunne betragtes som værende begrundede antagelser fra min side. Begrundelsen er, at der ikke er henvist til andre logikker, når respondenterne har henvist til deres kolleger, hvilket indikerer at kollegerne også trækker på hjælpesystemet som det primære.

At de elementer, der trækkes på i beslutninger, er grundlagt i uddannelsen og samtidig er de elementer, der danner grundlag for praksis, synes tydeligt i interviewene, idet det fremkommer, at logikkerne fra hjælpesystemet ikke bliver erstattet af logikker fra andre systemer, når det sociale arbejde skal udføres i praksis. Elementerne fra andre systemer bliver, iflg. respondenterne, anvendt som de handlingsrammer, den ønskede hjælp kan udføres indenfor, hvormed de bliver nødvendige koblinger i hjælpesystemets handleside og ikke erstatninger for anvendelse af hjælpesystemets koder.

I beskrivelserne af præmisserne for deres vurderinger, trækker begge respondenter fra familieafdelingen således primært på logikker fra hjælpesystemet. Dette gør de med baggrund i deres egen viden, viden frembragt gennem både studie og erfaring, deres kollegers viden og inspiration udefra fra forskellige eksperter og organisationer.

Der hvor de adskiller sig i deres beskrivelser, er i delen omkring evidens anvendelse i socialt arbejde, hvor den første respondent finder det meget ønskeligt, at dette kunne indgå og mener, det vil kvalificere de faglige vurderinger, hvorimod respondent to giver udtryk for, at pålagte metoder og handlinger er uønskede i det sociale arbejde, idet det vil hæmme den enkelte rådgiver i de konkrete sager.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Begge henviser slutteligt til, at evidensens implementering i dette sociale arbejde er forhindret af ressource mangel, hvilket betyder, de begge trækker på logikker fra det politiske - og evt. det økonomiske system, som udgørende en ramme for det arbejde, der trækker på hjælpesystemets koder.

11.7 Analyse af evidensbevægelsens indflydelse på socialrådgiverfagligheden

Hvordan denne faglighed må forventes at blive påvirket af evidensbevægelsen var sidste del af spørgsmålet i problemformuleringen. Jeg vil derfor i det følgende, ud fra den faglighed jeg er nået frem til i de to delkonklusioner, søge at analysere hvordan fagligheden kan forventes at blive påvirket af evidensbevægelsen. Dette vil jeg bl.a. gøre med udgangspunkt i de to teorier om evidensbevægelsens og effektiviseringens konsekvenser, nævnt i afsnit 7.0, og gennem dele af interviewene, hvorigennem jeg vil søge svar på hvordan evidensbevægelsen må forventes at påvirke socialrådgiverfagligheden.

Idet den faglighed jeg når frem til, i den primære del af analysen, er nogenlunde fælles for alle respondenterne, er det ikke umiddelbart muligt at undersøge, hvorvidt en bestemt faglighed synes at give en bestemt holdning til evidensbevægelsen. Dog kan jeg med udgangspunkt i interview nr. 3 med Marlene konstatere, at hun har den mest positive holdning til evidensbaseret praksis. Marlene svarer bl.a. i følgende, at hun gerne ser mere evidens i socialt arbejde, idet hun mener det vil styrke socialfagligheden:

I:” *Lige præcis. Og hvordan mener du så det(læs: evidens) rører ved din socialfaglighed. Altså, hvis du bruger det, tænker du så det styrker eller svækker. Altså hvad evidensen kan gøre ved din...*” (Diskette, 3, 29:10-29:28)

R:” *Jamen det styrker jo selvfølgelig min socialfaglige viden, men jeg tænker også, at det styrker min vurdering i forhold til, at den jo et eller andet sted skal sælges...*” (Diskette, 3, 29:29-29:37)

Ydermere siger Marlene senere, at direkte pålæg om bestemte handlinger i bestemte sager ikke vil føles underminerende for hende. Jeg forsøger som interviewer at provokere Marlene, idet hun er meget positiv overfor evidensimplementering, hvilket evt. kan skyldes at hun ikke har reflekteret over mulige scenarier med direkte pålæg fra ledelsen. Dette forløber således:

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

I: ”Hvad så hvis det kom en anden vej rundt. Nu siger du også, det er tidskrævende at undersøge de her ting. Hvis nu det var jeres afdelingsleder, Henrik, der kom og siger ”Jamen ved I hvad, der er evidens for at børn af alkoholikere, de har skide godt af at komme på højskole. Nu skal I sende alle dem på højskole” Eller hvad det måtte være. Hvordan ville du have det med det, hvis der kom sådan et pålæg om en bestemt måde, man skulle gøre...?” (Diskette, 3, 30:42-31:03)

R: ”Jamen, det tror jeg ikke jeg vil have noget problem med, fordi vi forsøger meget at arbejde ud fra en ensartet måde her i afdelingen. Fordi jeg tænker at, at være borger i Frederikshavn Kommune skulle gerne være ens, uanset om de har mig som rådgiver, eller de har min kollega. Selvfølgelig er vi forskellige, fordi vi er forskellige personer, men hvis man siger i afdelingen. Jamen vi vælger ud fra evidens, eller et eller andet, en bestemt retning” så vil jeg ikke have et problem med det. Jeg tænker det vil være til gavn for borgerne i kommunen” (Diskette, 3, 31:08-31:34)

Marlene giver således klart udtryk for, at hendes holdning til evidensens indføring i socialt arbejde, er positiv, idet den både vil styrke hendes faglighed og gavne borgerne i kommunen. Sidstnævnte betragtning kom også respondent 2 med, hvilket bestyrker antagelsen om, at denne semantik om retssikkerhed findes meningsfuld på baggrund af den netop overståede kommunesammenlægning, som organisationen nødvendigvis har måtte forholde sig til. De holdninger Marlene har til evidensbaseret og fælles handlinger kan skyldes den nylig afsluttede uddannelse og de efterfølgende opgraderende kurser på området. Disse kan gøre, at det ikke ligger fjernt for Marlene at anvende evidens i sine vurderinger, ligesom hun ser dem som kvalificerende og ikke kontrollerende. De kan dog også skyldes et behov for forenkling af omverdenens kompleksitet, idet Marlene ikke har været i praksis særligt længe og dermed kan have brug for yderligere evolution af sin struktur, før der er tilstrækkeligt med tilslutningsmuligheder til at rumme mere af kompleksiteten i praksis.

Kollegaen, Jeanette, ser anderledes på evidensbevægelsens implementering i det sociale arbejde. Kommunikation om dette forløber bl.a. således.:

I: ”... Men hvordan tænker du så, det vil påvirke din socialrådgiverfaglighed, hvis du vidste, at de kører efter nogen forskningsresultater, frem for den vurderingen du kommer med? Og måske er den

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

i overensstemmelse, men måske er den ikke. Hvad tænker du? Hvordan tænker du det vil påvirke din faglighed?” (Diskette, 3, 24:52-25:07)

R: *”Jamen, jeg ved ikke. Generelt har jeg det da meget sådan, at jeg vil meget meget nødtigt handle ud fra nogen, på forvejen, nedskrevne et eller andet, eller øh. Det tror jeg da sådan rent personligt vil falde mig svært.” (Diskette, 3, 25:17-25:30)*

I: *”Ud fra hvilke overvejelser, altså...?” (Diskette, 3, 25:31-25:33)*

R: *”Nok ud fra den betragtning, at jeg tænker, at, øh, at selvfølgelig skal man i høj grad lytte til alle de her ting, der er, og de skal tages med i betragtningen, men jeg tænker, der er også en del af det, der kan henholdes til, at man kender det her barn personligt, og at man selv har en opfattelse af, hvordan er det tingene de er, når man er ude og røre ved dem og altså... ” (Diskette, 3, 25:43-26:07)*

Jeanette tilkendegiver således, både med sine svar og sine længere tænkepauser, før hun svarer, at det er svært at have en ligetil holdning til dette emne. Hun vil godt lade evidensen informere praksis, men giver udtryk for, at kendskabet til den personlige kontekst må veje tungere end evidens i det sociale arbejde. Hun erkender sig dermed enig med, de der ikke mener, socialt arbejde bør bero på evidens og også kun skal indgå som information, i det omfang socialrådgiveren finder det bør indgå som præmis for beslutningerne. Dermed bliver det socialrådgiveren, der alene afgør om gældende viden på det sociale område skal finde anvendelse i praksis, samt i hvilken grad dette bør ske. Dette kan både være et udtryk for, at Jeanette har været længere tid i praksis og derfor ikke umiddelbart knytter an til kommunikation, der baseres på koder fra det videnskabelige system. Det kan dog også skyldes, at hun som praktiker kan håndtere en større kompleksitet i sin omverden og at forenklede metoder derfor ikke forekommer hende meningsfyldte.

Disse to ovennævnte synspunkter adskiller sig dermed væsentligt, idet Marlene er villig til at lade evidensen tale for sig selv og indgå som præmis for beslutninger i socialt arbejde, uanset hvilken holdning den enkelte socialrådgiver måtte have til emnet. Jeanette derimod udtrykker, at evidens kun bør inddrages af socialrådgiveren, når denne finder det relevant, og evidens vil dermed blive

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

underlagt socialrådgiverens vurderinger og kun indgå som præmis, når socialrådgiveren føler for det.

Marlene vil dermed bevæge sig mellem det smalle og det brede evidensbegreb, idet hun både er villig til at lave beslutninger basere sig på evidens, ligesom hun er tilhænger af, at praksis i langt højere grad lader sig informere af evidens. Jeanette vil kunne placeres som tilhænger af et meget bredt evidensbegreb, idet hun godt vil inddrage evidens som en del af vurderingsgrundlaget, men hvordan og hvor meget, mener hun, bør afgøres af socialrådgiveren.

I interviewene med de to socialrådgivere fra Statsfængslet er der ikke direkte kommunikation om evidens og evidensens anvendelse i socialt arbejde, men der bliver talt om holdninger til anvendelsen af fælles redskaber, samt hvordan pålagte metoder opleves.

Her fremgår det tydeligt, at begge ser fælles metoder, i dette tilfælde handleplanen, som værende et kontrol værktøj og ikke et kvalificerende redskab i det sociale arbejde. De oplyser begge, at handleplanerne er noget, de bliver målt og vejjet på og ingen af dem giver udtryk for, at metoden kan give anledning til socialfaglige refleksioner, hvilket sandsynligvis vil være en kvalificering af det sociale arbejde. At handleplanerne er et fælles redskab, en metode og ikke en evidensbaseret af socialt arbejde, er jeg helt bevidst om, men idet det er eneste fælles faglige redskab på Statsfængslet, inddrager jeg dette for at søge information om holdninger til evidensbaseret og dets følger. Jeg baserer muligheden for denne sammenligning på, at både evidens og handleplanerne kan iagttages som forenklingsmekanismer fra andre systemer og at de begge repræsenterer påbudte metoder og dermed kan forventes at sige noget om socialrådgivernes holdninger til implementering af evidens i socialt arbejde.

I interviewene siger begge socialrådgivere, at de oplever handleplanerne som noget, de helt primært prioriterer, fordi de af direktoratet bliver målt og vejjet på disse handleplaner. Dette formuleres bl.a. således:

R: ”... Vi har jo handleplanen her, og den er jo også påbudt, den skal være startet indenfor et bestemt- Det skal startes på dato, men det kan jo også være svært at starte den på en dato, hvis du har en, der skal løslades på fuld tid, som ingen steder har at bo. Hvad prioriterer man så ikke? Ham der ingen steder har at bo, men det er det andet vi bliver målt og vejjet på herude. Det er handleplanerne vi bliver målt og vejjet på” (Diskette, 1, 28:17-28-33)

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

R: *”Det påvirker det negativt, synes jeg. Fordi at, det er det der kassetænkning, og det hænger ikke sammen, fordi de er så forskellige, og deres behov er så forskellige. Og det der med at vi skal putte dem ind i nogle kasser, og det skal helst så’n kunne måles og vejes på de samme ting. Og som sagt, det der med at skrive en handleplan, jamen altså. Jamen det er meget fint, men hvad hjælper det og sidde på Benny, der er førtidspensionist, og som sidder her for tiende gang. Men lad mig hellere bruge krudtet på ham den 18 årige. Altså, der kunne jeg godt tænke mig en større frihed til selv at vælge nogle gange, fordi at jeg tror ikke, vi ville lave mindre. Men nogle gange, det der med at blive målt og vejet på. Vi kan jo blive, altså, blive målt og vejet på om vi har lavet en handleplan to dage for sent og fuldkommen åndssvagt, fordi det sker der jo intet ved”* (Diskette, 2, 19:29-20:14)

Det fremgår således tydeligt, at der fra socialrådgiverne primært kobles an til kommunikationen om handleplaner således, at det får mening som et redskab, der anvendes til at kontrollere deres arbejde med. Ydermere synes de ikke at koble an til den mening, der evt. måtte være med at have dette fælles redskab og den kan dermed ikke koble an til deres socialfaglighed og blive meningsfuld på denne måde.

Dette er et godt eksempel på, hvordan kommunikationen om implementeringen af fælles tilgange, eller evidente metoder og evident viden, kan gøre hele forskellen på, hvordan det bliver modtaget i praksis. Opfattes det som kvalificerende i det sociale arbejde, som det fx gør i interviewet med Marlene, eller opfattes det som et kontrol redskab, der underminere socialrådgiverens faglige autonomi, hvilket de resterende respondenter synes at opleve eller være på vagt overfor.

Metoden kan have flere funktioner og handleplanernes funktion med at gøre socialt arbejde målbart, behøver ikke være en misforståelse af den udlagte kommunikation, idet effektivitet og evaluering af socialt arbejde er sat højt på den politiske dagsorden i tiden. Dette kan være på baggrund af netop det politiske systems dilemma i forhold til at løse store sociale problemer indenfor en valgperiode. Da dette ikke er muligt søger de at skabe tillid hos vælgerne gennem lovning om løsning og sandsynliggørelsen af dette foregår bl.a. gennem evalueringer og derudfra valgte implementeringer af bestemte metoder i socialt arbejde.

Det politiske system kan således vise, at de holder mere øje med arbejdet med indsatte i Statsfængslet gennem måling af socialrådgivernes arbejde på stedet. Og gennem handleplanen holder de ikke alene øje, men de kan også kommunikere til vælgerne, at der er udarbejdet planer for de indsatte med henblik på at få dem ud af kriminalitet og leve en lovlydig tilværelse, når de

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

kommer ud af fængslet. Dermed kommunikerer det politiske system, at de vil løse kriminalitetsproblemet på sigt, bl.a. gennem disse handleplaner, ligesom de sørger for, at socialrådgivernes arbejde i fængslerne får et konkret formål og bliver målbart, således indsatser og resultater kan anvendes i kommunikationen.

Denne måde at bringe effektivisering og evaluering ind i socialt arbejde, synes ud fra empirien i denne opgave at være ganske svær at kombinere med noget, socialrådgiverne kan implementere som en del af deres socialrådgiverfaglighed. De kobler derfor ikke an til den politiske kommunikation om formålene med at gøre socialt arbejde mere effektivt og målbart, men får i stedet aversioner mod denne tendens i socialt arbejde. Dette kan være med god grund, idet selve formålet med hjælpesystemet synes at kunne undermineres af denne vej, idet hjælpesystemets netop er at hjælpe med inklusion af de ekskluderede fra andre systemer. Bliver hjælpesystemet effektiviseret på samme måde som de øvrige systemer, vil det også blive et 1. ordens system, der befinder sig i en ikke-refleksiv iagttagelse, hvor forskellen kan risikere at blive hurtig sagsbehandling/langsom sagsbehandling frem for inklusion/eksklusion i forhold til hjælp ikke hjælp. Dette skal forstås således, at hjælpen ydes ud fra at leve op til hurtig sagsbehandling, frem for at nå måles med inklusion i et system vedkommende er ekskluderet fra. Dermed vil hjælpesystemet risikere at påbegynde sin egen eksklusion, idet borgere, der ikke får løst deres problem den hurtige og effektive sagsbehandling, vil blive ekskluderede, når hjælpen er ydet uden det ønskede resultat. Dermed kan det så blive private hjælpeorganisationer, der må samle op fra hjælpesystemet, hvilket jeg bl.a. oplevede som socialfaglig konsulent i Scleroseforeningen, hvor min primære opgave var at kommunikere ankesager, når hjælpesystemet havde ekskluderet borgere fra en given hjælpeforanstaltning, og dermed ekskluderet dem fra en del af hjælpesystemet til en anden.

Inddragelse af evidens på baggrund af et politisk ønske om at kommunikere effektivitet og evaluering til borgerne med henblik på at opnå større tillid til, at de på sigt kan løse de større sociale problemer i samfundet, synes dermed at kunne påvirke socialrådgiverfagligheden på en måde, der ændrer den forskel socialrådgivere skal iagttage i, fra inklusion/eksklusion til hurtig sagsbehandling/langsom sagsbehandling. Den vil dermed kunne skabe en ændring af store dele af de organisationer, der trækker på hjælpekode og sandsynliggøre en reduktion af inklusionsfunktionen i vores samfund.

At dette kan ske synes samtidig at hænge sammen med, at socialrådgiverne ser standardisering og effektivisering som noget, der ikke indgår i deres socialrådgiverfaglighed og dermed reflekteres der

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

ikke umiddelbart over målinger og evalueringernes mulighed for at kvalificere socialt arbejde. Dette fremkom især i de to sidste interviews, hvor det blev kommunikeret, at handleplanerne blev iagttaget som et pålagt redskab, der skulle anvendes til kontrol, men hvor det ved direkte spørgsmål om evt. fordele ved ensartethed, blev det klart, at redskabet også var ophav til samarbejde og refleksioner på tværs af faggrupper i organisationen. Dette lød bl.a. således:

I: *"Er det så nogen vinkler på det, hvor du tænker, at der er det en smadder givtig ting, at vi har fælles redskaber og nogle påbudte metoder?"* (Diskette, 1, 29:11-29:19)

R: *"Ja altså i forhold til handleplanen kan jeg sige dig, den minder meget om ressourceprofilen, på nær handleplaner afslutter med indsatsområder, beskrivelse af dem, hvem gør hvad. Øh. Det giver et overblik. Det gør jo også at man går ind og får snakket om alle de her nødvendige punkter, der skal belyses. Øh. Vi bruger det også, når vi har fængselsfunktionærerne med. Så kan han jo også ligesom. Bagefter så møde vi lige om det her. Er det det vi blev enige om, vi snakker om og fx Jeg tager også den indsatte ind, hvis det er en der siger, at han gerne vil det..."* (Diskette, 1, 29:20-29:53)

I: *"... Nu siger du lige før "Vi slipper jo ikke udenom at skulle beskrive dem" men altså, hvorfor gør man ikke det? Er det i forhold til lovgivningen, i forhold til at man bliver kontrolleret, eller er det i forhold til det er vigtigt socialfagligt eller?"* (Diskette, 2, 24:20-24:32)

R: *"Jamen jeg vil da sige, at når man tager en systematisk sags arbejde, med, det er jo sådan altså i vores handleplaner. Vi indhenter fakta oplysninger og laver en beskrivelse og en vurdering og handlinger. De der ting ikke. Og det er du jo også. Man er jo også nød til at sætte sig ned og reflektere, altså for at... Hvad er det her for et menneske og? Altså, på den måde synes jeg, for ligesom at sige, jamen hvad er det, der vil være godt for ham. Altså kombinationer mellem de fakta oplysninger du har og den beskrivelse du laver og så det indtryk, man danner sig af ham. Altså når du mærker ham og ser ham og hører ham, ikke..."* (Diskette, 2, 24:33-25:05)

Hermed fremkommer kommunikation om, at handleplanerne som fælles metode og bidrager til at koordinere, kommunikere og reflektere i det sociale arbejde. Disse er i høj grad elementer af den socialfaglighed, der ønskes opnået gennem socialrådgiver uddannelsen og dermed dele af en faglighed, der trækker på logikker fra hjælpesystemet. Det illustreres således, at det igen er

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

afhængigt af den vinkel og den forskel, man iagttager ud fra, hvilket billede man vil få. Ser man påbudte, ensartede metoder som instrument ud fra en ansats vinkel i forskellen kontrol/ikke kontrol, eller ser man den ud fra en socialfaglig vinkel i forskellen refleksion/iagttagelse, vil den form, man ender op, med være helt afgørende for opfattelsen af pålæg i det socialfaglige arbejde og dermed også for påvirkningen af den socialrådgiverfaglighed, der kobler an til kommunikationen.

Evident viden vil dermed kunne implementeres i socialrådgiver fagligheden som en kvalificering, såfremt den bliver kommunikeret på en måde, der giver netop fagligheden mulighed for at koble an til evidensen og anvendelsen af denne.

Men vil det dermed kunne løse politikernes problem omkring tillid fra borgerne, uden at den nødvendigvis skal underminere den sociale faglighed og gøre hjælpesystemet til en 1. ordens system, der dermed også vil ekskludere borgere, fra dele af systemet til andre dele, og efterhånden få en anden funktion, end den systemets opståen bestod af?

Dette synes usandsynligt, idet implementering på baggrund af et ønske om at formidle effektivitet og optimal ressourceanvendelse vil gøre det nødvendigt at basere den sociale indsats på de metoder, der er evidens for effekten af. Evidensbevægelsen medfører dermed en ny kode i hjælpesystemet, der nødvendigvis må tilsidesætte den eksisterende kode, idet hjælp fra hjælpesystemet ikke altid synes at bestå af den mest effektive eller bedst målte intervention. Kontekster, psykologiske forhold, evolution i både de psykiske systemer og deres omverden, kan alt sammen gøre det nødvendigt at tilpasse eksisterende viden til klientens individuelle forhold, hvilket betyder, at ønsket om effektivitet til tider må sættes i baggrunden, hvilket også blev beskrevet, i forskellige udgaver, gennem alle interviewene. Kombinationen af politikernes behov for formidling af effektivitet og bevarelse af socialrådgiverens faglighed, synes dermed vanskeliggjort, idet basering af hjælpearbejdet, på koder om effektivitet, umiddelbart vil skubbe socialfagligheden i baggrunden. Det kan være netop det, der er sket i de dele af forvaltningerne, som har med ydelser til borgerne at gøre, som deres primære funktion. Dette drejer sig bl.a. om boligstøtte, personlige tillæg, kontanthjælp ect. Disse områder har gennemgået en stor effektivisering jf. politikernes ønske om at kommunikere optimal ressourceanvendelse til borgerne, og jeg ønskede derfor også at have interviewet nogen fra disse ansættelsesområder. Problemet var, at jeg ikke kunne finde frem til socialrådgivere ansat på områderne. Kun på kontanthjælp området, kunne jeg finde en enkelt uddannet socialrådgiver i kommunen, hvilket ikke var tilstrækkeligt til, at jeg kunne søge at finde frem til ud fra den forskel jeg havde valgt i form af uddannelse contra medlemskab af en organisation. At der ikke er socialrådgivere ansat på disse områder kan være et udtryk for netop den

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

effektivisering, der har fundet sted på ydelses – og beskæftigelsesområdet. Området er gjort langt mere målbart og koderne er blevet selvforsørgelse/ikke selvforsørgelse og beskæftigelses/ledighed, hvilket har skubbet elementer som helhedssyn, kommunikation, psykologi og netværk i baggrunden, hvormed områderne antageligt ikke længere appellerer til ansættelse af socialrådgivere. Jeg baserer denne iagttagelse på den nuværende situation og situationen for 8 år tilbage, hvor jeg selv var ansat på kontanthjælpsområdet og hvor ca. hver 4. ansatte var uddannet socialrådgiver. Den samme tendens hører jeg om fra tidligere kolleger og samarbejdspartnere, hvilket gør det muligt, at dette er en tendens, som viser at politisk kommunikation om effektivitet og målbarehed ikke er koder, der giver mening for socialrådgiverfagligheden.

Evidens i socialt arbejde må derfor anvendes som en styrkelse af socialrådgiverfagligheden og ikke primært som et redskab til effektivisering og måling af dette sociale arbejde, så den kan kommunikere med de socialfaglige. Det sandsynlige er, at den kan indgå som en del af præmisserne for beslutningerne i det sociale arbejde og ikke som den præmis, man alene baserer sine beslutninger på, hvilket understøttes af den måde respondenterne, gav udtryk for, primært at ville anvende evidens på. Evidensinformeringen af socialt arbejde bliver, som hos langt de fleste der deltager i evidensdebatten, således den vej man må gå, hvilket ikke løser det politiske systems legitimerings problem, men det kan stadig hjælpe det på vej og er dermed ikke i modstrid med ønsket om skabelse af større tillid hos borgerne.

11.8 Delkonklusion om evidensens indflydelse på socialrådgiverfagligheden

Det tyder ud fra interviewene på, at socialrådgiverfagligheden kan blive påvirket på forskellige måder af evidensbevægelsen, alt efter hvilken måde den implementeres på.

For at implementere den, således den bliver en del af socialrådgivernes præmisser for beslutninger, skal den give mening for den faglighed, de besidder. Evidensen skal derfor præsenteres og tilbydes, som værende noget, der kan kvalificere beslutningerne i socialt arbejde, idet evidensen kan tages i anvendelse, når problemstillinger og kontekster er sammenlignelige.

Såfremt evidensen kommunikerer ud, som værende et politisk redskab til at skabe effektivitet og målbarehed i det sociale arbejde, synes evidensen af socialrådgiverne, at blive eksternaliseret fra deres faglighed og oplevet som kontrol og pålæg ovenfra. Socialrådgiverfagligheden opleves dermed ikke kvalificeret af evidensen, men tværtimod synes denne form for evidensimplementering at kunne føre til, at koderne fra hjælpesystemet bliver skubbet i baggrunden for andre koder, der

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

handler om emner som hurtig sagsbehandling og evaluering, hvilket ikke er primære elementer i socialrådgiverfagligheden. Evidensens formål, og deraf følgende implementeringsform, synes således at blive det afgørende for evidensens indflydelse på socialrådgiverfagligheden.

12. Samlet Konklusion

Formålet med opgave var at undersøge, hvilke koder socialrådgiverne trækker på, når de udøver socialt arbejde og derigennem at finde frem til, hvad fagligheden i praksis baseres på.

Dernæst var målet at søge svar på hvordan denne faglighed måtte forventes at blive påvirket af evidensbevægelsen. Problemformuleringen kom deraf til at lyde som følger:

”Er socialrådgiverens faglighed, på tværs af organisatoriske tilhørsforhold, primært baseret på fælles uddannelse eller synes fagligheden knyttet til den organisation den enkelte socialrådgiver er medlem af, og hvordan kan denne faglighed forventes at blive påvirket af evidensbevægelsens indtog i socialt arbejde?”

Første respondent Tina trak meget på sin erfaring fra tidligere ansættelsesforhold, og lod denne danne præmis for flere af sine beslutninger. Derudover kom både uddannelse og nuværende beskæftigelse ind som præmisser i vurderingerne, og Tina trak således umiddelbart på logikker fra hjælpesystemet. Dog var der en del henvisninger til lovgivning, som er en logik fra det politiske system, men da det er et af de systemer, der trækkes på som ramme i hjælpesystemet og som indgår i uddannelsessystemet på socialrådgiveruddannelsen, og da den anvendes i 2. ordens iagttagelse i hjælpesystemet, er den på ingen måde i modstrid med en socialfaglighed, der helt primært trækker på hjælpesystemets koder.

Anden respondent Helle trak på logikker fra sin uddannelse i form af bestemte opgaver, erfaringer fra jobbet på Statsfængslet, og endvidere trak hun på det, hun betegnede som egen livserfaring. Alle referencer, til hvilke logikker hun anvendte som præmis for sine beslutninger, synes at være en del af hjælpesystemet, idet der bl.a. indgik helhedssyn, motivationsarbejde og relationsarbejde. En del af præmisserne, blev dog fremlagt som værende en del af personligheden, hvormed mennesket i funktionen også vil komme til at påvirke præmisserne for beslutningerne, men idet viden fra livet og viden fra uddannelsen kan være svære at adskille, blev der ikke spurgt ind til refleksioner, som kunne føre til en mulig analyse af dette.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Tredje respondent, Marlene, trak meget på sin uddannelse, kurser og ønskede også mere anvendelse af evidenteret viden i praksis. Hun var således tydeligt præget af logikkerne fra uddannelsessystemet, som primært trækker på hjælpesystemets logikker, men også på fx det videnskabelige system og det politiske system. Endvidere udtrykker Marlene, at hun trækker på sine kollegers erfaringer og viden, hvilket peger på, at det er af stor betydning, hvorvidt andre i organisationen trækker på andre logikker, idet dette så vil påvirke den enkelte socialrådgivers faglighed. Dette er ikke undersøgt, men det antages at kollegerne ligeledes primært kobler an til hjælpesystemet, idet der ikke gives udtryk for andet, når der henvises til kollegers sparring.

Sidste respondent Jeanette giver udtryk for at trække på sin erfaring fra familieafdelingen, samt sine kollegers viden og erfaringer. I beskrivelserne af udvalgte sager fremgår det, at hun indtager et helhedssyn, hvorfra hun udvælger præmisser for sine vurderinger, hvilket hun gør ud fra bl.a. viden om børns opvækstvilkår, skadelige påvirkninger, motivationens betydning for succes og i samarbejde med andre faggrupper.

Alle fire socialrådgivere tegner dermed et billede af en socialfaglighed bestående af nogle grundlæggende ingredienser som helhedssyn, indsamling af relevant materiale ift. hjælpesystemets koder, koordinering af indsatser og samarbejde, udvælgelse af præmisser for vurderinger ud fra hjælpesystemets koder og udarbejdelse af indstillinger, der kan give mening i det system, de skal forelægges i. Disse koder fremlægges som værende delvis tilegnet gennem uddannelse og delvis gennem den erfaring, de forskellige har. At der ud over hjælpesystemets koder også trækkes på koder fra fx uddannelsessystemet (folkeskolen og pædagoger), sundhedssystemet (fx psykologer og sundhedsplejersker), det politiske system (lovgivning, resultatmåling) og det økonomiske system (ressourcer og prioriteringer) synes både relevant og nødvendigt, idet disse koblinger udgør en del af hjælpesystemets handleside.

Konklusionen fra de fire interviews er, at socialrådgiverfagligheden helt primært trækker på koder fra hjælpesystemet, og at socialrådgiverne dermed har en fælles faglighed på tværs af organisationer. At det sociale arbejde også implicerer logikker fra andre systemer, bl.a. grundlagt gennem uddannelsen, fremgår ligeledes af de fire interviews, men da disse er en del af de rammer, socialt arbejde kan udføres indenfor, og da de ikke bliver den afgørende argumentation i en beslutning, er der ikke tale om, at fagligheden er domineret af andre logikker end hjælpesystemets.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Ud fra denne undersøgelse med 4 interviews, tyder det således på, at socialrådgivere har en fælles faglighed på tværs af medlemskaber af forskellige organisationer, baseret på fælles uddannelse og fælles anvendelse af koder fra hjælpesystemet.

I anden del af analysen, som undersøgte evidensens forventede påvirkning af denne faglighed, kom det frem, at det primært er formålet med implementeringen af evidens, der synes afgørende for den måde den kommunikerer og dermed opfattes på. Evidensen kunne, såfremt den var et politisk redskab til effektivisering og målbarhed, blive opfattet som kontrol og noget, der ikke kunne forenes med socialrådgiverfagligheden. Såfremt evidensen derimod fremstod som noget, der kunne indgå som et kvalificerende element i præmisserne for beslutninger i det sociale arbejde, var den derimod velkommen som informering til fagligheden. Det synes således at være det brede evidensbegreb, der kan give mening for socialrådgiverfaglighed, idet der gives udtryk for at en implementering af evidens skal indgå som en del af det vurderingsgrundlag socialrådgiveren kan træffe beslutninger ud fra og ikke som eneste præmis for beslutningerne, hvilket ville være evidensbaseret og dermed en implementering af det smalle evidensbegreb.

13. Kritiske overvejelser

At jeg i denne undersøgelse ville undersøge hvilke logikker en bestemt faglighed trækker på, ud fra kun fire interviews, gør det vigtigt at understrege, at undersøgelsens konklusion vil kunne fungere som en indikation på en tendens og ikke er givet som et generelt svar på mit spørgsmål om socialrådgiverens faglighed. At basere en konklusion på en analyse af fire reflektive interviews er dog stadig reelt, idet stabilitet og mætning i besvarelserne er stor, hvilket giver en indikation af noget, man kan undersøge nærmere, såfremt der ønskes et større grundlag at konkludere ud fra. Årsagen til at jeg valgte fire interviews frem for fem, som der evt. kunne være blevet plads til, var idet jeg ønskede to respondenter fra hver afdeling, for at kunne søge fælles referencer, der pegede på hvilke logikker deres faglighed trækker på. Såfremt jeg kun havde en respondent fra en bestemt afdeling, kunne udtalelserne alene være denne ene socialrådgivers udlægning af præmisserne for beslutninger i arbejdet, og det ville dermed ikke være muligt at sige om mere sandsynligt, om hvorvidt det synes at være ansættelsesforholdet eller uddannelsen, der trådte igennem som logik i hjælpearbejdet.

Derudover kan det, hos den enkelte respondent, være vanskeligt at identificere den evolution i det psykiske system, der er foregået før uddannelsen og ansættelse, hvilket kan betyde at nogle af

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

meningsgrænserne hos den enkelte kan stamme fra opvækst frem for uddannelse eller ansættelsesforhold. Ved at søge efter ord fra respondenterne, der går igen i beskrivelsen af uddannelse og organisatoriske krav, er det dog forsøgt at identificere meningsgrænser stammende fra disse systemers påvirkninger.

I selve udvælgelsen af hvilke passager, der skulle anvendes til illustration af analysen, var det vanskeligt ikke at medtage mere, end der var plads til. Dette var på baggrund af, at der i interviewene generelt var megen kommunikation, der både fortalte noget om de forskelle de vurderede sociale problemer ud fra, og de forskelle de udvalgte deres præmisser for beslutninger på. Udvalget blev foretaget ud fra, at gengivelserne gerne skulle illustrere de kommunikationer, der synes gennemgående i den resterende del af interviewet, således det blev de mest synlige præmisser, der blev fremhævet. At også de mindre gennemgående svar synes at illustrere noget vedr. socialrådgivernes faglighed, synes dog at være en god indikation på, at interviewene er lykkedes mht. at tage udgangspunkt i den samme forskel og at komme igennem de emner, der på forhånd var ønsket belyst.

For at skabe mere plads til analysen af socialrådgivernes faglighed, kunne jeg have fravalgt at medtage evidensens forventede påvirkning af den faglighed, jeg nåede frem til. Men idet evidens naturligt optager mig som noget der, når den anvendes hensigtsmæssigt, medvirker til større sandsynlighed for kvalitet i det sociale arbejde, fandt jeg det interessant at inddrage denne, for at kunne iagttage, hvor der ser ud til at være mulighed for implementering af evidens i socialt arbejde og hvor vanskelighederne synes at være. Denne del øger undersøgelsens brugbarhed som fundament for videre undersøgelse til brug i praksis med henblik på implementering af evidens i socialt arbejde. En udfordring jeg ofte møder i min praksis og dermed en udfordring, jeg søger handlemuligheder på.

Til at undersøge fagligheden valgte jeg at anvende Luhmann' teori, som ikke giver et kritisk perspektiv på undersøgelsen, eller sågar en mulig løsning på de problemer, jeg evt. ville finde, men som er en teori, der giver en bestemt optik at se problemstillingen igennem. Dermed ville min undersøgelse evt. synliggøre nogle vinkler og perspektiver på socialrådgiverens faglighed, som jeg ikke havde indtaget i mine forhåndsantagelser.

Anvendelsen af Luhmann' teori gav anledning til nogle overvejelser om, at de psykiske systemer, der kommunikerede deres præmisser i undersøgelsen, alle, iflg. teorien, vil koble an til kommunikation, der giver mening for dem. Den mening, den synes at koble an til, skulle så vurderes at komme fra hjælpesystemets koder eller logikker fra andre systemer. Dog vil der, som

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

nævnt, nødvendigvis også være strukturer i det psykiske system inden uddannelsen påbegyndes og den kommunikation, der vælges under læringssituationen, vil ligeledes skulle koble an til noget, der giver mening for den studerende i forvejen. De logikker, vi derfor kobler an til gennem uddannelsen, vil sandsynligvis være logikker, der giver mening for det psykiske system på baggrund af den evolution, systemet indtil da har gennemgået. Var det så i sidste ende logikker fra livserfaringen, som respondent 2 var inde på, der slutteligt afgjorde hvilke af de logikker, man bliver repræsenteret for, på uddannelsen eller i ansættelsen, man kobler an til. Jeg synes dette blev berørt nogle gange gennem undersøgelsen, idet der ind imellem blev henvist til selvfølgeligheder, der synes at måtte ligge i den enkelte respondents system, og hvor en analyse af hvorvidt denne meningsgrænse kom fra livserfaring eller uddannelse ikke synes umiddelbar mulig.

Bevidstheden om adskillelsen mellem uddannelses- og ansættelsesforhold var mere tydelige og dermed også mulige at analysere på, uden en eksplicit grænse til det psykiske systems evolution før uddannelsen.

Refleksioner over ovenstående gav yderligere anledning til, at jeg undrer mig over, hvordan det psykiske systems udvikling startes. De første strukturer skal nødvendigvis udvikles på en måde, og idet der ikke er tidligere påvirkninger, hvad vil så afgøre hvilken kompleksitetsreduktion, det psykiske system vælger. Hvis der ikke er svaret på dette, arbejder Luhmann så ikke alligevel med en ontologi, hvorfra evolutionen i det psykiske system først begynder. En ontologi der må bestå af en selvreference, der er til stede i systemet, allerede før den første iagttagelse, idet systemet ellers ikke ville kunne vælge. Disse overvejelser ses i flere andre sammenhænge, hvor andre teoretikere forholder sig til Luhmann og disse vender ofte tilbage til spørgsmålet om, hvorfor mennesket handler i første omgang? Da min undersøgelse skulle undersøge, hvilke præmisser respondenternes handlinger trak på langt henne i deres udviklingsforløb, var det helt tydeligt en given selektion i systemet, der skulle findes frem til, og ikke en grundlæggende start på denne evolution, hvorfor Luhmann synes meget egnet til undersøgelsen til trods for ovennævnte overvejelser.

Luhmann udgør det teoretiske fundament i opgaven, idet der søges meningsgrænser og disses sandsynlig ophav hos respondenterne. Vedr. evidensens implementering i socialt arbejde anvendes Luhmann ligeledes i forhold til, hvorfor og hvordan evidens giver – eller ikke giver mening for praktikerne i det sociale arbejde. Jeg valgte alligevel her at inddrage to andre teorier, som jeg mente kunne bidrage til en forståelse af, hvad hjælpesystemet er, og hvad evidensimplementering går ud på, hvormed eventuelle vanskeligheder deraf sandsynligvis opstår, og hvordan de derudfra også kan betragtes.

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Disse teorier blev kun berørt kort og en anvendelse af disse til en dyberegående analyse af hjælpesystemet opståen og funktion, samt evidensimplementeringens formål blev dermed fravalgt, idet de kun skulle anvendes til en belysning af delspørgsmålet i problemformuleringen. Til trods for at dette kan efterlade læseren med et ønske om en større konsekvens i opgaven, har det bidraget til at gøre konklusionen mere operativ, idet disse teorier i høj grad medvirker til at synliggøre, hvad der, netop på baggrund af bestemte fagligheder, kan vanskeliggøre implementeringen af evidensen i socialt arbejde.

Ydermere fremkom der ikke i interviewene respons, der gav viden om anvendelse af evidens i socialt arbejde og dens påvirkning på socialrådgiverfagligheden. Det blev derfor primært ensartede metoder, som fx handleplaner, der blev eksemplet på implementering af påbudte metoder, hvilket kan give et skævt billede i analysen, idet eksempler med implementering af reelle evidensbaserede metoder kunne have givet andre svar fra respondenterne. De to supplerende teorier om hjælpesystemets funktion og det politiske systems formål med evidensimplementering, blev derfor også anvendt til at efterprøve svarene vedr. handleplaner, hvormed handleplaner kunne generaliseres til at være et eksempel på også evidente metoder og der kunne dermed laves en analyse af evidensens forventede påvirkning af socialrådgiverfagligheden.

14. Perspektivering

I sammenhæng med diskussionen om evidensbevægelsen og dennes påvirkning af socialrådgiverfagligheden, er det interessant at kigge på, hvilken viden vi i forvejen har, der kan indikere noget på dette område.

I en Ph.d. skrevet af Susanne Bengtson fra Retspsykiatri afdeling i Risskov undersøges det bl.a., hvor stor sandsynligheden er for at vurdere en sex kriminel recidivrisiko⁹ ud fra ustruktureret klinisk praksis¹⁰ og ud fra aktuariske¹¹ metode.

Denne undersøgelse viste, at den professionelle, fx socialrådgivere, med større sandsynlighed kan forudsige en sex kriminels risiko for tilbagefald, når den professionelle anvender aktuariske metoder, end når den professionelle anvender den faglighed, der besiddes til at lave en ustruktureret vurdering.

---

⁹ Risiko for tilbagefald til kriminalitet

¹⁰ Praktikerens faglige vurdering

¹¹ Struktureret risikoskala, der udfyldes ud fra faktuelle oplysninger

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Dette viser sig på baggrund af tal, hvor man ved at besvare skemalagte, faktuelle ting omkring den sex kriminelle opnåede en bestemt score, der kunne sige noget om recidivrisikoen hos den pågældende kriminelle. Hvis scoren fx var meget høj, var der stor risiko for recidiv, og var den lav, var der lille risiko for recidiv. Dette viste sig gennem den score der retrospektivt blev frembragt i sagerne, ved at udfylde skemaerne ud fra eksisterende oplysninger, hvor recidivisten viste sig at få betydelig højere score end nonrecidivisten. Denne score blev sammenholdt med den faktuelle udvikling i den kriminelles sag, og det viste sig at man med op til godt 70 % sandsynlighed, kunne forudsige hvorvidt en sex kriminel ville begå ny sexkriminalitet, når man anvendte den aktuariske metode.

Når man derimod sammenholdte den professionelles faglige vurdering lavet tidligere i sagen med den udvikling, der blev i sagen ville man med 50 % sandsynlighed kunne forudsige noget gældende om den sex kriminelles recidiv. Det vil dermed være nemme at skille recidivister og nonrecidivister fra hinanden, når man anvender en struktureret metode, frem for når man anvender den faglighed man besidder til at lave en ustruktureret vurdering (Bengtson, 2009: 88-90).

Man kan dermed umiddelbart sige, at det i dette tilfælde viser sig, at implementering af en evidensbaseret metode, vil øge fagligheden, såfremt formålet er at forudsige, hvilke af de sex kriminelle, der med størst sandsynlighed vil begå ny sex kriminalitet.

Der blev i undersøgelsen ydermere lavet grupperinger af sexkriminaliteten, således resultatet kunne give et billede af hvilke grupper, der oftest vender tilbage til deres kriminalitet, samt hvilke grupper, der evt. vender tilbage til mildere – eller hårdere sex kriminalitet.

Det viste sig, at de aktuariske risikoinstrumenter ikke viste samme signifikans i målingerne af de forskellige grupperinger af sex kriminelle og at resultatet reelt ikke nåede over chanceniveau i præcision på måling af recidivrisiko for nogle af kriminalitetstyperne. Dog kunne recidiviteten, blandt bestemte grupper af sex kriminelle, måles at være større, end recidiviteten blandt andre grupper.

Man kunne bl.a. måle at blufærdighedskrænker og pædofile havde større recidiv risiko end fx incest krænker. Blandt andre grupper som fx voldtægtsforbrydere kunne testen ikke, med bedre resultat end den faglige vurdering, forudsige noget om recidiviteten, hvilket betyder, at den aktuariske metode er bedre anvendt på nogle typer af sex kriminelle end andre (Bengtson, 2009: 97-98).

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

Umiddelbart synes implementeringen af en sådan risikoskala, dermed at kunne hæve præcisionen i den del risiko vurderinger, i arbejdet med sex kriminelle, og synes derudfra at være et plausibelt redskab at implementere i det sociale arbejde med sex kriminelle. Men hvordan kan dette bruges og hvilket formål kan det tjene i praksis?

Bengtson skriver i sin redegørelse, at ingen af metoderne var anvendelige på kort sigt; at man ikke kan sige noget om, hvorvidt de fundne resultater er influeret af evt. anden intervention; at man ikke kan sige noget endeligt om interventionseffekt, idet der ikke har været en randomiseret kontrolgruppe, samt at de risikovurderinger fagpersonerne har lavet, evt. kan være baseret på hvorvidt de dømte fx fik en behandlingsdom, snarere end de er baseret på en reel klinisk vurdering (Bengtson, 2009: 93-95).

Kan man så anvende denne evidens i det konkrete arbejde? Den giver os ikke viden om, hvilken intervention der synes at virke, og den siger kun lidt om nogle grupper og mere om nogle andre gruppers forventede recidivrisiko. Men den viden, anvendelse af denne metode og implementeringen af de øvrige resultater, bl.a. giver os, er, at recidivrisikoen er størst for fx pædofile og blufærdighedskrænker, at incestkrænker ikke har høj recidivrisiko, og at recidivrisikoen generelt er størst i de første fem år på fri fod.

Denne viden synes absolut brugbar til at informere praksis. Til at udbygge de præmisser, hvorudfra beslutningerne om fx behandlinger og indberetninger træffes og til at kvalificere de faglige diskussioner på tværs af faggrænser i socialt arbejde.

Alligevel kan man i redegørelsen ligeledes læse, at kun 19 % af psykologer og psykiatere i retspsykiatrien anvender disse instrumenter, hvilket bl.a. blev begrundet med manglende kendskab til risikoskalaerne og fx manglende uddannelse i at anvende dem (Bengtson, 2009: 98).

Der udtrykkes dermed et behov for oplæring i implementeringen af disse metoder, hvilket må antages at være et generelt behov for de professioner, der skal have evidensen implementeret i deres praksis. For at denne undervisning skal give mening for de forskellige professioner, skal den, iflg. Luhmann's teori give mening for de systemer, der skal tage imod den. Det kan evt. være en organisation, hvor den giver mening for ledelsen, og de derfor vælger at implementere den, eller det kan være det psykiske system, der fx på baggrund af sin uddannelse, finder mening i undervisningen og derfor kobler an til den og implementerer den i det sociale arbejde.

Vigtigheden ligger, ud fra min iagttagelse i, at både organisation og dens medlemmer finder mening i implementeringen, idet den først da kan med sandsynlighed vil blive en del af det system, der skal udføre det sociale arbejde. Derfor må evidensbevægelsen søge at ramme både koderne i

Socialrådgiverens faglighed – Et spørgsmål om uddannelse eller ansættelsesforhold

organisationen og koderne i de fagligheder de psykiske systemer kobler an til, således evidensen kan anvendes til at informere og kvalificere socialt arbejde.